HISTORIA
Tranſubſtantiationis
PAPALIS.

CUI

Præmittitur, atque opponitur,
Tùm S. Scripturæ, tùm Veterum Patrum,
& Reformatarum Eccleſiarum,
Doctrina CATHOLICA,

DE

Sacris Symbolis, & Præſentiâ Chriſti in
Sacramento Euchariſtiæ.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Hanc autem Diſquiſitionem Hiſtoricam ante Annos XIX *Scribebat, & demùm inſtanti multorum rogatu excudi permiſit paulo ante Obitum*
JOH. *EPISCOPUS* DUNELMENSIS.

LONDINI,
Typis *Tho. Roycroft*. Apud *Hen. Brome* Bibliopolam ad inſigne *Tormenti Bellici*, prope Portam Occidentalem ædis Sancti *Pauli*.
MDCLXXV.

SERENISSIMO
POTENTISSIMOQUE
MONARCHÆ,

CAROLO II.

MAGNÆ BRITANNIÆ,
FR. ET *HIBERNIÆ*

R E G I,

FIDEI DEFENSORI.

Præfatio.

ANNUS jam agitur undevigeſimus ex quo hanc Diſſertationem Hiſtoricam adornavit Reverendus admodum in Chriſto Pater Johannes Coſinus,*cùm* Lutetiæ Pariſiorum (*graſſante tum in* Angliâ *immani ſceleratorum hominum Rebellione*) *Regis Eccleſiæque causâ exularet. In ea enim civitate uti commoraretur, juſserat Rex Sereniſſimus* CAROLUS II; *cùm relictâ* Galliâ, *ob pactum nuper fœdus à* Gallorum *Rege cum* Anglis *perduellibus, in* Germaniam *ſe conferret, eâdem ipſi demandatâ provinciâ quam à Beato* CAROLO I. *ſupra mortalium omnium laudes Principe,priùs acceperat;nempe ut in Sacello Regio ſacra perageret,* Angliſque *Exulibus tum familiæ Regiæ, tum aliis quotquot, eà tempeſtate,* Pariſiis *degebant, in*

Reformatâ Religione, quàm profitetur Eccleſia Anglicana, *continendis confirmandiſque operam navaret. Hujus autem Diſſertationis ſcribendæ hæc fuit occaſio. Cum Rex Sereniſſimus Coloniæ* Agrippinæ *conſediſset, atque inviſiſſet celſiſſimum quendam Sacri Imperii Principem Pontificium, non procùl ab ea Civitate tum agentem, à quo perquam honorificè invitatus fuerat; accidit, quod fieri ſolet inter homines diverſam Religionem profitentes, ut de quibuſdam Fidei Chriſtianæ capitibus, quæ inter* Proteſtantes *&* Pontificios *controvertuntur, quidam ex* Jeſuitarum *Societate, cum viris illis generoſis atque nobilibus (quos individuos, rebus etiam duriſſimis, Fortunæ Comites & in conſtanti Reformatæ Religionis profeſſione imitatores habuit) Sermones miſcerent, & Eccleſiam* Anglicanam *hæreſeωs ream peragere conarentur, maximè ob fidem quam de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento profitetur. Eam enim nullam* Realem, *ſed* Imaginari-

am *neſcio quam Corporis & Sanguinis Chriſti* præſentiam, *tantùm admittere*; *Eccleſiæ* Romanæ *verò fidem, eandem omninò eſſe quam per omnia ſæcula conſtanter tenuit Catholica Chriſti Eccleſia de hoc auguſtiſſimo myſterio; ſcilicet totam ſubſtantiam Panis & Vini in Corporis & Sanguinis Chriſti Domini ſubſtantiam converti, quæ quidem converſio à Concilio* Tridentino *rectè*, Tranſubſtantiatio *dicta ſit. Hæc & alia ad eandem rem ſpectantia coram ipsâ Regia Majeſtate & Celſiſſimo illo Principe apud quem tum agebat, à* Jeſuitis *haud ſecus dicebantur ac ſi apud omnes rerum, maximè verò antiquitatis Eccleſiaſticæ, peritos liquidiſſimè conſtarent. Noverat Rex Sereniſſimus à* Jeſuitis *Eccleſiæ* Anglicanæ *turpiſſimè imponi, neque id ignorabant viri illi primarii qui tum Regiam Majeſtatem comitabantur, nec dubitabant quin vana eſſent & à vero aliena, quæ iidem homines jactitabant de Tranſubſtantiatione* Romanâ. *Verùm cùm*

 Cel-

Celſiſſimo illi Principi viſum fuiſset librum manuſcriptum de eodem argumento, in quo aiebat ea omnia ex probatis authoribus confirmari, viris illuſtribus legendum præbere, Cenſuerunt illi rem totam cum Reverendo Coſino *communicandam, obnixè rogantes ut Eccleſiam* Anglicanam *ab eâ calumniâ vindicaret, & quæ ſit illius de Verâ & Reali præſentiâ Chriſti in ſancto Euchariſtiæ Sacramento, ſententia, diſertis verbis declarare. Statim itaque arrepto calamo Vir præſtantiſſimus, atque ad omne bonum opus, maximè verò ubi cauſa Eccleſiæ Dei agebatur, ſemper paratiſſimus, hancce diſſertationem conſcripſit, quam viri illuſtres Sereniſſimi Principis ſcripto opponerent, &, ſi videretur, illius Celſitudini par pari referentes, exhiberent. At quanquam viri illi nobiliſſimi, aliique à quibus perlectum eſt hoc opuſculum ſæpius hortati ſunt, ut illud publici juris faceret, id tamen ab eo niſi paucos menſes ante obitum impetrare non valuerunt.*

Nam

Nam cùm in privatos amicorum uſus tantum illud exaraſſet, operæ pretium ſatis amplum ipſi videbatur quod iis non fuiſſet prorſus inutile. Sed cum jam recruduiſſet ante aliquot annos de Præſentia Chriſti in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento controverſia, atque etiamnum inter viros celeberrimos Reverendum Claudium, Pariſienſium *Reformatorum Paſtorem,&* Arnaldum *Doctorem* Sorbonicum, *ſcriptis publicis, utrinque cum magnâ eruditionis atque eloquentiæ laude agitetur, aliique, ut fit, horum exemplo excitati, de eodem argumento diſſertationes varias edidiſſent, amicorum plurimorum, tum eorum qui Tractatum hunc olim legerant, tum aliorum qui de eo tantum audiverant, flagitationibus aſſiduis victus tandem ceſſit; Eoque facilius ut eorum monitis obſequeretur, adductus eſt, quod ſibi videretur errorem, quem perpetuò errat Clariſſimus Doctor* Sorbonicus *toto hocce opuſculo quamquam tam diu ante ſcripto, evidentiſſimè*

confu-

confutaſſe. Quæcunque enim de Reali ſeu verâ Præſentia Corporis ac Sanguinis Chriſti Domini in Euchariſtiâ apud Antiquos Patres legere eſt, ea ad Tranſubſtantiationem Romanam *ſtatim adaptat; & ſibi de Adverſario egregiè triumphaſſe & Reformatorum cauſam jugulaſſe videtur; quanquam immane quantum diſtant illa duo, Realis ſeu vera Chriſti Præſentia in Sanctâ Cœnâ, & Panis Vinique Euchariſtici Tranſubſtantiatio in Corpus & Sanguinem Domini. Iſta enim portentum eſt quod nec Sacra Scriptura docet, nec fides poteſt credere, nec recta ratio capere, nec ſenſus admittere; quodque apud primævæ Antiquitatis Scriptores nuſquam reperias: Illa verò tum Scripturæ Sacræ conſona eſt, tum Chriſtianæ fidei analogiæ congrua, & rectæ rationi accommoda, ut ut corporeis ſenſibus non percipiatur, quià Spiritualis eſt, ac denique unanimi Sanctorum Patrum conſenſu paſſim docetur. Nec contra facit quod de Pane & Vino*

S. Euchariſtiæ quaſi de ipſo Corpore, ipſoque Sanguine Domini, quandoque loquantur, uſitatâ ſcilicet, ubi de Sacramentis Sermo ſit, Phraſeologiâ, quâ rei ſignificatæ nomen ipſi ſigno tribuitur. Nam iidem ipſi Sancti Patres eundem Panem & Vinum Euchariſticum, Typos, Symbola, Signa, Figuram Corporis & Sanguinis Chriſti paſſim vocare ſolent; unde liquet eos nobiſcum, non cum Tranſubſtantiatoribus ſentire. Poſſumus enim, incolumi noſtrâ de Sacramento Euchariſtiæ ſententiâ, prioribus illis uti loquutibus quas ſibi favere Pontificii arbitrantur, modò eas, uti par eſt, Sacramentaliter intelligamus; Poſterioribus verò uti nemo poteſt, quin eo ipſo quod iis utitur, figmentum Tranſubſtantiationis evertat, quandoquidem iſta duo, Panem in Corpus Chriſti Tranſubſtantiari, & eſſe ſimul Typum, Symbolum, Signum, Figuram *Corporis Chriſti, ſint prorſus ἀσύςαλα. Nam res quæ deſiit eſſe, alterius rei, nedum ſui ipſius, Typus, Symbolum,*

Signum

Signum aut Figura eſſe nequit. Sed iſta in ipſo opere fuſius habentur. Expectet jam fortè lector ut de præſtantiſſimo Hiſtoricæ hujus Diſſertationis Authore nonnulla ſaltem hìc addantur, poſtquam de illius ſcribendæ atque in vulgus mittendæ occaſione dictum eſt. Verùm aggredienti tanta ſurget dicendorum ſeges, ſi vel attingantur ſingula quæ de Viro magno memoratu digna ſunt, ut nequeant abſque magnâ tum Ipſius tum Lectoris injuriâ præfationis Anguſtiis concludi. Sed id, Deo dante, alio loco præſtabitur. Unum tamen Lectorem non neſcire velim, Virum hunc eruditiſſimum atque, uti jam liquet, Reformatæ religioni addictiſſimum, in iis, vel in primis, fuiſſe quos Puritâni ante turbatam Angliam, *defectionis ad Pontificios accuſabant: quo nomine gravia multa ab iis paſſus, ut graviora vitaret, in exilium ire coactus eſt. In eâ tamen calumniâ pergebant homines maledicentiſſimi, eo ipſo tempore, quo Vir optimus hanc Diſſertationem Scribebat adverſus Tranſubſtantiationem.* Vale.

ELEN-

ELENCHUS
Capitum hujus Libri.

PRÆFATIO *de occaſione ſcribendæ hujus Diſſertationis.*

CAPUT I. p. 1.

In quo I. *Realis, id eſt Vera & non imaginaria, Chriſti Præſentia, in Sacramento Euchariſtiæ è S. Scripturis adſtruitur.* II. & III. *Quod tamen Tranſubſtantiatoribus haud favet, quum non Craſsè aut Carnaliter, ſed Myſticè & Sacramentaliter inteligendum ſit.* IV. *Sacramentorum Natura & Ratio.* V. *Mediantibus Elementis Panis & Vini ipſe Chriſtus Spiritualiter & Myſticè à fidelibus manducatur.* VI. *Præſentia & Manducatio Spiritualis non tollit Rei Veritatem ſive Subſtantiam.* VII. *Modus Præſentiæ imperſcrutabilis nec temere definiendus.*

CAP. II. p 6

I. II. III. & ſeqq. *Proteſtantium omnium Conſenſus de Reali, id eſt Verâ *Præſentiâ Chriſti in Euchariſtiâ manifeſtè conſtat, tàm ex variis Eccleſiæ* Anglicanæ *Libris publicâ Autoritate editis, ut & ex Virorum in eâdem Eccleſiâ Probatiſſimorum & Cele-*

* *Sed non Carnali.*

berri:

berrimorum ſcriptis, *quàm ex aliis Reformatarum Eccleſiarum Publicis Confeſſionibus.*

CAP. III. p.32

I. *Quid per* τὸ Chriſtum Spiritualiter Præſentem eſſe in Euchariſtiâ *intelligant* Romanenſes. II. *Quid per illud ipſum* Bernardus *intellexerit.* III. *Quid per id intelligant Proteſtantium Eccleſiæ* IV. *Fides Præſentiam Chriſti non facit*, *ſed præſupponit.* V. *Unio Corporis Chriſti cum Symbolo Panis, Sacramentalis eſt.*

CAP. IV. p.38

I. *De Tranſmutatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini*, *quæ Pontificiis* Tranſubſtantiatio *dicitur.* II. *De Omnipotentiâ Dei.* III. *De Accidentibus Panis.* IV. *Sacramenmentalis Unio Signi & Signati.* V. & VI. Status *Controverſiæ tam negativè quam affirmativè declaratur.* VII. *Concilii* Tridentini *definitio. Bulla* Pii *IV. Papæ*, *& Forma Juramenti ab eodem Papâ præſcripti. Decretale* Innocentii *III.* Jeſuitarum *Dictata.* VIII. *Portentum ingens* Tranſubſtantiatio.

CAP. V. p.53

Tranſubſtantiationem, *nec ſecundum Vocem aut Nomen*, *nec ſecundum Rem aut Sententiam in S. Scripturis*, *aut antiquis Eccleſiæ Doctoribus*, *haberi, imò cum eiſdem pugnare oſtenditur*; *atque adeò, de fide non eſſe.*

CAP. VI. p.101

I.II.III. & ſeq. *In quibus Veteris Eccleſiæ Doctrinam & Praxin cum doctrinâ de* Tranſubſtantiatione *pugnare fuſiùs oſtenditur; Atque ad Objectiones Pontificiorum, ex Antiquitate fruſtrà quæſitas, reſpondetur.*

CAP. VII. p.127

De Scriptoribus Sæculi Undecimi & Sequentis, è quibus clariſſimè deducitur HISTORIA TRANSUBSTANTIATIONIS PAPALIS. I. *Papæ iſtorum temporum quales fuerunt.* II. *Infelix Seculum, quo ſcindebantur Theologi circa Rem Euchariſticam.* III. Fulberti *Sententia.* IV. *Quam ſequitur ejus Diſcipulus* Berengarius, *cui alii contradicunt.* V, VI. Berengarii *Doctrina defenſa.* VII. Leonis *Noni rugitus contra* Berengarium. VIII. Victoris *II. Synodus* Turonenſis *quæ* Berengarium *tanquam rectè ſentientem dimiſit.* IX. Nicolaus *II. Papa novam indicit Synodum contra* Berengarium, *Cui iniqua atque ſtupenda Recantatio injuncta eſt.* X. *Gloſſæ Ordinariæ Cenſura de iſtâ* Berengario *præſcriptâ Recantatione.* XI. *Quam per vim & metu mortis ſibi extortam fuiſſe dixit.* Lanfrancus *&* Guitmundus *contra eum ſcribunt.* XII. Hildebrandus *Papa, & ejus Concilium* Rom. *ad quod* Bereng. *iterum vocatus eſt & fruſtrà condemnatus.* XIII. *S.* Bernardi *Doctrina approbata.* XIV. Ruperti *Sententia.* XV. *P.* Lomb. *de Tranſubſtantiato Pane nihil definire potuit, & de*

Accidentibus Panis ſine Subjecto miſerabiliter philoſophatur. XVI. Otho Friſingenſis *& ejus Coætanei Panem & Vinum in Euchariſtiâ vera manere fatentur.* XVII. *P.* Bleſenſis *& St.* Eduenſis *notantur, qui primi omnium* Tranſubſtantiationis *Vocabulum uſurpârunt.* XVIII. *Seculum XIII. in quo* Innocentius *III. Papa, Decretum ſuum de Tranſubſtantiatis Pane & Vino in Corpus & Sanguinem Domini publicavit.* XIX, & XX. Innocentii *III. mira arrogantia. Synodus* Lateranenſis *de hoc Articulo nihil decrevit.* XXI. *Ejuſdem* Innocentii *Crudelitas, qui per Carnificinas & Vivicomburia novam fidei ſuæ doctrinam ſtabilire voluit.* XXII. Gerſonis *Dictum de* Romanâ *illius temporis Eccleſiâ. Multa figmenta è Tranſubſtantiatione orta. Quæſtiones portentoſæ & inextricabiles.* XXIII. *Monachorum Novi Ordines & Scholaſtici.* XXIV. *Eorum Altercationes & diſputationes abominandæ.* XXV. *Sacramentum indigniſſimè tractatum ab eis, qui illud in proprium Corpus Chriſti Tranſubſtantiatum crediderunt.* XXVI. *&* XXVII. Holkot, Aquinas, Albertus *magnus, & alii Scholaſtici, quamvis pro Tranſubſtantiatoribus aliquando non faciant, omnia tamen ad Papæ* Romani *judicium referunt.* XXVIII. *Synodus* Conſtantienſis, *quæ Poculum Laïcis abſtulit.* XXIX. *Card.* Cameracenſis *Tranſubſtantiationem ex S. Literis probari poſſe negat.* XXX. *Synodus* Florentina *&* Eugenii *IV. Inſtructio Armenorum notantur.* XXXI. *Anathema Papale in Synodi* Tridentinâ *nulli formidandum. Concluſio Operis.*

CAPUT I.

I. *Realis, id eſt Vera & non imaginaria Chriſti Præſentia in Sacramento Euchariſtiæ è S. Scripturis adſtruitur.* II. & III. *Quod tamen Tranſſubſtantiatoribus haud favet, quum non Craſſe aut Carnaliter, ſed Myſtice, Spiritualiter & Sacramentaliter intelligendum ſit.* IV. *Sacramentorum Natura & Ratio.* V. *Mediantibus Elementis Panis & Vini, ipſe Chriſtus ſpiritualiter & Myſtice à fidelibus manducatur.* VI. *Præſentia & Manducatio Spiritualis non tollit Rei veritatem ſive ſubſtantiam.* VII. *Modus Præſentiæ imperſcrutabilis, nec temere definiendus.*

I. QUÆ à Chriſto Domino in ſolenni hujus auguſtiſſimi Sacramenti Inſtitutione, ad perpetuam ſui Commemorationem prolata ſunt verba;] nempe *Hoc eſt Corpus meum,* Mat. 26. 26.
quod pro vobis traditur: Hic eſt ſanguis Luke 22. 19.

 meus,

meus, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum] omnino infallibilia, atque veriſſima eſſe, Univerſa per Orbem Terrarum ſancta confitetur Eccleſia. Si quis autem contrarium affirmaverit, aut veracitatem Chriſti in dubium vocare auſus fuerit, dictiſve ejus fidem derogârit, nec iis adſenſum ſuum præbuerit,. niſi per figmentum & nudam figuram expoſitis & detortis; illum * in Eccleſiis noſtris nec tolerare, nec excuſare, vel poſſumus vel debemus. Quicquid enim *Sacra* nos docet *Scriptura*, id nobis verum ac indubitatum eſſe oportet. Verum igitur, nec minus indubitum eſſe fatendum eſt quod dixit Chriſtus: [a] *Caro mea verè eſt Cibus, & Sanguis meus eſt Potus*; Quæ, juxta B. Paulum, per Panem & Poculum nobis communicantur: eundem enim *Panem* [b] *Communionem Corporis Chriſti*, itidemque *Poculum Sanguinis ejus Communionem* appellavit.

* *Ut alicubi ſcripſit* G. Calixtus *in eruditiſ. ſuis Exercitationibus; & ante eum* Mart. Chemnitius *in Exa. Conc. Trid. atque in Locis Theologic.*

a Joh. 6. 55.

b 1 Cor. 10. 16.

II. Ex quibus B. Apoſtoli verbis manifeſte conſtat quòd Panis & Poculum (quæ hujus S. Euchriſtiæ Symbola dicuntur) nequaquam Subſtantialiter tranſmutata, aut penitus ſublata, vel deſtructa ſint; ſed in hunc finem per verba Chriſti ſolenniter conſecrata, ut

Com-

Communicationi Corporis & Sanguinis ſui certiſſime inſerviant.

III. Atque hinc itidem liquet, Locutionem tam Chriſti quàm Apoſtoli Sacramentaliter & Myſtice intelligendam eſſe, neque Craſſam aliquam aut carnalem Corporis Sanguiniſque Præſentiam ex eorum verbis poſſe adſtrui.

IV. Et licet vox ipſa *Sacramenti* in S.S. nuſquam de Euchariſtiâ uſurpetur, Eccleſia tamen Chriſti à primis inde Seculis hoc Nomine S. Euchariſtiam inſignivit, & Præſentiam Corporis ac Sanguinis Domini Myſticam & Sacramentalem ſemper appellare conſuevit. Sacramentalis autem Locutio nomen Rei ſignatæ ipſi etiam [c]Signo non incommode tribuit: Sacramentorum enim Natura, & uſitata de ipſis loquendi ratio poſtulare videtur, ut Symbolis non ſolum Rerum nomina, ſed & earum proprietates, imò effecta, tribuantur. Atque hanc ob cauſam Panis ille *Communio* Corporis Chriſti, tam perſpicuè (prout antea dicebamus) quàm appoſitè, ab Apoſtolo appellatur.

[c] Exod. 12. 11 (Agnus iſte) *eſt Paſcha Jehovæ.* Exod. 12. 21. *Jugulate* (Agnum) *ipſum Paſcha Jehovæ.* 1 Cor. 10. 3. *eandem Eſcam Spiritualem.* 1 Cor. 10. 4. *Petra illa erat Chriſtus.*

V. Hoc quoque planum eſt, non tam fuiſſe Chriſto propoſitum docere, quid Elementa Panis & Vini ſint naturâ atque ſubſtantiâ ſuâ, quàm quid in hoc My-

ſterio ſint ſignificatione, uſu, & officio; quum non tantùm per hæc Elementa corpus & Sanguis Domini aptiſſime repræſententur, ſed etiam iis mediantibus ipſe Chriſtus ex ipſius inſtituto veriſſime omnibus exhibeatur, & à fidelibus Sacramentaliter ſive Myſtice manducetur: unde fit, quòd & [d] *Nos in illo, & Ille in nobis vere ſit & maneat.*

d S. Joh. 6. 56.

VI. Atque hæc eſt Spiritualis illa (non minùs tamen vera & indubia quàm ſi corporalis eſſet) Chriſti carnis Manducatio, non quidem ſimpliciter, quatenus caro eſt abſque omni alio reſpectu; (ſic enim nec præbetur nobis nec prodeſt:) ſed quatenus crucifixa, & pro Mundi Vita * tradita erat. Spiritualis enim carnis Chriſti Manducatio, per quam operante Spiritu ſancto, Animæ fidelium, non Ventres paſcuntur, veritatem & ſubſtantiam Rei nequaquam tollit. Quod nemo unquam diffitebitur, niſi qui faſtidito Spiritu & Operatione divina nihil præter carnem ſapit, & cui quod Spirituale & Sacramentale eſt, perinde eſt ac ſi Nihil eſſet.

* Corpus quod pro vobis traditur. Sanguis qui pro vobis effunditur. *ut ſupra Num.* 1.

VII. Modum verò Præſentiæ Corporis Sanguiniſque Domini in S. Euchariſtia, Nos qui Proteſtantes ſumus & ad normam Priſcæ ac Catholicæ Eccleſiæ

Reformati,

Reformati, anxie non ſcrutamur; ſed (quod fecit prima & puriſſima Dei Eccleſia) eum Sapientiæ & Potentiæ Domini committimus, ejuſque verbis acquieſcimus, & aſſenſum verâ ac indubiâ fide præbemus. Idem ſi feciſſent olim, aut nunc facerent Tranſubſtantiatores Pontificii, neque Modum Præſentiæ nuper ab eis excogitatum, tanquam * Articulum fidei omnibus ſalvandis abſolute & ſimpliciter neceſſarium, ſub diro Anathemate determinâſſent, minus profectò rixarum, plus pacis & concordiæ in Eccleſia Dei hodie haberemus.

* *In Conc. Trid.*

CAPUT. II.

I. II. III. & ſeqq. *Proteſtantium omnium Conſenſus de Reali, id eſt, vera * Præſentia Chriſti in Euchariſtia manifeſtè conſtat, tam ex variis Eccleſiæ* Anglicanæ *Libris publica Autoritate editis, ut & ex virorum in eadem Eccleſia probatiſſimorum & celeberrimorum Scriptis, quàm ex aliis Reformatarum Eccleſiarum Publicis Confeſſionibus.*

* *Sed non Carnali.*

I. DE Reali igitur (id eſt vera & non imaginaria) Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, Proteſtantium Eccleſiæ nullæ dubitant; neque locus relinquitur ut quiſquam de earum communi Confeſſione aliquid mali ſuſpicetur, quaſi à Fide Catholica hâc in parte vel tantillùm diſcederent.

II. Facilè enim eſt, Conſenſum Scriptorum & Eccleſiarum Reformatarum producere, quo clariſſimè omnibus (quibus quidem mens vel oculus non laborat) oſtendi poteſt, illos omnes iſtius Veritatis tenaciſſimos eſſe, atque à priſca & Catholica fide nullatenus receſſiſſe.

III.

III. Ordiar ab ECCLESIA ANGLICANA; ubi qui in ſacris conſtituti ſunt omnes lata lege tenentur, a *Ne quid unquam doceant quod à populo religioſe credi velint, niſi quod conſentaneum ſit doctrinæ veteris aut novi Teſtamenti, quodque ex illa ipſa doctrina Catholici Patres & veteres Epiſcopi collegerint: qui ſecus fecerit, & contrariâ doctrinâ populum turbaverit excommunicandus eſt.* Docet igitur in Sacramento Euchariſtiæ, c *Corpus Chriſti dari, accipi, & manducari, atque adeo rite ſumentibus Panem conſecratum & fractum eſſe communicationem Corporis Chriſti; ſimiliter & Poculum benedictum eſſe communionem Sanguinis Chriſti: Impios autem, & indignè ad tantæ rei ſacramentum accedentes, illud ſibi ad judicium manducare, & condemnationem bibere, quia efficiuntur rei ejuſdem Corporis & Sanguinis Domini.* Orat etiam in ſolenni ante benedictionem elementorum Prece in hunc fermè modum; f *Concede quæſumus, miſericors Domine, ut ſic edamus Carnem filii tui dilecti Jeſu Chriſti, & bibamus ejus Sanguinem, ut noſtra corpora peccatis inquinata munda fiant perceptione ſacratiſſimi Corporis illius, & noſtræ animæ laventur pretioſo ipſius Sanguine, atque ut perpetuò habitemus in*

Eccleſiæ Anglicanæ Confeſſio.

a In Libro Canonum publicâ autoritate, *edit. An.* 1571. *Cap. de Concion.*

c Articuli Religionis *Chriſtianæ in quos conſenſum eſt ab Epiſc. &c. in legitimâ & ſanctâ Synodo Eccleſiæ Anglicanæ. An.* 1562, *Cap.* 28. *&* 29. *& publicis Regni Legibus ſtabiliti.*

f *In ordine ſacræ communionis, Regni Legibus confirmato.*

eo, & ipſe in nobis; Amen. Sacerdos autem ſive Presbyter Panem & Vinum benedicens, ſeu conſecrans, ſic ait,[g] *Exaudi nos quæſumus, miſericors Pater, & concede ut nos ſumentes has tuas creaturas, Panem et Vinum, juxta ſacroſanctam Inſtitutionem filii tui Servatoris Noſtri Jeſu Chriſti, in memoriam ejus mortis & paſſionis, participes ſimus ſanctiſſimi Corporis & Sanguinis ejus; Qui eâdem nocte quâ tradebatur,* [h] *accepit Panem, & gratias agens fregit, ac dedit diſcipulis ſuis, dicens, Accipite, Comedite, Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in commemorationem mei. Similiter poſtquam cœnatum eſt, accepit* [i] *Calicem & gratias agens dedit illis, dicens; Bibite ex hoc omnes, hic enim eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effunditur, in remiſſionem peccatorum; hoc facite quotieſcunque biberitis, in commemorationem mei.* Idem Miniſter populo in genua provoluto Euchariſtiam tradens, quum exhibet Panem, dicit. [k] *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod pro te traditum eſt, conſervet corpus tuum & animam tuam in vitam æternam.* Similiter Poculum exhibens ait, *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti qui pro te effuſus eſt, conſervet,* &c. Deinde poſt Communionem, ſubjungit

gratiarum

g *Ibidem.*

h *Ad hæc verba Preſbyter Panem in manus ſuas accipit.*

i *Ad hæc verba ſimiliter Calicem accipit.*

k *Ibidem.*

gratiarum Actionem, & Precem, *Quòd nos qui hæc Sacroſancta Myſteria rite percepimus, paſcere dignetur Deus Spirituali Cibo pretioſiſſimi Corporis & Sanguinis Chriſti, &c.* unà cum Hymno, *Gloria in excelſis Deo*, &c. Quin & in communi ejuſdem Eccleſiæ Noſtræ CATECHISMO, publica autoritate edito, atque omnibus præſcripto, ad Interrogationem de Interna parte hujus Sacramenti, reſpondetur, [m] *Quod ſit Corpus & Sanguis Chriſti, quæ à fidelibus Vere et Re ipſa* (ſive Realiter) *in S. Cæna Domini recipiuntur.* Et in Apologia pro eadem Eccleſia, quam præſtantiſſimus Præſul, *Joh. Juellus* Epiſcopus Sariſburienſis publicavit, [n] diſertè pronuntiatur, *in S. Cæna credentibus vere exhiberi Corpus & Sanguinem Domini, Carnem filii Dei vivificantem animas noſtras, Cibum ſupernè venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam, veritatem, vitam: eamque Communionem eſſe Corporis & Sanguinis Chriſti, ut nos in illo maneamus, & ille in nobis; utque pro certiſſimo habeamus, id eſſe Animis noſtris alendis Corpus & Sanguinem Chriſti quod alendis Corporibus eſt Panis & Vinum.*

m Catechiſmus *unà cum Liturgiâ editus.*

n Apologia Eccleſiæ Angl.

IV. Paulò ante hanc conſcriptam Apologiam prodierat *Dialacticon* celeberrimi *Viri Johannis Poineti* Epiſcopi *Wintonienſis*

tonienſis de Veritate, Naturâ, atque Subſtantiâ Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ; quod non alio conſilio edidit, quàm ut fidem & doctrinam Eccleſiæ Anglicanæ illuſtraret. Et primò oſtendit *Euchariſtiam non ſolùm figuram eſſe Corporis Domini, ſed etiam ipſam Veritatem, Naturam, atque Subſtantiam in ſe comprehendere; idcirco nec has voces Naturæ & Subſtantiæ fugiendas eſſe; veteres enim de hoc Sacramento diſſerentes ita loquutos fuiſſe.* Secundò quærit, *an voces illæ*, Veritas, Natura, et Subſtantia, *communi more in hoc myſterio à Veteribus intelligebantur, an peculiari & Sacramentis magis accomodatâ ratione? Neque enim obſervandum eſſe ſolùm, quibus verbis olim Patres uſi ſint, ſed quid iſtis ſignificare ac docere voluerint.* Et licet diſcrimen ipſe cum Patribus agnoſcat, inter Corpus Chriſti formam humani corporis naturalem habens, & quod in Sacramento eſt Corpus myſticum, maluit tamen diſcrimen illud *ad modum præſentiæ & exhibitionis*, quàm *ad ipſam rem ſubjectam, hoc eſt Corpus Chriſti verum*, accomodari; quum certiſſimum ſit non aliud Corpus in Sacramento fidelibus dari, niſi quod à Chriſto pro fidelium ſalute in mortem traditum fuit. Tertiò denique, *Spiritualem*

lem hîc intelligentiam, juxta communem & conſentientem veterum Patrum interpretationem, requiri ſtatuit, *& carnalem omnem cogitationem excludi.*

V. *Poineto* ſucceſſerunt in eâdem Sede *Wintonienſi* Reverendiſſimi *D. D. T. Bilſonus* & L. *Andreas*, utrique viri undequaque doctiſſimi, & antiquæ fidei Epiſcopi, qui ſcriptis ſuis in lucem editis doctrinam et fidem Eccleſiæ Anglicanæ, cùm ſacræ Scripturæ, tum veterum Patrum Theologiæ, conſonam per omnia, clariſſimè demonſtrârunt. Et, quod ad hoc myſterium attinet, agit quidem ille in [a] Reſponſione ad Apologiam Cardinalis *Alani*; Hic verò in Reſponſione ad Apologiam Cardinalis *Bellarmini*, ubi verba reperiuntur lectu apprimè digna, quæ ſubjicio. *Dixit Chriſtus, Hoc eſt Corpus meum, nobis autem vobiſcum de objecto convenit, de modo lis omnis eſt. Fide firmâ tenemus, quòd Corpus Chriſti ſit, de modo quo fiat ut ſit, nullibi in Evangelio verbum eſt; & quia verbum nullum, meritò à fide procul ablegamus; inter ſcita Scholæ fortaſſe, inter Fidei articulos non ponimus. Quod dixiſſe olim fertur Durandus, neutiquam nobis diſplicet.* [*Verbum audimus, motum ſentimus, modum neſcimus, præſentiam credimus:*] *Præſentiam credimus, nec minùs*

a *T.* Balſoni *Reſp. ad Apol. Card. Alani lib.* 4.

b *L* And. *Reſp. ad Apolog. Card. Bellarm.* c. 11. p. 11.

nùs quàm vos, Veram. De Modo Præſentiæ nihil temerè definimus, addo, nec anxiè inquirimus; non magis quàm in Baptiſmo noſtro, quomodo nos abluat Sanguis Chriſti; non magis quàm in Chriſti Incarnatione, quomodo naturæ divinæ humana uniatur. Inter Myſteria ducimus (& quidem ipſa Euchariſtia Myſterium eſt) cujus quod rèliquum eſt debet igne abſumi, id eſt, ut eleganter inprimis Patres, fide adorari, non ratione diſcuti.

VI. Similia habent [c] *Iſ. Caſaubonus* in Epiſtola nomine ſereniſſimi REGIS JACOBI ſcripta ad Card. *Perronium*, & [d] *Hookerus* Polit. Eccleſ. Lib. V. [e] *Joh.* Epiſcopus *Roffenſis* de Poteſtate Papæ. R. [f] *Montacutius* Epiſcopus *Norwicenſis* in Antidiatribis contra *Eulingerum*. [g] *Jacobus* Primas *Armachanus* in Reſp. ad *Jeſuit. Hibernum*. *Franciſcus* Epiſcopus *Elienſis* & *Guliel. Laudus* Archiep. *Cantuar.* Reſp. ad *Fiſcherum*, [h] *Joh. Overalius* Epiſcopus *Norwicenſis*, Aliique quàm plurimi, qui à fide priſcâ & Catholicorum Patrum doctrinâ, in Eccleſiâ *Anglicanâ*, magnâ religione receptâ, atque publicis Regni Legibus [i] confirmata nequaquam diſceſſerunt.

VII. His autem non immeritò annumerandus eſt Celeberrimus Antiſtes [k] *Marcus*

c Caſaub. *Ep. ad Card.* Perron.
d Hook. *l.* 5. §. 67.
e *Epiſc.* Roff. *de Pot. Papæ, præf. ad Lect.*
f Montacutius *in Antidiat.* 13.
g Jacob. Armach. *in Reſp. ad* Jeſ. Hib. *Cap de Reali præſentiâ.*
h *in MS. brevi edendo.*
i *Stat.* 10. Eliz. *c* 1°. & 8°. Eliz. c. 12. & 13°. Eliz. *c.* 1. &c
k Marcus Antonius de Dominis, *Arch. Spalat.*

cus Antonius de Dominis Archiepiſcopus Spalatenſis, Vir in S. Scripturis & antiquorum Patrum Monumentis verſatiſſimus. ¶ Qui relicta Italiâ (ubi tutò aut quietò eſſe ei non licuit) hortatu ſapientiſſimi Viri & intimi ejus amici *Pauli Veneti*, ad Patrocinium Sereniſſimi Regis *Jacobi*, & Eccleſiam *Anglicanam*, velut ad tutiſſimum Portum & Aſylum ſeſe contulit, eique Eccleſiæ fideliter in omnibus Religionis Articulis adhæſit. Sed quum à rigidis quibuſdam hominibus, paſſim & acriter contra ejus vitam ac mores injuſtè declamantibus fatigatus, atque multis quotidie injuriis & convitiis laceſſitus eſſet; tandem ad ſuos in *Italiam*, ſub ſalvo conductu, redire ſtatuit. Antequam verò abiret, interrogatus a Rege, per Commiſſarios quoſdam Epiſcopos; Quid de Religione & Eccleſiâ *Anglicanâ* (cui ſe per tot annos addixerat) pronuntiare ac dicere vellet, quum ad Pontificem & *Romanam* Curiam perveniſſet, mox ſumpto calamo manu propriâ ſcripſit quæ ſequuntur, & hîc lectu digna ſunt; *viz. Ego profitebor coram ipſo Papâ, etiam cum diſcrimine vitæ meæ, Eccleſiam Anglicanam eſſe veram & Orthodoxam Eccleſiam Chriſti*; Et, quod promiſit, præſtitit. Quamvis enim ſubitò poſt ejus deceſ-

ſum ab *Angliâ* prodiit Libellus ſub ementito illius nomine *Belgicis* typis excuſus, quo Libri titulo multi boni Viri, & quidem inter *Anglos*, decepti, contra eum tanquam Apoſtatam & alterum *Ecebolium* ſcripſerunt; tamen quum *Romam* ipſe pervenerit (ubi in Ædes Papæ *Gregorii XV.* olim ipſius condiſcipuli humaniſſimè exceptus fuit) adduci nunquam potuit per *Jeſuitas* & alios ad eum confluentes, vel ut *Tridentinorum* nuperis de fide Dogmatibus ſubſcriberet, vel Orthodoxos quos in *Angliâ* atque *Germaniâ* ediderat Libros, revocaret, vel denique ut *Anglicanæ* Eccleſiæ (in cujus defenſione conſtanter ad extremum uſque halitum perſtitit) nuntium remitteret. Quinimo, ſtatim poſt *Gregorii* mortem, à *Jeſuitis* & Inquiſitoribus raptus eſt in Carcerem intra Caſtrum S. *Angeli*, ubi male tractatus & inediâ fere conſumptus lethalem morbum contraxit, & intra paucos dies, non ſine ſuſpicione Veneni, diem ſuum ſupremum obiit. Poſtridie verò mortui Cadaver, ex Inquiſitorum ſententiâ infami flammâ ad ſtipitem publicè combuſtum fuit; non aliam ob cauſam quàm quod idem Archiepiſcopus Eccleſiæ *Anglicanæ* fidem ejurare, & nuperis quibuſdam Synodi *Tridentinæ* decretis, pro

fide

fide Catholicâ habendis ac recipiendis ſubſcribere minimè voluerit. Atque hæc, quæ forſan non adeò multis innoteſcunt, in hunc locum datâ occaſione, eò inſerenda duxi, ut inde clariùs oſtenderem, Reverendiſſimum hunc Antiſtitem, de univerſâ Dei Eccleſiâ optimè meritum, inter *Anglicanæ* Eccleſiæ ſcriptores (uti antea dicere cœperamus) meritò recenſeri.

¶Audiamus igitur quid ille, quum eſſet in *Angliâ*, ubi Libros ſuos de Rep. Eccl. Typis ac auſpiciis Regiis excudit (Lib. V. Cap. VI. Num. 20.) ſcripſerit & docuerit, *Per mille profectò annos* (ait) *Eccleſia Sancta Catholica ſobriâ divinorum Myſteriorum cognitione contenta, & piè credidit, et tutò docuit, in Euchariſtiâ legitimè conſecratâ fideles Corpus & Sanguinem Chriſti agnoſcere, & recipere, ac manducare, atque in eo Sacro Pane Sacroque Vino Corpus & Sanguinem Chriſti exhiberi; Modum verò particularem quo Chriſti Corpus & Sanguis in Sacris hiſce Myſteriis ſive Sacramentis exhibetur, piè, humiliter, & religioſè ignorare voluit. Rem ipſam & effectum læta tenebat, à Modo inquirendo humilis & devota abſtinebat.* Item (Num. 73) *Verè, imò veriſſimè, in Euchariſtiâ exhibetur Verum & Reale Corpus Chriſti, ſed Spiritualiter, non Corporaliter.*

poraliter. Rurſus (Num. 169.) *Ipſam veram naturam Chriſti Carnis Realem & Subſtantialem in Sacrâ Communione nos recipere, omnes Evangelio credentes fatebuntur, non dubito. Dicimus omnes, Corpus Chriſti adeſſe, quoad Rem & Naturam; quoad Modum verò (h. e. Carnaliter & Corporaliter) Chriſtum adeſſe, negamus pariter cum* Bernardo, *& omnibus Patribus.* Et in Append. ad *Ambroſium* Num. 7. *Scio & admitto cum Pane manente Pane nobis Verum & Reale Chriſti Corpus exhiberi, non tamen Corporaliter: in Re conſentio, à Modo diſſentio. Itaque, etiamſi ultimus terminus mutationis Panis ſit, ſecum adducere in animas dignè communicantium ipſum Verum Chriſti Corpus, quod eſt ſubſtantia (Sacramenti:) non tamen ſequitur, ipſum Panem amittere ſuam ſubſtantiam, & inducere ſubſtantiam Corporis Chriſti,*&c. Hæc & alia multa huc facientia, & Religioni tàm Eccleſiæ *Anglicanæ* quàm omnium aliorum Proteſtantium conſona, ſcripſit in ipſo eodem Capite VI. Libri V. de Rep. Eccl. & in annexâ poſt Librum VI. *Oſtenſione Errorum Franſiſci Suarezii, Jeſuitæ* famoſiſſimi, qui calamum ſuum ſtrinxerat contra Regem *Jacobum,* & *Errores* (ſcilicet quos vocat) Eccleſiæ *Anglicanæ.*

Quàm

liquidò probat Archiepiſcopus in ejuſdem Libri Cap. 2. cui Titulum poſuit; *Articulos, pro quibus Pontificii contra Reformatos pugnant, ad fidem Catholicam non ſpectare*, (veluti *Tranſubſtantiationem*, &c.)

Germanicarum Eccleſiarum *Confeſſio* Auguſtana.

VIII. Quæ verò *Germanorum* Proteſtantium ſit Sententia & Fides, liquet imprimis ex *Auguſtanâ* Confeſſione à Principibus Imperii & Viris maximis *Carolo* V. oblatâ. Docent enim, quòd *non ſolum Panis & Vinum, ſed etiam ipſum Corpus & ipſe Sanguis Chriſti veſcentibus in Cœnâ Domini Verè exhibeantur*; ſive (ut in aliâ editione reperitur) quòd *Corpus & Sanguis Chriſti Verè adſint & diſtribuantur veſcentibus in Cœnâ Domini*, improbantque ſecus docentes. Docent etiam, *ità utendum eſſe Sacramentis, ut accedat Fides credens Promiſſionibus, quæ per Sacramenta exhibentur & oſtenduntur*. Ubi tamen Fides non facit res præſentes quæ promittuntur; Fides enim, ut conſtat, magis propriè dicitur accipere & apprehendere quàm vel polliceri, vel præſtare: Sed verbum Dei, & Promiſſio cui Fides noſtra innititur (non verò fides hominum) præſentia reddit quæ promittit; quemadmodum inter Reformatos & Pontificios aliquot conſenſum eſt in [a] Collatione

[a] Collat. Sangermani 1561.

latione *Sangermani* habitâ: malè enim à multis *Romanenſibus* nobis objicitur, quaſi crederemus, hanc Chriſti Præſentiam & Communicationem in Sacramento per nudam Fidem tantùm effici.

Saxonica Confeſſio

IX. *Saxonica* Confeſſio fidei, ab aliis Eccleſiis comprobata, non alia eſt quàm quædam repetitio Confeſſionis *Auguſtanæ*. In eâ [b] docentur homines, *Sacramenta eſſe actiones divinitùs inſtitutas, & quamvis tenendum eſt extra uſum inſtitutum res ipſas non habere rationem Sacramenti, in uſu tamen inſtituto Verè & Subſtantialiter in hâc Communione adeſſe Chriſtum & Verè exhiberi ſumentibus ejus Corpus & Sanguinem*; *Chriſtumque teſtari, quòd ſit in eis, ſicut &* [c] Hilarius *inquit*; *hæc accepta & hauſta faciunt, ut & nos in Chriſto, & Chriſtus in nobis ſit.*

b *Act.* 15.

c *S.* Hilar. *de Trinit.* lib. 8.

Confeſſio Wittembergica.

X. Similis eſt Confeſſio *Wittembergica*, quæ *Tridentinæ* Synodo propoſita fuit, Anno Domini 1552. In illâ enim de Euchariſtiæ Sacramento docetur [d] quòd *Verum Corpus Chriſti & Verus Sanguis ejus in eâdem diſtribuantur*; refutantque eos qui dicunt, *Panem & Vinum Euchariſtiæ eſſe tantùm abſentis Corporis & Sanguinis Chriſti ſigna.*

d *In Præfat.*

Confeſſio Bohemica.

XI. Accedat & *Bohemica* Confeſſio

(eorum

(eorum quos quidam rerum ignari *Picardos* & *Waldenſis* per contemptum vocant) â Baronibus & aliis Nobilibus Regni *Bohemiæ* Sereniſſimo Regi *Ferdinando* oblata, ſcriptiſque *Lutheri* ac *Melancthonis*, atque etiam inclytæ Academiæ *Wittembergenſis* ſuffragio comprobata. Quæ [e] *corde credendum ac ore confitendum* docet, *Panem cœnæ Dominicæ Verum Chriſti Corpus eſſe, quod pro nobis traditum eſt; Calicemque Verum Sanguinem ejus, qui pro nobis fuſus eſt: Chriſti autem verbis nemini licere de ſuo quidquam affingere, admiſcere, aut detrahere.* Quum quidam verò Sacerdotes hanc illorum Confeſſionem multis obtrectationibus onerarent, reſpondent, *Calumniatores ſe refellere nunquam non paratos eſſe, & indubitabili fide ac firmiſſimis argumentis oſtendere, ſe, quales eos adverſarii faciunt, nec unquam fuiſſe, nec eſſe, nec, Deo volente, futuros eſſe.*

e *Art.* 13.

XII. Subjungo Conciliationem Articulorum de cœnâ Domini, & mutuum Conſenſum inter Eccleſias Majoris & Minoris *Poloniæ*, in Synodo *Sendomirienſi* factum, [f] *Convenimus* (inquiunt) *in ſententiâ verborum Domini, ut illa orthodoxè intellecta ſunt a Patribus; atque, ut expreſſiùs claruiſque loquamur, Credimus*

Conſenſus Polonicus.

f *Statim poſt initium.*

& Confitemur ſubſtantialem præſentiam Chriſti non ſignificari duntaxat, ſed Verè in Cœnâ Domini ritè veſcentibus repræſentari, diſtribui, & exhiberi Corpus & Sanguinem Domini, ſymbolis adjectis ipſi rei minimè nudis, ſecundum Sacramentorum naturam. Ne verò diverſitas formularum loquendi contentionem aliquam pariat, placuit mutuo conſenſu adſcribere Articulum Confeſſionis Saxonicarum *Eccleſiarum de Cœnâ Domini ad* Tridentinum *Conſilium miſſæ: Quem etiam pium agnoſcimus & recipimus.* Ideoque repetunt hujus Articuli verba integra, paulò antè memorata.

Confeſſio Theologorum Argentinæ & Baſileæ.

XIII. Erat aliquando in eâ opinione *Lutherus*, quaſi Theologi *Baſilienſes* & *Argentinenſes* nihil aliud in Cœnâ Domini eſſe faterentur, præter Panem & Vinum. Cui *Bucerus*, reliquorum omnium nomine, ingenuè & apertè reſpondit; *Libenter ſe quidem, omneſque alios, hunc errorem damnaturos*; *ipſos enim cum* Helvetiis *nunquam ità vel docuiſſe vel ſenſiſſe ; neque nominatim cuiquam, præter* Anabaptiſtas, *hunc errorem tribuendum eſſe: Se verò aliquando etiam in eâ ſententiâ fuiſſe, quod ſcilicet* Lutherus *in ſuis ſcriptis nimium externis Symbolis tribuerit, & craſſiorem unionem Chriſti cum*

Pane,

Pane, ſtatuerit quàm qualem Scriptura admittat ; quaſi Chriſtus in Pane adſit Corporaliter, & in unam Naturalem cum Pane Subſtantiam uniatur, cujus etiam contactu, vel guſtu, omnes, tam impii quàm fideles, gratiæ participes fierent : Ipſorum porrò fidem & doctrinam de hoc Sacramento hanc eſſe, quòd ſentiant in eo, ex inſtitutione & opere Domini Verè (prout verba illius ſonant) Verum Corpus & Verum Sanguinem ſuum, unâ cum viſibilibus Signis Pane & Vino, exhiberi, dari, & ſumi; & ſic non ſolum Zuinglium & Oecolampadium *docuiſſe, ſed ipſos quoque in publicis Eccleſiarum Superioris* Germaniæ *Confeſſionibus, aliiſque ſcriptis, confeſſos eſſe ; diſſidium verò magis eſſe de Modo abſentiæ vel præſentiæ, quàm de ipſâ præſentiâ vel abſentiâ* ; quæ quidem omnia *Buceri* Socii poſt eum confirmârunt. Et ſimul addidit, *Magiſtratus in ſuis Eccleſiis ſeveriſſimas pœnas denuntiâſſe iis qui negarent Corporis & Sanguinis Chriſti in S. Cœnâ præſentiam.* Hanc verò de Sacramento Cœnæ ſententiam, coram *Landgravio Haſſiæ* & *Melancthone*, comprobaivt *Bucerus*, qui faſſus eſt ; *Quòd Corpus Chriſti Verè & Subſtantialiter à nobis accipiatur, quum Sacramento utimur*; Item, *quòd Panis & Vinum ſint Signa ex-*

bibitiva, quibus datis & acceptis ſimul Chriſti Corpus detur & exhibeatur. Quibus addidit, *Panem & Corpus uniri, non per Subſtantiarum mixtionem, ſed quatenus id datur cum Sacramento quod Sacramento promittitur, hoc eſt, quia uno poſito aliud ponitur: adeòque, quoniam utrinque in eo conſentiatur, quòd Panis & Vinum non mutentur, ſe Sacramentalem ejuſmodi Conjunctionem ſtatuere. Lutherus,* his intellectis, ſuam quoque ſententiam declaravit, & affirmavit; *Non ullâ ſe naturæ copulâ Corpus & Sanguinem Chriſti unire cum Pane & Vino, & localiter includere; neque Sacramentis propriam tribuere virtutem, quâ ſalutem ex ſe afferant ea ſumentibus; ſed Sacramentalem ſolùm Unionem inter Corpus & Panem Domini, interque Sanguinem & Vinum ſtatuere; tum etiam docere, Confirmationem Fidei, quam Sacramentis tribuit, niti virtute, non quæ ipſis inhæreat externis rebus per ſe, verùm quæ ſit Chriſti, & diſpenſetur ejus Spiritu per verba & ſymbola.* Denique ad hunc modum allocutus eſt qui aderant omnes; *Si creditis & docetis, in S. Cœna Verum Corpus & Verum Sanguinem Domini exhiberi, dari & ſumi; & non Panem & Vinum tantùm & quòd Receptio & Exhibitio hæc Verè fiat, & non*

non imaginariè, inter nos convenit, voſque agnoſcimus & recipimus ut Charos noſtros Fratres in Domino. Quæ omnia in 20. Tomo Operum *Lutheri*, & in ſcriptis *Buceri Anglicanis* copioſiſſimè recitantur.

XIV. Subſequatur Confeſſio *Gallicana*, quæ *Lutetiæ* in Synodo Nationali conſtituta, *Carolo* IX. Regi in Colloquio *Poſſiaceno* exhibita fuit. Ea verò de hoc Sacramento hæc habet; g *Quamvis nunc Chriſtus in Cælis ſit, ibidem etiam manſurus donec veniat Mundum Judicaturus; Credimus tamen eum, arcanâ & incomprehenſibili Spiritûs ſui virtute, nos nutrire & vivificare Corporis & Sanguinis ſui ſubſtantiâ, per fidem apprehenſâ. Dicimus autem, hoc Spiritualiter fieri, non ut veritatis & efficaciæ loco imaginationem, aut cogitationem ſupponamus, ſed potiùs quoniam hoc myſterium noſtræ cum Chriſto coalitionis tam ſublime eſt, ut omnes noſtros ſenſus, totumque adeò ordinem naturæ ſuperet.* Item, *Credimus in S. Cœnâ Deum nobis* Reipſa, *id eſt, Verè & efficaciter donare quicquid ibi ſacramentaliter figurat, ac proinde cum Signis conjungimus Veram poſſeſſionem ac fruitionem ejus Rei quæ ibi nobis offertur: Itaque Panem illum & Vinum illud, quæ nobis dantur, Verè nobis*

Gallicana Confeſſio.

g *Art.* 36.

fieri Spirituale alimentum, quatenus videlicet oculis noſtris velut ſpectandum præbent, Carnem Chriſti noſtrum Cibum eſſe, & ejuſdem Sanguinem nobis eſſe Potum. Itaque Fanaticos omnes illos rejicimus qui hæc Signa & Symbola repudiant, quum Chriſtus Dominus noſter pronuntiârit, Hoc eſt Corpus meum, & Hoc Poculum eſt Sanguis meus. Huic autem Confeſſioni ſubſcripſit Eccleſia *Genevenſis*.

Legatorum Eccl. Gal. Confeſſio *Anno* 1557.

XV. Legati *Wormatiam* miſſi ab Eccleſiis Reformatis *Gallicis* non abſimilem de hoc myſterio Confeſſionem ſequentibus verbis exhibuerunt. *Fatemur* (inquiunt) *in Cœnâ Domini non omnia modo Chriſti beneficia, ſed ipſam etiam Filii hominis Subſtantiam, ipſamque veram Carnem, & verum illum Sanguinem quem pro nobis fudit, non ſignificari duntaxat; aut Symbolicè, Typicè, vel Figuratè, tanquam abſentis memoriam proponi; ſed Verè ac Certè repræſentari, exhiberi, & applicanda offerri, adjunctis Symbolis minimè nudis, ſed quæ, quod ad Deum ipſum attinet promittentem & offerentem, ſemper Rem ipſam Verè ac certè conjunctam habeant, ſive fidelibus, ſive infidelibus (id eſt, malis Chriſtianis) proponantur.*

Belgica Confeſſio. Art. 35.

XVI. Illi verò Confeſſioni ſubjungatur *Belgica*; quæ *Certiſſimum eſſe* profitetur

fitetur, *Chriſtum in nobis* Revera *perficere quæcunque ipſe his ſacris Signis nobis repræſentat, quamvis Modus ipſe ingenii noſtri captum ſuperet, nec percipi à quoquam poſſit, quum Spiritûs Sancti operationes occultæ ſint & incomprehenſibiles.*

XVII. Jam verò *Helvetiorum* antiquiſſimam *Confeſſionem* apponam, quæ communi conſenſu *Baſileæ* conſcripta ab omnibus *Helvetiis* Eccleſiis Proteſtantibus recepta & approbata fuit. Dicunt autem, i *Quòd fideles, quum edunt Panem ac bibunt de Poculo Domini, intùs interim, operâ Chriſti per Spiritum Sanctum, percipiunt etiam Carnem & Sanguinem Domini, & paſcuntur his in vitam æternam.* Sed licet hunc Cibum Spiritualem eſſe affirmârint, poſteà tamen concludunt, *ſe per Spiritualem Cibum minimè intelligere imaginarium, verùm ipſum Domini Corpus pro nobis traditum.*

Helvetica Confeſſio Prior.

i Cap. 21.

XVIII. In *Helvetica Confeſſione* Poſteriori, Anno 1566. conſcriptâ & editâ, Vera Corporis Chriſti Præſentia in Euchariſtiæ Sacramento verbis non minùs diſertis affirmatur; Scilicet, *Foris offertur à Miniſtro Panis, & audiuntur voces Domini, Accipite, edite, Hoc eſt Corpus meum; Accipite & dividite inter vos:*

Helvetica Confeſſio Poſterior.

Bibite

Bibite ex hoc omnes ; Hic eſt Sanguis meus. Ergo *accipiunt Fideles quòd datur à Miniſtro Domini, ac bibunt de Poculo Domini intus interim operâ Chriſti per Spiritum S. percipiunt etiam Carnem & Sanguinem Domini, & paſcuntur his in vitam æternam*, &c. ut ſuprà in priori Confeſſione. Itemque ; *Non eſt abſens Eccleſiæ ſuæ celebranti Cœnam Dominus. Sol abſens à nobis in Cœlo, nihilominus efficaciter præſens eſt nobis ; quantò magis Sol Juſtitiæ Chriſtus, Corpore in Cœlis abſens nobis, præſens eſt nobis, non Corporaliter quidem, ſed Spiritualiter, per vivificam operationem, & ut ipſe ſe nobis præſentem futurum expoſuit in ultimâ Cœnâ,* Joh. 14. 15, 16. *Unde conſequens eſt, nos non habere Cœnam ſine Chriſto.* Huic autem Confeſſioni ſubſcripſerunt, præter omnes *Helvetiorum* Reformatas Eccleſias, *Hungaricæ*, *Pannonicæ* ſeu *Tranſylvanicæ*, *Polonicæ*, & *Lithuanicæ*, quæ nec Auguſtanorum, nec Fratrum Bohemorum Confeſſiones ſequuntur. Ita ut Reformatorum omnium hâc in parte, perfecta ſit harmonia. Subſcripſit ei quoque Eccleſia *Scoticana*, ut & *Genevenſis.*

Partis Reformatæ in Conventu Thorunienſi Confeſſio.

XIX. Accedat poſtremò præclara Eccleſiarum Reformatarum Regni *Polonicæ*

in

in Conventu *Thorunenſi* declaratio; quâ profitentur, quod Euchariſtiæ Sacramentum attinet, *ſe ei ſententiæ accedere quæ tum in Auſtuſtanâ Confeſſione, tum etiam in Bohemica & Sendomirienſi ex Scripturis explicata eſt.* Deinde verò in ſpeciali Declaratione Sententiam exponunt, & dicunt 1, *Hoc Sacramentum conſtare Rebus Terrenis, Pane, & Vino, & Cœleſtibus, Corpore & Sanguine Domini; quæ diverſo quidem modo, utraque tamen veriſſimè, realiſſime, ac præſentiſſimè nobis exhibentur nempe Terrenæ, modo Naturali, Corporali, & Terreno; Cœleſtes verò modo Spirituali, Myſtico, & Cœleſti. Hinc etiam* affirmant, *quòd* ſcilicet *Panis & Vinum verè ſint & dicantur ipſum Corpus & Sanguis Chriſti, non quidem ſubſtantialiter, hoc eſt Corporaliter, ſed ſacramentaliter & Myſticè, ſeu per & propter Unionem Sacramentalem; quæ non conſiſtit in nudâ Significatione, neque tantùm in Obſignatione, ſed etiam in conjunctâ illâ & ſimultaneâ Rei Terrenæ & Cœleſtis, quamvis diverſimodò, exhibitione & Communicatione.* 3. *Eodem ſenſu* dicunt *cum Veteribus, Panem & Vinum in Corpus & Sanguinem mutari; non quidem ipſâ ſubſtantiâ & naturâ, ſed uſu & officio; in quo ſacra hæc Symbola non tam*

id eſſe dicuntur quòd ſenſu percipitur, quàm id quod vi Promiſſionis in iis intuetur & acceptat fides. 4. Negant *ſe ſtatuere nuda, vacua, inania Signa, ſed potiùs id quod ſignificant & obſignant ſimul verè exhibentia, tanquam certiſſima Media & efficacia Inſtrumenta, per quæ Corpus & Sanguis Chriſti, adeoque, Chriſtus ipſe, cum omnibus ſuis Beneficiis, ſingulis veſcentibus exhibetur & offertur, credentibus verò confertur, donatur, & ab ipſis in cibum Animæ ſalutarem & vivificum acceptatur.* 5. Non negant *veram Corporis & Sanguinis Chriſti in Cœnâ Preſentiam, ſed tantùm Corporalem Præſentiæ modum.* Credunt *Chriſti nobiſcum Unionem myſticam, & quidem non imaginariam, ſed veriſſimam, Realiſſimam, & efficaciſſimam.* 6. Unde concludunt, *non ſolam Virtutem, Efficaciam, Operationem, aut Beneficia Chriſti nobis communicari, ſed imprimis ipſam Subſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti, itâ ut ipſe in nobis, & nos in ipſo maneamus.*

Calvinus. XX. Quoniam verò magnum eſt *Calvini* nomen (qui tam *Auguſtanæ* quàm *Helveticæ* Confeſſioni ſubſcripſit) audiamus porrò quid & ipſe de hoc Sanctiſſimo Myſterio credidit & evulgavit; cujus verba, cùm in Inſtitutionibus, tum alibi, talia

lia ſunt,&Priſcorum Patrum ſtylo ac menti tam convenientia,ut reformatorum Catholicorum nemo a'iis uti deſideraret. *Audio*(inquit)* *quid verba Chriſti ſonent;neque enim mortis tantùm ac reſurrectionis ſuæ Beneficium nobis offert Chriſtus,ſed Corpus ipſum in quo paſſus eſt & reſurrexit. Concludo realiter (ut vulgò loquuntur) hoc eſt, Verè nobis in Cœnâ dari Chriſti Corpus,ut ſit Animis noſtris in cibum ſalutarem.* Item *hoc verbum nec mentiri, nec illudere nobis poteſt; & niſi quis fallacem vocare Deum volet, inane ab ipſo Symbolum proponi, nunquam dicere audeat. Itaque ſi per fractionem Panis Dominus Corporis ſui participationem verè repræſentat, minimè dubium eſſe debet, quin Verè præſtet atque exhibeat. Quod ſi verum eſt præberi nobis ſignum viſibile, ad obſignandam inviſibilis Rei donationem; accepto Corporis Symbolo non minùs Corpus etiam ipſum nobis dari certò confidamus. Abſurditatibus omiſſis, quicquid ad exprimendam Veram ſubſtantialemque Corporis ac Sanguinis Domini communicationem quæ cum Sacris Cœnæ Symbo'is fidelibus exhibetur facere poteſt, libenter recipio; atque ità ut non imaginatione duntaxat, aut mentis intelligentiâ percipere, ſed ut* Re ipſâ *frui in alimentum vitæ æternæ intelligantur.*

*Comment. in 1. ad Corinth.

Inſtitutionis Chr. Rel. l. 4. c. 17.

Rurſus;

Tractatu de Cœnâ Domini. Rurſus, *Itaque fatendum eſt ſubſtantiam interiorem Sacramenti viſibilibus ſignis conjunctam eſſe: & quemadmodum Panis in manu diſtribuitur, ità Corpus Chriſti nobis communicari. Hoc certè, etiamſi nihil aliud eſſet, nobis abundè ſatisfacere deberet, quum intelligimus, Chriſtum nobis in Cœnâ veram propriamque Corporis & Sanguinis ſui ſubſtantiam donare, ut pleno jure ipſum poſſideamus, & poſſidendo in omnem bonorum ſuorum ſocietatem vocemur.* Iterum, *Idem Corpus quod ſemel Filius Dei Patri in ſacrificium obtulit, quotidie nobis in S. Cœnâ offert, ut ſit in ſpirituale alimentum.* In his Veram, *Realem* & Subſtantialem Corporis Chriſti Præſentiam & Communicationem tam clarè adſerit, quàm à quoquam poteſt adſeri; ſed Modum determinare ſtudioſè non affectat. *De Modo* (ait) *Si quis* *Inſtit. l. 4 c. 17. n. 32.* *me interroget, fateri non pudebit, ſublimiùs eſſe arcanum, quàm ut, vel meo ingenio comprehendi, vel ut verbis enarrari queat; atque, ut apertiùs dicam, experior magìs quàm intelligam. Itaque veritatem Dei, in quâ acquieſcere tutò licet, hic ſine controverſiâ amplector: Pronuntiat ille Carnem ſuam eſſe animæ meæ Cibum, Sanguinem eſſe Potum. Talibus Alimentis Animam illi meam paſcendam offero. In*

Sacrâ

Sacrâ Cœnâ jubet me ſub Symbolis Panis ac Vini Corpus ac Sanguinem ſuum ſumere, manducare, ac bibere: nihil dubito quin & ipſe verè porrigat, & ego recipiam. Hæc totidem verbis Calvinus.

XXI. Hæc è probatis Autoribus, ac publicis Eccleſiarum Confeſſionibus, aliquantò prolixiùs in medium producere voluimus; ut meliùs innoteſceret, quantis calumniis Theologi Proteſtantes ab aliis rerum ignaris, iniquè onerentur, quaſi per verba *Spiritualiter* & *Sacramentaliter* Veram, ſive, ſano ſenſu, *Realem* Corporis & Sanguinis Domini in S. Euchariſtiâ Præſentiam & Communicationem minimè agnoſcerent; quum è contrario illam itá diſertè profitentur omnes, ut vix diſertiùs, quàm quibus ipſi uſi ſunt verbis adſeri potuiſſet.

CAP.

CAPUT. III.

I. *Quid per* τὸ Chriſtum Spiritualiter Præſentem eſſe in Euchariſtiâ *intelligant* Romanenſes. II. *Quid per illud ipſum* Bernardus *intellexerit*. III. *Quid per id intelligant Proteſtantium Eccleſiæ.* IIII. *Fides præſentiam Chriſti non facit, ſed præſupponit.* V. *Unio Corporis Chriſti cum Symbolo Panis, Sacramentalis eſt.*

I. QUUM ex Confeſſionibus ſuprà memoratis ſatis ſuperque conſtet, Proteſtantes credere, quòd *Spiritualiter* & *Verè* adſit Chriſtus in Cœnâ, unde fit ut vocem illam *Spiritualiter*, Veterum exemplo, toties in hâc materiâ uſurpent; juvat hic ſubjungere, quid *Romanenſes* ipſi de voce illâ ſentiant. Eam ſic illi exponunt, ut ſignificet * *Chriſtum adeſſe in Euchariſtiâ non ad modum quo ſuapte naturâ exiſtunt corpora, vel quo Corpus ejus reſidet in Cœlo, ſed ad modum exiſtendi Spirituum, quum ſit totus in quâlibet parte Hoſtiæ: Et,* quamvis

* *Card. Bellar. de Euch. l. 1. c. 2. de explicatione ſententiæ Catholicæ (Romanæ) §. Tertiæ Reg. & ſeqq.*

quamvis per ſe nec videatur, nec tangatur, nec moveatur; tamen ratione ſpecierum ſive accidentium, quibus conjunctus eſt, poteſt dici videri, tangi, & moveri; ita ut motis ſpeciebus verè moveatur Corpus Chriſti, quamvis per accidens; quomodo anima noſtra verè mutat locum, quùm Corpus mutat locum: atque ut verè & propriè dicamus Chriſti Corpus in Euchariſtiâ attolli, deponi, deferri, collocari in Altari vel in pyxide, transferri à manu ad os, & ab ore ad ſtomachum, proùt in Concilio Romano ſub Nicholao Papâ ſecundo compulſus eſt Berengarius confiteri, Chriſti Corpus ſenſualiter Sacerdotum manibus tangi, & frangi atque etiam dentibus atteri. Verùm hæc omnia, atque id genus alia plurima, nec S. Scriptura, nec Antiqui Patres unquam nobis tradiderunt. Atqui etiamſi daretur Spirituum ſeu Animarum talis præſentia, qualem hic vult *Bellarminus*, eam Corpori humano attribuere abſurdum eſſet, cum corporum naturam Deſtruat.

Ibid. prima Par.

Ibid. §. quinta regula.

II. Fatetur quidem *Bellarminus* cum *Bernardo, Chriſtum in Sacramento nobis exhiberi, non Carnaliter, ſed Spiritualiter*; qui, utinam ità acquieviſſet, nec ulteriùs quàm ducit *S. Scriptura*, & antiqua *Patrum Doctrina* progreſſus eſſet.

S. Bernard Sermo de S. Mart.

Modum enim Præſentiæ & Manducationis Corporis Chriſti accuratiùs quàm par erat cum *Innocentio* Papâ III. & Synodo *Tridentinâ* explicare laborans, eâdem operâ quicquid anteà rectè dixerat, perperàm evertit, & ſtatim reſpuit quod priùs optimè adſeruerat, ſuam ipſius ſententiam impugnans. *Timet* ſcilicet *periculum*, *ne* Spiritualiter illud *trahatur ab iis* quos vocat Adverſarios, *non tam ad modum ſignificandum quàm ad ipſam naturam Corporis & Sanguinis Domini excludendam*; *propter quod item periculum, non videtur* (ait) *valdè uſurpandum illud S. Bernardi, Corpus Chriſti non eſſe Corporaliter in Sacramento, niſi continuò addatur explicatio ſuperiùs poſita*, quam nos humanæ ſive curioſitati, ſive arrogantiæ, quæ nihil videri vult' neſcire, acceptam ferimus. Ecquod autem periculum? aut quid tandem timet, quum ipſam Veram naturam Corporis Chriſti, & Realem ac Subſtantialem præſentiam nobis in Sacrâ Communione exhiberi omnes Evangelio credentes fateantur, additâ circa modum duntaxat S. *Bernardi* explicatione, quam ipſe etiam Cardinalis vi veritatis adactus improbare non auſus eſt? Cur igitur admittit Modum eſſe Spiritualem,

Card. Bell. ubi ſup. §. Ter. reg.

non

non Carnalem; deinde Carnalem Præſentiam requirit, etiam quoad Modum? Ad nos quod attinet, dicimus apertè & affirmamus omnes cum *Bernardo*, in Euchariſtiâ Corpus Chriſti præſens adeſſe Spirituali, adeòque Verâ & Reali Præſentiâ; negamus verò pariter omnes cum eodem *Bernardo* & universâ antiquitate Carnalem Corporis Chriſti in Euchariſtiâ tum præſentiam tum exhibitionem. Rem ipſam igitur lubentes amplectimur, à Modo autem inquirendo humiles & devoti abſtinemus.

III. Præſentiam credimus, & conjunctionem Chriſti cum animâ, atque etiam cum corpore noſtro; quam meliùs vocare non poſſumus quàm Sacramentalem, hoc eſt, quæ per viam comeſtionis fiat; ità ut dum Panem ſacratum comedimus & Vinum ſanctificatum bibimus; ſimul cum eis ipſum Corpus & Sanguinem Chriſti edamus & bibamus, non viâ aut modo corporali, ſed alio incomprehenſibili, & ſoli Deo noto, quem Spiritualem vocamus; Generalem enim *Modi* explicationem non improbamus, ſi hîc ſiſtatur cum *Bernardo* & cunctis veteribus, ſed eorum temeritatem qui altum ſe ſapere putantes, curiosè & petulanter inquirunt quid ſit eſſe Spiritualiter

præſens, quaſi modum agendi Spiritûs Dei comprehendere ſe poſſe crederent. Nos verò hunc Modum fatemur cum Patribus eſſe ineffabilem, atque imperſcrutabilem, hoc eſt, non ratione inquirendum, aut indagandum, ſed ſolâ fide credendum. Etſi enim videtur incredibile in tantâ locorum diſtantiâ penetrare ad nos Chriſti Carnem, ut nobis ſit in cibum; meminiſſe tamen oportet, quantum ſupra ſenſus noſtros emineat Spiritûs S. virtus, & quàm ſtultum ſit ejus immenſitatem modo noſtro metiri velle. Quod ergo mens noſtra non comprehendit, concipiat fides.

IV. Quæ tamen fides præſentiam iſtam non facit aut præſtat, ſed jam nunc per verbum Chriſti factam, Veriſſimam & Realem eſſe apprehendit. Et fides quidem, quâ Chriſti Caro dicitur à nobis manducari, non eſt ea ſola, quâ Chriſtus pro peccatis noſtris crucifixus & mortuus creditur (iſta enim fides præſupponitur, & ante Sacramentalem manducationem requiritur) ſed propriè ea eſt, quâ creditur verbo Chriſti dicentis, *Hoc eſt Corpus meum*, id quod S. *Auguſtinus* intellexit, quum ait; *Quid paras dentem & ventrem? crede, & manducâſti.* In hâc enim myſticâ manducatione

S. Aug. ſuper Joh. Tract. 25.

one per admirabilem Spiritûs S. virtutem, inviſibiliter Subſtantiæ Corporis & Sanguinis Chriſti communicamus, haud ſecus ac ſi viſibiliter Carnem & Sanguinem ejus ederemus & biberemus.

V. Summa eſt; Corpus & Sanguis Chriſti uniuntur Pani & Vino Sacramentaliter, ità ut credentibus Verè Chriſtus exhibeatur, nullo tamen vel ſenſu, vel ratione hujus ſeculi, ſed fide verbis Evangelii nitente, intuendus. Dicitur autem Chriſti Caro & Sanguis pani & Vino uniri, quia in Euchariſtiæ Celebratione ſimul & ſemel cum pane caro, & cum Vino Sanguis exhibentur & percipiuntur. Nihil nunc reſtat, niſi ut in ejus Myſterii admirationem prorumpamus, cui nec mens planè cogitando, nec lingua explicando par eſſe poteſt.

CAPUT, IV.

I. *De Tranſmutatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini, quæ Pontificiis* Tranſubſtantiatio *dicitur.* II. *De Omnipotentiâ Dei.* III. *De Accidentibus Panis.* IV. *Sacramentalis Unio Signi & Signati.* V. & VI. Status *Controverſiæ tam negativè quam affirmativè declaratur.* VII. *Concilii* Tridentini *definitio. Bulla* Pii. IV. *Papæ, & Forma Juramenti ab eodem Papâ præſcripti. Decretale* Innocentii III. Jeſuitarum *Dictata.* VIII. *Portentum ingens* Tranſubſtantiatio.

I. APUD Pontificios pro Articulo Fidei habetur, quòd in Euchariſtiâ Panis & Vini Subſtantia annihilatur, inque ejus locum Corpus & Sanguis Chriſti ſuccedunt, ſicut in § 6. & 7. fuſiùs videbimus. Reformati verò longè aliter ſtatuunt. Converſionem autem ſive Tranſmutationem Panis in Corpus Chriſti (Vini in Sanguinem ejus par eſt ratio)

ratio) nemo Proteſtantium negat ſimpliciter. Sciunt enim & admittunt, Panem in Euchariſtiâ, vi verborum atque benedictionis Chriſti, conditione, uſu, & officio planè immutatum eſſe; hoc eſt, de Communi & Vulgari, Myſticum & Sacramentalem nobis factum eſſe cibum; per quem non ſolùm ſignificari, ſive per figuram adumbrari, ſed & *Re ipſâ* ſimul exhiberi, atque in animis dignè communicantium ipſum verum Chriſti Corpus recipi omnes affirmant, firmitérque credunt. Interim ipſum hunc Pánem amittere ſuam ſubſtantiam, & tranſire in ſubſtantiam Corporis Chriſti nequaquam credunt; quum nec Scripturæ ſacræ, nec Veteres per multa Sœcula Scripturarum Interpretes, talem unquam Converſionem, aut eſſentialem Tranſmutationem nobis tradiderint, quâ ipſa Panis ſubſtantia, id eſt, materia & forma abjiciatur; ſed Sacramentalem tantùm & myſteriis refertam, quâ Panis communis ità mutatur in myſticum, ut ad aliud officium, uſum, & finem alium deſtinetur; quæ quidem mutatio tum gratiæ convenit tum potentiæ Divinæ, naturalem rerum eſſentiam non abolenti, ſed conſervanti; eâque ad ſupernaturales effectus utenti.

II. De Omnipotentiâ Dei, an hoc vel illud facere poſſit, non eſt quòd diſputemus; & infinitam ejus Potentiam decempedâ imbecilitatis noſtræ metiri non debemus. Demus illum aliquid poſſe quod non ſit penes nos inveſtigare & in omnibus quæ facit ſit ratio facti voluntas & potentia facientis: Contradictoria tamen ei minimè ſunt attribuenda. At etiamſi Omnipotentia Dei tanta eſſet, ut poſſet in Euchariſtiâ ſubſtantiam Panis & Vini annihilare, & in Corpus & Sanguinem Chriſti eſſentialiter tranſmutare, accidentibus Panis & Vini abſque ſubjecto remanentibus; tamen quòd, Deus id fieri velit, & quòd idem factum ſit in hoc Sanctiſſimo Sacramento, id nobis probari poſtulamus. Neque enim à Poſſe ad Velle valebit argumentum; & Deum velle quod volunt Tranſubſtantiatores nimis audacter ab eis pronunciatum eſt. Dixit olim *Tertullianus* contra *Praxeam*; *Non quia Deus omnia poteſt facere, ideo credendum eſt, illum hoc vel illud feciſſe, ſed an fecerit requirendum.* Non enim agnoſcit Deus ejuſmodi Omnipotentiæ ſuæ laudem, quâ veritatis & conſtantiæ laus ſibi adimatur, & rerum in ipſius verbo teſtatarúm natura evertatur? Sublatis enim Pane & Vino, ipſum quoque Sacramentum tollitur. III.

III. Qui formam & materiam Panis penitùs evaneſcere ſtatuunt, iidem accidentia Panis remanere volunt: At ſi, vi verborum Chriſti ſubſtantia Panis mutetur in ſubſtantiam Corporis ejus, quid obſtat quo minùs eâdem vi etiam mutentur accidentia Panis in accidentia ejuſdem Corporis? qui urgent τὸ ῥητὸν oſtendere debebant, Chriſtum dixiſſe, *Hoc* eſt Subſtantia Corporis mei abſque ſuis accidentibus. Sed Chriſtus non phantaſticum Corpus aut ſpectrum *Marcioniticum* ſe Diſcipulis dare dixit, at illud ipſum Corpus quod pro nobis traditum nec quantitate, nec reliquis humani corporis accidentibus carens, abſque quibus nec tradi nec crucifigi potuit. Quum Tranſubſtantiatores fateantur Corpus Chriſti quantitatem ſuam in Cœlo retinere, in Sacramento autem negent; aut contradictionem agnoſcant, aut Tranſubſtantiationem ſuam auferant, omnino neceſſe eſt.

IV. Reformatis Eccleſiis non licet eſſe tam curioſis, neque ſupra Scripturam & Antiquitatem ſapere, quæ verbis Chriſti firmiſſimè credentes formam hujus Sacramenti ſtatuunt in unione Signi cum re Signatâ, id eſt, Corporis Chriſti exhibitione, Pane manente Pane, & Sacramentalibus *Vid. p.* 37.

cramentalibus uſibus deſtinato; per quam hæc duo, ex divinâ ordinatione, ità unum fiunt, ut quamvis Unio iſta non ſit naturalis, aut ſubſtantialis, aut hypoſtatica, aut localis, per unius in altero exiſtentiam; tamen adeò concinna eſt, & vera, ut in comeſtione Sacrati Panis Verum Chriſti Corpus nobis communicetur, ac Signi Signatique nomina paſſim ultro citróque permutentur, & Pani tribuatur quod eſt Corporis, & contrà Corpori quod eſt Panis; ſintque ſimul tempore quæ disjuncta ſunt loco. Nam præſentia Corporis Chriſti in hoc myſterio, non diſtantiæ, ſed abſentiæ opponitur; & quidem iſta, non illa, uſum & fruitionem objecti intercipit.

V. Ex his patet, quòd *Status* iſtius Controverſiæ quæ Reformatos inter & Pontificios hodie agitatur, ad quatuor omnino Capita reduci poteſt. Primum de Signis, Secundum de Re Signatâ, Tertium de Signorum & Rerum Conjunctione, Quartum de eorundem Participatione. Et quod ad Primum attinet, in hoc nos ab illis diſcrepamus quòd illi pro Signis tantùm ſtatuunt Accidentia, Nos verò Subſtantiam Panis & Vini, ut Sacramentorum natura poſtulat, & docet Scriptura. In Secundo, non id dicimus

quod

quod illi, ſententiâ noſtrâ non bene intellectâ, nobis affingunt. Non enim dicimus, merita tantùm mortis Chriſti per Sacrata Symbola Sgnificari, ſed ipſum Verum Corpus, quod pro nobis crucifixum, ipſumque Verum Sanguinem pro nobis effuſum, tum repræſentari, tum offerri, ut mentes noſtræ Chriſto perfruantur, non minùs certò & Verè, quam ipſa corporalia & viſibilia Signa videmus, accipimus, edimus, & bibimus. Ad Tertium itaque, quoniam Res ſignificata nobis offertur & exhibetur, tàm verè quàm ſigna ipſa; eâ ratione ſignorum cum Corpore & Sanguine Domini Conjunctionem agnoſcimus, & mutata eſſe elementa dicimus in uſum alium ab eo quem priùs habuerunt. Negamus verò, quod affirmant Pontificii, evaneſcere Panis & Vini Subſtantiam, aut ità mutatam eſſe in Corpus & Sanguinem Domini ut nihil tandem reliquum ſit, præter nuda elementorum Accidentia quæ cum eodem Corre & Sanguine conjungantur. Quinetiam negamus Sacramentum extra uſum à Deo inſtitutum rationem habere Sacramenti, in quo Chriſtus reſervari aut circumgeſtari debeat aut poſſit, quum Communicantibus tantum adſit: Poſtremò, quod in quarto capite reſtat explicandum, non

dicimus

dicimus in hâc Sacrâ Cœnâ nos tantùm eſſe participes fructûs mortis & paſſionis Chriſti, ſed fundum ipſum cum fructibus, qui ab ipſo ad nos redeant, conjungimus; aſſerentes cum Apoſtolo, **Panem quem frangimus eſſe κοινωνίαν Corporis Chriſti, & Poculum Sanguinis ejus Communicationem*; imò in eâdem illâ ſubſtantiâ, quam accepit in Utero Virginis, & quam ſurſum in Cœlos invexit; in hoc tantùm â Pontificiis diſſidentes, quod illi Manducationem hanc & Conjunctionem Corporaliter fieri credant, Nos non naturali aliquâ ratione, aut modo corporali, ſed tamen tam Verè quàm ſi naturaliter aut corporaliter Chriſto conjungeremur. Et quemadmodum qui indignè (hoc eſt, ore corporeo, non mente fideli) Sacramentum uſurpat, Damnationem ſibi ipſi edit & bibit; ſic etiam qui dignè id facit, Abſolutionem & juſtificationem comedit; quod itidem nihil aliud eſt quàm dijudicare, atque edere Corpus Domini, quatenus laceratum eſt, & bibere ejus Sanguinem, quatenus pro mundi vitâ fuſus eſt. Interim quod aſſerunt Pontificii, Chriſtum dare nobis Corpus & Sanguinem ſuum ore ac dentibus ſumendum & comedendum, ità ut non ſolùm deglu-

*1 Cor. 10. 16.

deglutiatur ab impiis verâ ſide deſtitutis, ſed etiam à muribus & gliribus; id verò nos ore, corde, & mente penitùs pernegamus.

VI. Itaque (ut hæc omnia in ſummam Rei Controverſæ reducamus) non quæritur, an Corpus Chriſti à Sacramento ſuo, juxta mandatum ejus inſtituto ac uſurpato, abſit; quod Nos Proteſtantes & Reformati nequaquam dicimus aut credimus. Nam quum ibi detur & ſumatur, omnino oportet ut adſit; licèt Sacramento ſuo quaſi contectum ſit, & ibi ut in ſe eſt, conſpici nequeat. Neque quæritur aut controvertitur, An Panis & Vinum ſupernaturali virtute, & Omnipotentiâ Divinâ, à communi Elementorum uſu, in ſubliniorem uſum & dignitatem, tranſmutentur. Fatemur enim in Sacramentis omnino neceſſe eſſe, cœleſtem & ſupernaturalem mutationem intervenire; nec poſſe fieri Sacramentum, niſi per Omnipotentiam Dei; cujus ſolius eſt Sacramenta in Eccleſiâ inſtituere, ipſiſque efficaciam tribuere. Denique non dicimus, Dominum Diſcipulis ſuis dediſſe tantùm Figuram, Symbolum, aut Signum ſui Corporis; neque negamus, Corpus & Sanguinem Chriſti Sacramentaliter uniri cum Pane & Vino

Eucha-

Euchariſtico, aut Verè, realiter & ſubſtantialiter uſurpari in Sacramento; ſed, ut omnem evitemus ambiguitatem, negamus, poſt verborum prolationem & conſecrationem Panis, Panem non ampliùs eſſe Panem; ſed Tranſubſtantiari in Corpus Chriſti, ità ût de Pane & Vino nihil reſiduum ſit, præterquam prioris Subſtantiæ accidentia. Proinde tota quæſtio eſt de Symbolorum externorum Tranſubſtantiatione; An ſcilicet Subſtantia Panis convertatur in Subſtantiam Corporis Chriſti, & Subſtantia Vini in Subſtantiam Sanguinis Chriſti; ſive, ut hodie Eccleſiæ *Romanæ* Doctores Tranſubſtantiationem deſcribunt, An Subſtantia Panis & Vini intereat, inque ejus locum Subſtantia Corporis & Sanguinis Chriſti ſuccedat, quorum utrumque Reformati negant.

VII. Eccleſia *Romana* in Feſto Corporis Chriſti canit; *Non eſt Panis, ſed eſt Deus-homo Liberator meus.* Concilium *Tridentinum* rem ipſam ſic definivit; *Quoniam Chriſtus Redemptor noſter Corpus ſuum id quod ſub Specie Panis offerebat verè eſſe dixit; ideo perſuaſum ſemper in Eccleſiâ Dei fuit, idque nunc hac Sancta Synodus declarat, per Conſecrationem Panis & Vini Converſionem fieri*

Conc. Trid. Seſſ. 13. c. 4.

fieri totius Subſtantiæ Panis in Subſtantiam Corporis Domini noſtri, & totius Subſtantiæ Vini in Subſtantiam Sanguinis ejus, quæ converſio convenientèr & propriè à Sanctâ Catholicâ (Romanâ) *Eccleſiâ Tranſubſtantiatio eſt appellata. Proinde, ſi quis dixerit in ſacroſancto Euchariſtiæ Sacramento remanere Subſtantiam Panis & Vini, unà cum Corpore & Sanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, negaveritque mirabilem illam & ſingularem Converſionem totius Subſtantiæ Panis in Corpus, & totius Subſtantiæ Vini in Sanguinem, manentibus duntaxat Speciebus Panis & Vini, quàm quidem Converſionem Catholica* (Romana) *Eccleſia aptiſſimè Tranſubſtantiationem appellat, Anathema ſit.* Ad eundem modum definiens ipſe Papa, atque idem Concilium confirmans, Juxta hanc & non aliam formam, profeſſionem & Juramentum fidei fieri diſtrictè præcipiendo mandavit, atque unum è novis Symboli Romani articulis voluit eſſe hujuſmodi, ſub tenore & pœnâ ſequenti. *Ego N. firmâ fide Credo & profiteor omnia & ſingula quæ continentur in Symbolo fidei, quo Sancta Romana Eccleſia utitur; videlicet, Credo in unum Deum,* &c. *Profiteor pariter in Miſſâ --- atque in Euchariſtiæ Sacramento eſſe verè, realiter,*

Ibid. Can. 2.

Bulla Pii Papæ 4. Confirm. Conc. Trid. ſuper formâ Juramenti profeſſionis fidei, unà cum eodem Concilio edita.

& ſubſtantialiter Corpus & Sanguinem, unâ cum Animâ & divinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti, fierique converſionem totius ſubſtantiæ Panis in Corpus & totius ſubſtantiæ Vini in Sanguinem; quam converſionem Catholica (Romana) *Eccleſia Tranſubſtantiationem appellat.—Omnia à Sacroſanctâ Tridentinâ Synodo tradita, definita, & declarata indubitanter recipio, ſimulque contraria omnia ab eâdem damnata, rejecta, & anathemizata ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Atque hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo ſalvus eſſe poteſt, quàm in præſenti ſponte profiteor; & veraciter teneo, eandem integram & inviolatam, uſque ad extremum vitæ ſpiritum, conſtantiſſimè retinere ſpondeo, voveo, ac juro: Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.* Iſtud verò mandatum tali epiphonemate & interminatione claudit. *Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ Voluntatis & mandati infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum* Petri & Pauli *Apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum* Romæ, *apud Sanctum* Petrum, *Anno Incarnationis Dominicæ Milleſimo Quingenteſimo Sexageſimo*

ageſimo Quarto, Idibus Novembris, Pontificatus noſtri Anno Quinto. Nimirum, hanc ſuam fidem Romanam recepit Papa *Pius* Quartus, à Papâ *Innocentio* Tertio, qui doctrinam de Tranſubſtantiatione Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Chriſti primus omnium ſtabilivit, fideique duodecim articulis addidit, atque ità Decimum Tertium fabricavit, & in Decretalibus ſuis promulgavit. Sic enim in Decretali Innocentii III. ſub annum 1215 *Lateranenſi* Congregationi propoſito, ac poſtea à Papâ Gregorio IX, ejuſdem Innocentii Nepote, promulgato ſcriptum legitur: viz. † *Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quòd unus ſolus eſt verus Deus*, &c. *quódque Corpus & Sanguis Chriſti in Sacramento altaris ſub ſpeciebus Panis & Vini veraciter continentur, Tranſubſtantiatis Pane in Corpus, & Vino in Sanguinem.* Hiſce Paparum definitionibus ſubjiciamus tantùm trium *Jeſuitarum* dictata, quæ ab omnibus quidem, non priſcæ, ſed recentis *Romanæ* fidei aſſeclis magnâ pertinaciâ recipiuntur. 1. *Alphonſi Salmeronis*; * *Neceſſariò ſtatuenda eſt* (inquit) *Tranſubſtantiatio, tum ut excludantur Panis & Vini ſubſtantia, quam* Lutherus *& aliqui alii admiſerunt*

† *Decretal. de ſum. Trin. & fide Catho. tit. 1. cap. firmiter credimus.*

* *Tom. 9. Tract. 16.*

miſerunt; tum ut verba Domini, quæ tamen abſque hoc ſunt veriſſima, vera inveniantur; tum ut infinita Patrum † teſtimonia, de converſione, mutatione, conſecratione, benedictione, transformatione, ſanctificatione (tot enim fere nominibus Tranſubſtantiatio ab illis appellata eſt) firma ſint, & non inania, vel futilia; tum denique, ut ſolidam Corporis & ſanguinis Chriſti præſentiam tueri poſſimus. Item, * *ut* David *coram* Abimelech *vultum ſuum mutavit, & tunc accepit panes propoſitionis, qui erant certus Euchariſtiæ typus, ità Chriſtus in Sacramento ſimulat ſe Panem eſſe, quia propriè Panis non eſt, etſi eſſe maximè videatur.* 2. *Franciſci Toleti* Cardinalis; † *Verba Conſecrationis efficacia ſunt inſtrumenta Transſubſtantiandi Subſtantiam Panis in Chriſti Verum Corpus; ità ut poſt prolationem, in illâ Hoſtiâ non ſit Panis ulla ſubſtantia, ſed ſola illius Accidentia, quæ dicuntur ſpecies Panis, ſub quibus eſt verum Corpus Chriſti præſens.* 3. Denique *Roberti Bellarmini* itidem Cardinalis; * *Catholica Eccleſia ſemper docuit, per Converſionem ſubſtantiæ Panis & Vini in Corpus & Sanguinem Domini (quæ Converſio poſtmodum Tranſubſtantiatio appellata eſt) fieri, ut Corpus & Sanguis Domini*

† *De his, quàm parum ad hanc rem pertineant, videbimus infrà.*

* *To.* 16. *diſp.* 3. *in Ep. S.* Petri.

† *Inſtru. Sacerd. Lib.* 2. *c.* 27.

* *Lib.* 3. *de Euch. c.* 11.

Domini verè & realiter in Sacramento Euchariſtiæ præſentia ſint. Verba aliorum, qui, ut Eccleſiæ *Latinæ* ſive *Romanæ*, ejuſque Pontifici abſolutam quidvis definiendi poteſtatem vindicarent, nihilo ſaniora protulerunt, haud operæ pretium erit recitare, niſi cui lubeat * Defenſorem *Bellarmini Gretſerum*, aut eum † qui primus calamum contra *Lutherum* ſtrinxit audire, qui rem omnem tandem ad unicum Pontificis judicium & mandatum revocant.

* *Gretſerus* Def. *Bellarm.* l.3.c.9.

† *Silv. Prierius ſub initio dial.*

VIII. Nos nunc quid Deus poſſit conſiderare ſuperſedemus: nam de Dei Voluntate nobis conſtare debet, antequam de ejus Potentiâ ſolliciti ſimus. Hoc tamen dicimus, Tranſubſtantiationem iſtam *Romanam* genus eſſe Portenti, quod omnium ſuperat Miraculorum indolem. Et, quamvis Dominus immensâ ſuâ virtute ſubſtantiam Panis in aliam ſubſtantiam convertere poſſit; nemo tamen, quamdiu ſubſtantiam Panis ſuperſtitem & incolumem ſenſibus percipit, id factum à Chriſto ſibi perſuadebit. Hactenus quidem nihil ſimile factum fuiſſe legimus, vel ſub Veteri vel ſub Novo Dei Teſtamento. Quapropter hoc Dogma, non minùs toti Antiquitati incognitum, quàm ab Universâ S.

Scripturâ alienum, hæret adduc ad ſcopulos incredibilitatis; nec à nobis fidem illud impetrare æquum eſt, quod à nuperis hominibus non ità pridem excogitatum, pro articulo fidei & Religionis Chriſtianæ obtruſum eſſe noſcitur. Nam in Scripturis Sacris adducendis, ad ſtupendam hanc illorum doctrinam ſuffulciendam, omninò fruſtra ſunt; & verum non eſt, quòd toties mirâ confidentiâ deprædicant, univerſam ſemper Eccleſiam in eam doctrinam conſenſiſſe, quæ longo tempore fuit Eccleſiæ penitus inaudita, & ante pauca demum Sæcula autoritate Papali ſub nominibus *Lateranæ* & *Tridentinæ* Synodi comprobata. Id quod ſequuturis jam Capitibus demonſtratum imus.

CAPUT

CAPUT V.

Tranſubſtantiationem, *nec ſecundum Vocem aut Nomen, nec ſecundum Rem aut Sententiam in S. Scripturis, aut Antiquis Eccleſiæ Doctoribus, haberi, imò cum eiſdem pugnare oſtenditur; atque adeò de fide non eſſe.*

I. NOmen *Tranſubſtantiationis* ipſi etiam Tranſubſtantiatores concedunt ante XII. Sæculum fuiſſe inauditum; tantùm abeſt, ut, vel in S. Scripturis, vel in Antiquorum Patrum Monumentis inveniri poſſit. *Stephanus* quidem *Eduenſis* Epiſcopus perhibetur, hanc Vocem ſemel uſurpâſſe, & refertur ille à recentioribus quibuſdam ad Sæculum X, ſed ſine teſtimonio Vetuſtiorum. Nec dicit ille abſolutè & ſimpliciter, Panem Tranſubſtantiatum eſſe, ſed *quaſi* Tranſubſtantiatum; quod * ſano ſenſu admitti poteſt.

Nomen ſive Vox *Tranſubſtantiationis.*

* *Vide* Cap.I. *N.* VI. Cap.III.*N.*IV. Cap.IV.*N.*V. *& hoc ipſum* Cap.*N.*V.

 II. Imò

Res ſive Sententia ipſa.

II. Imò Rem ipſam ſine Nomine, ſive Sententiam ſine Voce creditam, non poſſe ex Scripturis probari, ingenuè faſſi ſunt Scholaſticorum doctiſſimi, *Scotus*, *Durandus*, *Biel*, *Cameracenſis*, *Cajetanus*, & alii non pauci; qui tamen illam authoritate Papali poſt annos mille & ducentos introductam, atque in Eccleſiâ *Romanâ* receptam, aliâs defenſitare ſategerunt.

In S. Literis non inveni'ur.

III a *Non exſtare Locum ullum Scripturæ tam expreſſum, ut ſine Eccleſiæ* (Romanæ) *declaratione* (*id eſt*, *Papæ* Innocentii III. *in Congregatione ſuâ* Lateranâ) *evidenter cogat Tranſubſtantiationem admittere*, dixit *Scotus*. b *Verbum audiri*, *ſed ex verbo Modum hunc ſciri*, negavit *Durandus*. c *Neutiquam inveniri in Canone Bibliorum*, ſcripſit *Biel*. d *Subſtantiam Panis manere*, *rationabilius & facilius eſſe ad tenendum*, *imò minoribus incommodis obnoxium*, *& Sacris Scripturis minùs repugnare*, affirmavit *Occamus*; & poſt eum Cardinalis *Cameracenſis*, qui fatetur itidem, e *Tranſſubſtantiationem non poſſe probari ex Sacris Literis*. Quinetiam Cardinalis *Roffenſis*, f *Nullum in Scripturâ verbum poſitum eſſe* dixit, *quo probetur in Miſſâ hanc Subſtantiæ Tranſmutationem fieri.* Item

a *Scotus* in 4 Sent. d. 11. q. 3.
b *Durand.* ut ſupr.
c *Biel* in *Can. Miſſæ*, Lect. 40.
d *Occamus Centilii* lib. 4. q 6. & in 4. Sent. d. 11. q. 6.
e Card. *Camerac* in 4 d. 11. q. 6. art. 1, & 2.
f *Lib. contra Luth. de Capt. Babylon.* c. 1.

Item *Cajetanus* Cardinalis; *Non apparet* (inquit) g *ex Evangelio coactivum aliquod ad intelligendum hæc verba propriè, nempe,* HOC EST CORPUS MEUM: *imò* h *præſentia illa in Sacramento, quam tenet* Romana *Eccleſia, ex his verbis Chriſti non poteſt demonſtrari, niſi etiam acceſſerit* Romanæ *Eccleſiæ declaratio.* Denique ipſe etiam Cardinalis *Bellarminus* ait; i *Quòd, quamvis Scripturam adduxerit, quæ ipſi ſatìs clara ad probandam Tranſubſtantiationem videatur homini non protervo, tamen an ità ſit meritò dubitari poteſt, quum homines doctiſſimi atque acutiſſimi, qualis cum primis* Scotus *fuit, contrarium ſentiant.* Proteſtantes verò nihil aliud poſtulant, quàm ut cum hiſce doctiſſimis & acutiſſimis Viris ſentire ſibi liceat.

g *Cajet.* in *Th.* p. 3. q. 75. art. 1.

h *Ibid.* q. 45. art. 14.

i *De Euch. l.* 3. c. 23. § *Secundò dicit.*

IV. Ipſa ſanè Inſtitutionis verba Panem eſſe, quîcum exhibetur Corpus Domini (eſtque eadem ratio ſi Vinum & Sanguinem attendamus) manifeſtè eis oſtendunt qui veritati cedere quàm contentioni indulgere malunt: Nempe Chriſti verba ſunt (poſtquam Panem accepiſſet, benedixiſſet, fregiſſet) *Hoc eſt Corpus meum*; Verba verò Apoſtoli, quo nemo meliùs mentem Chriſti explicare potuit, *Panis quem frangimus eſt κοινωνία*

Inſtitutionis Verba.

Corporis Chriſti, id eſt, exhibitio Corporis Chriſti, quâ fideles ejuſdem Corporis participes fiunt. Panem eſſe qui porrigebatur, nihil opus erat ulteriùs indicari, id enim accipientium Senſibus patebat; at unà dari Corpus Chriſti, de eo nemini conſtare potuiſſet, niſi ipſe indicâſſet qui neminem unquam fefellit. Quanquam autem, ex Inſtitutione Divinâ & Explicatione Apoſtolicâ, unuſquiſque fidelium Panem benedictum comedens, non magis an Corpus Domini comedat dubitare debet, quàm ſi Panem in Corpus Domini ſubſtantialiter converſum eſſe ſciret; non tamen propterea ſequitur, Panem ità converſum eſſe, ut ſecundum ſubſtantiam ſuam eſſe deſinat, incipiatque præſens eſſe nihil aliud quàm ipſiſſimum naturale Corpus Chriſti ex Pane factum. Certum enim eſt non aliâ ratione Panem eſſe Corpus Chriſti, quàm quâ Poculum eſt Novum Teſtamentum, nec aliam ex illâ, aliam ex iſtâ Enunciatione poſſe elici conſequentiam. Quocirca cùm Poculum nonniſi Sacramentali Metonymiâ poſſit eſſe illud Teſtamentum, planum fit, nec Panem aliter eſſe poſſe Corpus Chriſti.

V. Quod

V. Quod verò aiunt *Bellarminus* aliique*, fieri non poſſe ut verba illa Chriſti ſint vera, niſi per Converſionem, quam Eccleſia *Romana* Tranſubſtanciationem vocat, id tantum à veritate abeſt, ut, ſi admittatur, non ſolùm tollat Potentiam Divinam, quaſi Deus non poſſit facere, ut remanente ſubſtantiâ Panis Corpus Chriſti præſens ſit & verè exhibeatur in hoc Sacramento; ſed etiam evertat veram naturam, tum benedictionis divinæ quæ res conſervat; tum ipſius Sacramenti quod ex duobus conſtat; tum denique Corporis & Sanguinis Domini, quæ ex Pane & Vino à Sacerdotibus formari, non ſine maximâ & ſtupendâ prorſus audaciâ dicuntur. Sed veritas verborum Chriſti ſatis ſibi conſtat, abſque tantarum veritatum diſpendio. Pone Teſtatorem Tabulas vel Codicillos de manu ſuâ in Hæredis manus tradentem, additis hiſce verbis, Accipe domum quam tibi relinquo; nemo quidem exiſtimaturus eſſet, chartaceum illud Inſtrumentum eſſe ipſiſſimam domum ligneam aut ſaxeam, neque tamen quiſquam propterea Teſtatorem obſcurè vel falsò locutum putaret. Ad eundem planè modum Chriſtus Sacra Symbola verbis ſuis & precibus ſanctificata,

* Ubi ſuprà.

ficata, tanquam Sigilla Novi Teſtamenti tabulis appenſa, ſuis Diſcipulis tradidit, quibus illi de Bonis ab ipſo relictis non minùs certi redditi ſunt quam filii de terrenâ Patris hæreditate per Inſtrumentum à Notario confectum, aut manû propriâ exaratum.

Priſcæ Eccleſiæ Doctores.

VI. Sacris Literis addamus Priſcæ Eccleſiæ Judicium. Habemus enim ipſos primos Religionis noſtræ Sanctos & incorruptos Antiſtites, primaque Eccleſiæ Catholicæ Lumina, qui explicatâ ſententiâ ſolam Spiritualem & Myſticam Præſentiam Corporis Chriſti in Euchariſtiâ, magno, communi, & conſtanti conſenſu profeſſi ſunt. De Panis autem & Vini Subſtantiâ penitus abolitâ, ſive de novo iſto & peregrino Tranſubſtantiationis Dogmate, ne quidem vel audiverunt quicquam, vel omninò locuti ſunt; imò Patrum univerſorum doctrina ei perſpicuè & conſtanter adverſatur, quicquid præ ſe ferant Pontificii in contrarium. Sed, ſi lubeat ſingulos audire, eorum ego aliquot illuſtriora loca (quoniam omnia in immenſam nimis catervam excreſcerent) ſtrictim nominabo.

VII, Ordiar

VII. Ordiar ab ipſo Sanctiſſimo Martyre *Juſtino*, Scriptore Vetuſtiſſimo; qui poſt Apoſtolica tempora inter primos eorum eſt, quorum indubitata Scripta ad nos pervenerunt. Quæ autem Doctrina de Myſterio S. Cœnæ, ejus tempore tum *Romæ* tum alibi fuerit, non obſcurè ex his verbis intelligitur. *Poſtquam Præſes gratias egit & acclamavit Populus, illi qui à nobis dicuntur Diaconi ſeu Miniſtri dant cuique præſentium quod ſumant de Pane & Vino; Et hoc Alimentum à nobis vocatur Euchariſtia: Non enim ut vulgarem Panem, neque ut vulgare Poculum hæc ſumimus.* Ut Panem ſumunt, ſed non ut communem. Et paulò pòſt, *Per hanc Alimoniam Sanguis & Caro noſtra per mutationem nutriuntur, eamque* Jeſu Chriſti *Carnem & Sanguinem eſſe didicimus.* Quare & ſubſtantia Panis etiam poſt Conſecrationem manet, & verè corruptibilis Cibus eſt, quod de Chriſti Corpore immortali dici non poteſt; neque enim Caro Chriſti Carnem noſtram alit, nec in eam mutatur, ſed Cibus iſte qui Sacramentaliter Caro Chriſti dicitur. Caro autem Chriſti animas noſtras nutrit in Vitam æternam.

Juſtinus Martyr, *A.D.* 144.

Apolog. 2. *ad Antoninum Imp. prope finem.*

S.Irenæus *A.D.*160. VIII. Ad eundem modum ſcripſit Sanctus *Irenæus*, Martyr itidem, & ejuſdem Sæculi Epiſcopus. *Panis* (inquit) † *Lib.*4. *cont. Hær.c.*34. † *qui eſt à terrâ percipiens invocationem Dei, jam non communis Panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, Terrenâ & Cæleſti.* Si verò ſubſtantia Panis tollatur, tollitur, quod Terrenum eſt. Iterum, * *Quemadmodum granum tritici decidens in terram, & diſſolutum multiplex ſurgit, & percipiens verbum Dei fit Euchariſtia (quod eſt Corpus & Sanguis Chriſti); ſic & noſtra Corpora ex eo nutrita, & repoſita in terram ac reſoluta, reſurgent in ſuo tempore.* Iterum, † *Per Creaturam nutrimur, Creaturam autem ipſe nobis præſtat. Eum Calicem, qui eſt Creatura, ſuum Sanguinem, & eum Panem, qui eſt Creatura, ſuum Corpus confirmavit. Quando ergo Calix & Panis percipiunt verbum Dei, fit Euchariſtia Sanguinis & Corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit Carnis noſtræ ſubſtantia.* Eam autem nutriri vel augeri vero & naturali Corpore Chriſti, non ſine magnâ impietate ab ipſis Tranſſubſtantiatoribus diceretur. Nihil enim naturaliter Corpus noſtrum nutrit, niſi quod per alterationem in Carnem noſtram & Sanguinem convertitur, quod de

* *Lib.*5. *c.*12.

† *Ibidem.*

de Corpore Chriſti incorruptibili affirmare blaſphemum eſt. Interim tamen Symbola, quæ ſuo modo & ſunt & dicuntur Corpus & Sanguis Chriſti, ità Corporibus Noſtris nutrimentum & augmentum ſuppeditant per res terrenas, ut etiam propter res ipſas cœleſtes quæ mediantibus terrenis à fidelibus percipiuntur, corpora noſtra idonea reddunt ad beatam Reſurrectionem & Immortalitatis gloriam.

IX. *Tertullianus*, qui circa Annum Ducenteſimum floruit, cùm adhuc Catholicus ardentiſſimi Zeli plenus eſſet, ſcripſit contra *Marcionem* Hæreticum, qui inter alia nefanda Dogmata docuit, etiam Chriſtum è Virgine Mariâ non ipſam humani Corporis naturam atque ſubſtantiam, ſed externas duntaxat ejus formas & ſpecies aſſumpſiſſe; ex quo fonte, Tranſubſtantiatores *Romani* ſuam de Accidentibus à ſubjecto abſtractis & in aëre pendentibus Doctrinam omnino hauſiſſe videntur. Contra hanc deteſtandam hæreſim diſputans *Tertullianus**, atque argumentum petens à Sacramento Euchariſtiæ, *Chriſtum* non phantaſticum ſive imaginarium, ſed verum & naturale Corpus habuiſſe, ad hunc modum probat; Figura Corporis

Tertullianus *A. D.* 200.

* *Contra Marcion. lib.* 4. c. 40.

Corpus

Corpus naturale arguit. Spectri enim ſeu Phantaſmatis nulla eſt figura. *At* (inquit) *Chriſtus acceptum Panem & diſtributum Diſcipulis Corpus ſuum illum fecit dicendo, Hoc eſt, Corpus meum, id eſt, figura Corporis mei. Figura verò non fuiſſet, niſi veritatis fuiſſet Corpus. Res enim vacua, ut eſt phantaſma, figuram capere non poteſt.* Hujus Argumenti pars quæque vera eſt, & neceſſariam rationis conſecutionem continet, Primò enim oportet Panem manere Panem; alioqui retorto argumento dixiſſet *Marcion*, non eſſe Panem, ſed mera Panis Accidentia, quæ Panis eſſe videbantur, ſicut reſpondent Transſubſtantiatores. Secundò, Corpus Chriſti exponitur per veri illius Corporis figuram quæ Pani attribuitur. Eſt enim Panis aptus repræſentare Corpus Domini propter alendi vim, quæ illi terrena ineſt, huic cœleſtis. Tertiò denique veritas Corporis eò probatur, quòd verâ & ſubſtantiali figurâ repræſentetur, quum ſublatâ (prout Pontificii volunt) Panis ſubſtantiâ, ipſa quoque Corporis Chriſti veritas in Sacramento deſtrüitur.

X. *Origenes*

X. *Origenes Tertulliani* æqualis non diſſimilem habet locutionem. *Quòd ſi Chriſtus* (ait) † *ut obloquuntur iſti* (Marcioniſtæ) *Carne deſtitutus erat & exſanguis, cujuſmodi Carnis, cujus Corporis, & qualis tandem Sanguinis Signa & Imagines Panem & Poculum miniſtravit?* Si Signa ſunt & Imagines Corporis ac Sanguinis Chriſti, licèt eum verè Corpus & Sanguinem habuiſſe probent, tamen quia Signa ſunt, non Ipſa ſunt, & quia Ipſa non ſunt, Tranſubſtantiationis figmento apertiſſimè contradicitur. Idem in Leviticum Tranſubſtantiationi diſertiſſimè adverſatur; * *Agnoſcite* (inquit) *quia figuræ ſunt, & ideo tanquam Spirituales, non Carnales, examinate & intelligite quæ dicuntur, ſin quaſi Carnales accipitis lædunt vos, & non alunt. Eſt enim in Evangelio Litera, quæ occidit eum qui non ſpiritualiter quæ dicit ea advertit. Si enim ſecundum Literam ſequeris, hoc ipſum quod dictum eſt, Niſi manducaveritis Carnem meam, & biberitis Sanguinem meum, occidet hæc Litera.* Quatenus ergo ad Corporis & Sanguinis Chriſti manducationem hæc verba referuntur, Myſticè & Spiritualiter intelligenda ſunt. Iterum, in S. Matthæum ſcribens †, verum & immortale

Origenes *A.*220.

† *Dial.* 3. *de Hom. Chriſto cont. Marcioniſtas.*

* *Hom.* 7. *in Levit.*

† *In Cap.* 15. *S. Math.*

mortale Chriſti Corpus à Corpore illius Typico & Symbolico diſertè ſecernit: Sacramentum enim ex utroque conſtat. *Ille Cibus* (inquit) *qui ſanctificatur per verbum Dei & preces, juxta id quod habet materiale, in* † *ventrem abit & in ſeceſſum ejiciiur.* Et hæc quidem ait de Typico Symbolicoque Corpore. Abſit enim ut verum illud & cœleſte Chriſti Corpus in ſeceſſum ejici ſentiamus; quod tamen fateri neceſſe eſt, ſi id Chriſti Corpus naturale ſit, quod Symbolicum Corpus & Materiale in Euchariſtiâ vocat *Origenes*. Nam iſta ſola Accidentia eſſe nemo ſanus dixerit.

† *Indignè faciunt, qui propter hæc verba* Origenem *inter* Stercoraniſtas *hæreticos numerant.*

S. Cyprianus *A.* 250.

XI. Sanctus *Cyprianus Carthaginenſis* Epiſcopus, & glorioſiſſimus Chriſti Martyr, de Sacramento Dominici Calicis illuſtrem ad *Cæcilium* conſcripſit Epiſtolam, cujus hæc ſumma eſt; * *Ut Calix qui in Commemorationem Chriſti offertur* † *mixtus vino offeratur*, contra ſententiam *Aquariorum*; *Ubi enim* (inquit) *Vinum non eſt in Calice Sanguis Chriſti non poteſt exprimi, quia videmus in Vino Sanguinem Chriſti oſtendi, ſicut in Aquâ Populus fidelium intelligitur.* At Tranſubſtantiatoribus Pontificiis neque Aqua neque Vinum eſt in Calice oblato;

* *Lib.* 2. *Ep.* 3. *ſive Ep.* 63. *in Edit. Pamel.*
† *Populo ſcilicet.*

oblato; abſque quibus (Vino præſertim quod erat Elementum à Domino noſtro inſtitutum, & de quo *Cyprianus* præcipuè loquitur) ne Sacramentaliter quidem præſens eſt Chriſti Sanguis; tantum abeſt ut de Corporali illius præſentiâ, Vino penitus amoto, & ad nihilum redacto (hoc eſt, ad accidens ſine ſubjecto) quicquam omnino crediderit priſca Chriſti Eccleſia, quæ non magis Vinum in Sanguinem, quàm Aquam in Populum tranſubſtantiari dixiſſet. Sed non eſt quòd multa ex hoc Patre adducam teſtimonia, quum omnia ejus ſcripta pleniſſimè oſtendant in Euchariſtiâ, veram Panis & Vini ſubſtantiam exhiberi, ut ſimilitudo Alimenti Vivifici, quod à fidelibus ex Corpore & Sanguine Chriſti percipitur, atque adunatio totius populi in unum Corpus congregati, rectè ſuo reſpondeat Sacramento.

XII. Nota ſunt illa *Niceni* Concilii verba, quibus fideles à viſibilibus illis & naturalibus Panis & Vini Elementis apertè revocantur ad internum & ſpiritualem Mentis aſpectum quo Chriſtus apprehenditur; *Ne* (inquiunt) † *propoſito Pani & Poculo humiliter intenti ſimus, ſed ſublatâ in altum mente per fidem*

Concil. Nicen. I. A. 325.

† *In Actis ibid. à Gelaſ. Cycix. conſcriptis.*

fidem conſideremus, proponi in Sacrâ illâ Menſâ Agnum Dei tollentem Peccata Mundi,—— & pretioſum ejus Corpus ac Sanguinem verè accipientes, nos credamus hæc eſſe noſtræ Reſurrectionis Symbola: Nam ideo etiam non multùm ſed parùm accipimus, ut agnoſcamus, quòd non ad ſatietatem, ſed ad ſanctificationem accipiatur. Quis verò hoc, *non multùm ſed parum*, etiam inter ipſos Tranſubſtantiatores, de Corpore Chriſti dictum eſſe intelligat? aut quis credat Corpus & Sanguinem ejus à Patribus *Nicenis* propriè vocata eſſe Symbola? quum nulla res ſui ipſius Symbolum aut Signum eſſe poſſit. Quamvis igitur in Symbolis propoſitis ſiſtendum non ſit (oportet enim attendere ad id quod in Sacramento præcipuum eſt, ut *Surſum Corda* habeamus ad Dominum, qui cum eiſdem Symbolis ſimul exhibetur) Symbola tamen ſunt, & terrena pars Sacramenti tam Panis quàm Poculum; quod Tranſubſtantiationem jugulat.

S. Athanaſius A. 330. XIII. Sanctus *Athanaſius*, qui *Niceni* Concilii tempore floruit, eidemque interfuit, Vir ſi quis alius Catholicæ fidei per omnia tenaciſſimus, non aliam in Euchariſtiâ Corporis Chriſti manducationem agnovit quàm ſpiritualem.

Dominus

Dominus (inquit) * *Spiritum à Carne diſcriminavit, ut diſceremus ea quæ loqueretur non Carnalia eſſe, ſed Spiritualia. Quot enim hominibus Corpus ejus ſuffeciſſet ad Cibum, ut Univerſi Mundi Alimonia fieret? Sed propterea Aſcenſionis ſuæ in Cœlum mentionem fecit, ut eos à Corporali intellectu abſtraheret, ac deinde Carnem ſuam de quâ locutus erat, Cibum è Supernis Cœleſtem & Spiritualem Alimoniam* (ϗ πνευματικὴν τροφὴν) *ab ipſo donandum intelligerent; Quæ enim locutus ſum vobis, Spiritus & Vita ſunt, quod perinde eſt ac ſi diceret, Corpus meum quod oſtenditur & datur pro mundo, in Cibum dabitur, ut Spiritualiter* (πνευματικῶς) *unicuique tribuatur, & fiat ſingulis præſervatio ad Reſurrectionem vitæ æternæ.* Quibus Sanctiſſimi Patris verbis quum nullum idoneum reſponſum regerendum eſſe videret Cardinalis *Perronius*, † totum Tractatum tanquam deſperabundus reſpuit, & negavit eſſe *Athanaſii*; quod ante eum fecit nemo. Nihil eſt enim cur improbetur.

* *In illud Evang. Quicunq; dixerit Verbum, &c. & in C.6. S.* Joh. *Qui manducat Carnem meam, &c.*

† *De l'Euchar. liv.2. a.10. ch.* 1.

XIV. Proximus eſto *Cyrillus Hieroſolymitanus* Epiſcopus, Sancti *Athanaſii* Coætaneus. Agens ille de Chriſmate, quo Baptizati inungebantur, ità ait; * *Cæterum vide ne illud putes Unguentum*

S. Cyrillus Hieroſolymit. *A.* 350.

* *Catech. myſt.* 3.

tum tantùm. Quemadmodum enim Panis Euchariſtiæ, poſt S. Spiritûs invocationem, non ampliùs eſt Panis communis, ſed eſt Corpus Chriſti; ſic & Sanctum hoc Unguentum non eſt ampliùs Unguentum nudum neque commune, poſtquam conſecratum eſt, ſed eſt Chariſma Chriſti, quod adventu Spiritûs S. per ipſius divinitatem energiam habet; & Corpus quidem Unguento perungitur, Animâ vel Spiritu S. vivificoque ſanctificatur. Quid poteſt luculentius dici? aut Unguentum per Conſecrationem tranſubſtantiatur in Spiritum & Chariſma Chriſti, aut Panis & Vinum per Conſecrationem non tranſubſtantiantur in Corpus & Sanguinem Chriſti. Sicut itaque Unguentum manens, quoad ſubſtantiam, Unguentum; non tamen vocatur Unguentum tantùm, aut Unguentum Nudum & Commune, ſed jam eſt Chariſma Chriſti: ſic Panis & Vinum manens, quoad ſubſtantiam Panis & Vinum, non tamen vocatur Panis aut Vinum tantùm, ſive Nudus Panis & Vinum Commune, ſed jam eſt Corpus & Sanguis Chriſti. *Sub Typo* (inquit) † *Panis datur tibi Corpus, & ſub Typo Vini datur tibi Sanguis*; Quod captioſè & malâ fide *Grodecius* interpretatur, Sub Specie Panis, &

† *Catech. Myſtag.* 4. *Aliud* (inquit) *guſtat ibi Corporeum palatum, aliud fides.*

& ſub Specie Vini: De Speciebus enim, ſeu Accidentibus ſine ſubjecto exiſtentibus, nihil unquam *Cyrillo*, vel Antiquorum cuiquam, in mentem venit.

XV. Neque verò diſſimilia ſunt quæ in Liturgiâ ſeu Anaphorâ S. *Baſilii* leguntur. † *Propoſuimus* (inquit) *Typum Corporis & Sanguinis Chriſti*; quem, poſt Conſecrationem, Panem Euchariſtiæ appellat*. Si Typus ſit Corporis, certè ipſum Corpus non eſt, ità ut nihil aliud ſit quàm Corpus: nam (uti modò diximus) nihil ſui ipſius Typus aut Figura eſſe poteſt, non magis quàm ſui ipſius Pater aut Filius eſſe poteſt. Preces etiam fiunt in eâdem Anaphorâ, *ut Panis fiat Corpus Chriſti in remiſſionem peccatorum, vitamque æternam, iis qui accipiunt.* Et quidem Credentibus fit Corpus vivificum, quia illi Panis Cœleſtis & Corporis Chriſti verè ſunt participes. Aliis verò tam non recipientibus quàm non credentibus, licèt Antitypon ſit, tamen illis nequaquam eſt, nec fit Corpus Chriſti. Nemo enim abſque fide † Chriſtum manducat.

S. Baſilius A.D 360.

† *Liturg. quæ eidem attribuitur.*

* *Lib. de Sp. Sancto.*

† *Idem Lib. de Bapt. Credentes* (inquit) *& manducantes.*

S.Gregorius Nyſſenus, *A. D.* 370.

XVI. S. *Gregorius Nyſſenus*, S. *Baſilii* frater, luculenter exprimit, qualis fiat in Pane & Vino per Conſecrationem mutatio. *Sicut Altare* (inquit) * *naturâ eſt Lapis Communis, ſed Dei Cultui conſecratum, fit Menſa Sancta & Altare immaculatum; Ac ſicut Panis Euchariſtiæ initio eſt Panis Communis, ſed ubi eum myſterium ſacrificaverit, Corpus Chriſti & dicitur, & eſt, & excellenter operatur; Sicut etiam Sacerdos (heri homo vulgaris) novitate benedictionis fit Doctor pietatis, myſteriorum Præſul, & nihil Corpore vel formâ mutatus, inviſibili quâdam vi ac gratiâ, animam in melius transformatam gerit; ità ſimili conſequentiâ rationum, etiam Aqua, cùm nihil aliud ſit quàm Aqua, ſupernâ benedicente gratiâ, in eam quæ mente percipitur regenerationem, hominem renovat.* Eant nunc Tranſſubſtantiatores, & dicant, vel Lapidem in Altare, Hominem in Sacerdotem, Aquam in Baptiſmum tranſubſtantiari, vel Panem in Corpus Chriſti non tranſſubſtantiari. Nam *Nyſſeno* ſimilis eſt per omnia conſequentiæ ratio.

* *Orat. de S. Baptiſmo.*

XVII. Ad eundem modum S. *Ambroſius*, explicans Mutationem Panis, qualis illa ſit, per quam in Euchariſtiâ fit Corpus Chriſti; *Tu ipſe* (inquit) † *eras, ſed eras vetus Creatura, poſtquam conſecratus es, Nova Creatura eſſe cœpiſti.* Qualis in Baptiſmo hominis, talis in Euchariſtiâ Panis mutatio. Si non tranſubſtantietur Natura hominis per Regenerationem, nec tranſubſtantiatur Panis per Benedictionem. Fit homo per Baptiſmum, non quod Natura formavit, ſed quod Gratia reformavit. *Fit Panis per Conſecrationem,* * *non quod Natura formavit, ſed quod Benedictio conſecravit.* Natura enim non niſi hominem nudum, Panem nonniſi Panem communem formavit; Regeneratio verò ex homine Nudo facit hominem Sanctum, in quo Chriſtus ſpiritualiter habitat; Benedictio itidem ex Pane Communi facit Panem Myſticum ſive Sacramentalem. Interim mutatio hæc Naturam non deſtruit, ſed Gratiam Naturæ adjicit. Quod clariùs adhuc ab ipſo Sanctiſſimo Patre exprimitur, loco ſuperiùs adducto. *Tu fortè dices* (ait) * *Panis meus uſitatùs eſt; ſed Panis iſte Panis eſt ante Verba (benedictionis) Sacramentorum: ubi acceſſerit Conſecratio, de Pane*

S. Ambroſius, *A.D.* 380.

† *Lib.* 4. *de Sacr. c.* 4.

* *Idem de Init. Myſt. c.* 9.

* *De Sacram. l.* 4. *c.* 4.

ſit Corpus Chriſti. Hoc igitur adſtruamus, quomodo qui Panis eſt poteſt eſſe Corpus Chriſti? Conſecratione. Conſecratio autem fit Verbis Domini, ut venerabile Sacramentum conficiatur. Vides quàm operatorius ſit Sermo Chriſti. Si ergo tanta vis eſt in Sermone Domini, ut inciperent eſſe (Panis & Vinum) quæ non erant, quantò magìs operatorius eſt, ut ſint quæ erant, & in aliud commutentur? Ergo, ut tibi reſpondeam, non erat Corpus Chriſti ante Conſecrationem, ſed poſt Conſecrationem jam eſt Corpus Chriſti. Ipſe dixit, & factum eſt; Tu ipſe eras, ſed eras vetus Creatura; poſtquam conſecratus es, nova Creatura eſſe cæpiſti. His verbis docet *Ambroſius*, quomodo Panem eſſe Corpus Chriſti intelligendum ſit; Nempe, ut hâc mutationis ratione Panis & Vinum non deſinant eſſe per ſubſtantiam quod ſunt; (tunc enim non eſſent quod erant;) & tamen in Euchariſtiâ per Benedictionem fiant, quæ antè non fuerunt. Sic enim ſunt & manere dicuntur quæ erant per naturam, ut tamen in aliud commutentur per Gratiam, hoc eſt, ut ſint certa, & indubitata Symbola Corporis & Sanguinis Chriſti, adeoque etiam vera Juſtitiæ & Redemptionis noſtræ pignora. Ecquid magis diſertè

&

& perſpicuè contra Tranſubſtantiationis Somnium dici poteſt?

XVIII. Sanctus etiam *Chryſoſtomus*, magnus Eccleſiæ Doctor, Carnalem hanc Tranſubſtantiationem, & manducationem Corporis Chriſti abſque manducatione Panis, apertiſſimè repudiat, atque refellit. *Myſteria* (inquit) * *non ſunt Carnaliter, ſed interioribus oculis, hoc eſt, Spiritualiter conſideranda & contemplanda: Hujuſmodi enim eſt Myſteriorum natura.* Ubi obſervanda eſt Antitheſis inter *Carnaliter* & *Spiritualiter*, quæ nullum cavillandi locum relinquit. Rursùs, † *Sicut in Baptiſmo, ſenſibili Aquæ Elemento intelligibile donum Regenerationis confertur; ità etiam intelligibile hoc Corporis & Sanguinis Chriſti donum, non corporeâ aut ſenſibili aliquâ actione, ſed ſpirituali fidei intelligentiâ, animo atque mente percipitur.* Quod nihil eſt aliud, quàm res Spirituales prædicari de rebus Senſibilibus, quibus & ſignificantur, & obſignantur. Magìs autem apertè loquitur in Epiſtolâ ad *Cæſarium*; ubi non Subſtantialem, ſed Sacramentalem Panis Mutationem in hoc Myſterio eſſe docet, ſecundum quam externa Elementa ipſarum rerum ſignificatarum nomine vocentur, & ità mutentur,

S. Chryſoſtomus *A. D.* 390.

* *Homil.* 45. in S. Joh. 11. 46.

† *Ibidem.*

tentur, ut priſtinæ tamen ſubſtantiæ ſuæ naturam retineant. *Caro Chriſti* (inquit) * *cujus appellatione Panis per Sanctificationem Sacerdotis dignus factus eſt, ſed incorruptæ naturæ ſuæ proprietatem retinet & conſervat, ſicut ipſa Natura & Subſtantia Panis remanet. Antequam ſanctificetur Panis, Panem nominamus; Divinâ autem illum conſecrante Gratiâ, Dominicum Corpus appellari meruit, etſi natura Panis permaneat.* Hoc perſpicuum magni Patris teſtimonium, quum Cardinalis *Bellarminus* refellere non poſſet, ſatìs eſſe putavit, ſi Epiſtolam illam *Chryſoſtomi* eſſe negaret†. Sed nugatur tam ille, quàm *Poſſevinus**, cùm dicunt eam inter Opera *Chryſoſtomi* non extare. Præterquam enim quòd tum *Florentiæ* * tum alibi exſtabat, citatur in Collectaneis contra *Severianos*, quæ ex *Fr. Turriani Jeſuitæ* verſione habentur in 4. Tomo Antiq. Lectionum *Henrici Caniſii*, & in fine Libri *Jo. Damaſceni* contra *Acephalos*. Subjicio luculentum Teſtimonium ex Opere imperfecto in S. *Matthæum*; Libro, quem vel *Chryſoſtomus*, vel alius antiquus Author, verè quidem hâc in parte Catholicus, ab *Arrianis* minimè depravatus, conſcripſit. † *In his* (inquit) *Vaſis ſanctificatis non*

* *Idem in Epiſt. ad* Cæſarium *contra Hæreſ.* Apollinaris.

† *Lib.* 2. *de Euch. cap.* 22.

* *In Apparatu* Chryſoſt.

* Steph. Gard. *Ep. Wint. contra Pet. Mart. l.* 2. *de Euch.*

† S. Chryſoſt. *in Op imperf. in S.* Matth. *hom.* 11.

non eſt VERUM CORPUS CHRISTI, *ſed* MYSTERIUM *Corporis ejus continetur.*

XIX. Quod etiam plus millies ab *Auguſtino* dictum: Sed ex tot aliis, quæ ad hanc rem faciunt, locis pene innumeris, Tria tantùm recitabo, quæ ſummatim omnia reliqua comprehendunt. * *Non hoc Corpus quod videtis manducaturi eſtis, nec bibituri illum Sanguinem quem fuſuri ſunt qui me crucifigent; Sacramentum aliquod vobis commendavi, Spiritualiter intellectum vivificabit vos.* Hæc S. *Auguſtinus* verba Chriſti enarrans. 2 † *Si Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum quarùm Sacramenta ſunt non haberent, omnino Sacramenta non eſſent. Ex hac ſimilitudine plerumque etiam ipſarum Rerum nomina accipiunt. Sicùt ergo ſecundùm quendam modùm Sacramentum Corporis Chriſti Corpus Chriſti eſt; ità & Sacramentum fidei, fides eſt.* 3. Eòdem pertinet quod contra *Maximinum Arrianum* ſcribit.* *In Sacramentis non quid ſint, ſed quid oſtendant, attenditur; quoniam Signa ſunt rerum, aliud exiſtentia, & aliud ſignificantia.* Et alibi †, de Pane & Vino loquens; *Ne quis attendat* (inquit) *in eis quod ſunt, ſed potiùs quòd Signa ſunt; Nam*

S. Auguſtinus, *A. P.* 400.

* *In Pſal.* 98.

† *Epiſt.* 23. *ad Bonifac.*

* *Contra Max. Lib.* 3. *cap.* 22.

† *De Doctr. Chriſt. cap.* 7.

&

& Dominus non dubitavit dicere, Hoc eſt Corpus meum, quum Signum Corporis daret. Manifeſtior ſanè eſt hæc S. *Auguſtini* ſententia, quàm ut vel negari, vel eludi poſſit. Si enim Sacramenta aliud exiſtant, & aliud ſignificent, in id quidem quod ſignificant, non ſic permutantur, ut permutata non ampliùs exiſtant. Permutatur Aqua in Baptiſmo, ſicut & Panis ac Vinum in Euchariſtiâ. Sed quicquid permutatur non ſtatim tranſubſtantiatur, aut priſtinam ſuam exiſtentiam perdit. Ut enim integra ſubſtantia Aquæ manet in Baptiſmo, ſic integra ſubſtantia Panis & Vini manet in Euchariſtiâ.

S. Proſper, *A.D.* 430.

XX. Sanctus *Proſper* haud longo intervallo *Auguſtinum* ſecutus, & Scriptor per omnia Catholicus, docuit, † *Euchariſtiam duobus conſtare, viſibili Elementorum ſpecie, & inviſibili Chriſti Domini noſtri Carne & Sanguine (hoc eſt, Sacramento, & Re Sacramenti) ſicut perſona Chriſti conſtat ex Deo & Homine.* Quis verò, præter *Eutychium* infamem Hæreticum, Chriſtum Deum in Hominem, aut Hominem Chriſtum in Deum tranſubſtantiatum eſſe dixerit?

† *Sent.* Proſp. *diſt.* 2. *de Conſ. Cap. Hoc eſt.*

XXI. Nihil

XXI. Nihil hîc clarius B. *Theodoreti* Teſtimonio, ex quo intelligimus quænam Veteris Eccleſiæ hâc de re fuerit ſententia. *Servator quidem noſter* (inquit)* *in inſtitutione Euchariſtiæ nomina rerum commutavit, & Corpori, id quod erat Symboli nomen impoſuit, Symbolo verò id, quod erat Corporis.* Hoc autem eum propterea feciſſe dicit, † *ut qui divinorum myſteriorum participes fiant, non attendant naturam eorum quæ videntur, ſed per nominum permutationem ei credant mutationi, quæ ex gratiâ facta eſt. Qui enim quod naturâ Corpus eſt, Triticum & Panem appellavit; is Symbola & Signa quæ vocantur, appellatione Corporis & Sanguinis ſui honoravit, non naturam quidem mutans, ſed naturæ gratiam adjiciens.* Talem igitur docet Symbolorum in Euchariſtiâ fieri mutationem, ut interim eorum vel natura, vel ſubſtantia permaneat. Quod poſtea clariùs adhuc explicat. Cùm enim *Eraniſtâ, Eutychii* partes propugnans, dixiſſet; * *Quemadmodum Symbola Dominici Corporis & Sanguinis, alia quidem ſunt ante invocationem Sacerdotis, ſed poſt eam mutantur, & alia fiunt; ità etiam Corpus Domini poſt aſſumptionem mutatur in Divinam Subſtantiam & Naturam,*

B. Theodoretus.

* *Dialog.* 1.

† *Ibidem.*

* *Dial.* 2.

turam (ex Hypotheſi verò Tranſubſtantiationis argumentum hoc Eutychianum eſt planè indiſſolubile) Reſpondet ei Orthodoxa Antiquitas; *Implicatus es eiſdem retibus quæ texuiſti; neque enim Symbola, ſive Signa myſtica, poſt ſanctificationem recedunt à naturâ ſuâ, ſed manent in priori ſuâ ſubſtantiâ, formâ, & ſpecie, & videri & tangi poſſunt, ſicut & priùs: intelliguntur autem ea etiam quæ facta ſunt. ——— Confer ergo Imaginem cum Exemplari, & videbis ſimilitudinem. Oportet enim figuram eſſe Veritati ſimilem. Corpus illud habet priorem quidem formam & circumſcriptionem, & ut ſemel dicam, Corporis ſubſtantiam. Immortale autem poſt Reſurrectionem factum eſt*, &c. Hæc omnia, & multò plura, in eandem ſententiam *Theodoretus*, qui *Epheſino* & *Chalcedonenſi* Conciliis Oecumenicis interfuit. Ineptè nimis hîc excipere ſolent nonnulli *Romanenſes*, quaſi per naturam & ſubſtantiam Symbolorum; quæ dicuntur remanere, & non mutari, *Theodoretus* intellexiſſet naturam, & (ut Cardinali *Bellarmino* abſurdè prorſus loqui placuit †) ſubſtantiam Accidentium. Atqui totus contextus hoc gloſſema fortiſſimè refellit. Conjungit enim *Theodoretus*

† *Lib. 2. de Euch. cap. 27.*

retus Naturam, Subſtantiam, Formam, & Figuram. Et quà tandem ratione potuiſſet everti argumentum *Eutychianum*, ſi tantùm Accidentia Panis, ſublatâ ſubſtantiâ, poſt Conſecrationem manere conceſſiſſet? An verò de Accidentibus Panis & Vini dixit Chriſtus, Hæc Accidentia ſunt, at Hoc Accidens eſt Corpus meum? Sed Tranſubſtantiatoribus licet (nobis non equidem) Creaturam in Creatorem, Subſtantias in Accidentia, Accidentia in Subſtantias, quodlibet in quidlibet permutare. Parùm porrò modeſtiæ & charitatis Chriſtianæ illis ineſſe videtur, qui tanti nominis & meriti Patris, quanti erat B. *Theodoretus*, authoritatem enervare conantur†, ex eo quòd de quibuſdam Erroribus in Concilio *Epheſino* notatus fuit, tametſi poſtea reſipuerit, ut & ipſimet fateri coguntur; ſcilicet ut hâc rimâ elabantur, dum negare non poſſunt *Theodoretum* aſſeruiſſe, Elementa in priore ſubſtantiâ manere, quod tamen ſcripſit in Dialogis illis, quos contra *Eutychianos* Hæreticos, magnâ cum laude, & Eccleſiæ Catholicæ approbatione, compoſuit. Atque equidem hæc aperta veritas quoſdam etiam ex ipſis Adverſariis perpulit, ut *Theodoreti* Teſtimonium

† *Greg. de Valentiâ, lib. 2. de Tranſubſt. c. 7. aliique.*

nium nobis largirentur. Nam in Epiſtolâ *Theodoreti* Dialogis præfixâ, editionis *Romanæ* per *Stephanum Nicolinum* Chalcographum Apoſtolicum, Anno 1547 adornatæ, planiſſime ſcribitur, † Theodoretum *in his locis de Tranſubſtantiatione minùs commodè ſentire; excuſandum tamen, quoniam de eâ Eccleſiâ* (Romana) *nondum legem tuliſſet.*

† *Præfat. in Dialog.* Theodoreti.

S. Gelaſius, *A. D.* 470; *aut* 490 *pl[illegible]anus.*

XXII. *Theodoreto* conjungimus *Gelaſium*; quem (ſive is erat Epiſcopus *Romanus*, ſive alius quiſpiam) Cardinalis *Bellarminus* fatetur, ejuſdem cum illo & ævi & ſententiæ fuiſſe; Teſtem ſanè antiquum ſatìs & incorruptum. Scripſit ille contra *Eutychen*, & *Neſtorium*, de duabus in Chriſto naturis, ad hunc modum. * *Certè Sacramenta, quæ ſumimus, Corporis & Sanguinis Chriſti, Divinæ res ſunt, per quas Divinæ efficimur conſortes naturæ; & tamen eſſe non deſinit Subſtantia, vel Natura Panis & Vini: & quidem imago ac ſimilitudo Corporis & Sanguinis Chriſti in actione Myſteriorum celebratur. Satìs ergo per hoc nobis evidenter oſtenditur, hoc nobis in Chriſto Domino ſentiendum, quod in Imagine profitemur; ut ſicut hæc in Divinam tranſeunt, Spiritû S. perficiente, ſubſtantiam, & permanent tamen in ſuæ naturæ.*

* *De duabus in Chriſto Naturis, in Bibl. Patrum. Tom. 4.*

naturæ proprietate ; ſic illud principale (Incarnationis) Myſterium ; cujus hæc nobis efficientiam & virtutem veraciter repræſentant, iis naturis, ex quibus conſtat, proprie permanentibus, unum Chriſtum integrum, verumque permanere demonſtrat. E quibus verbis liquidò conſtat, ſubſtantialem non eſſe, quæ in Sacramento ſit, Tranſmutationem. Primò enim ità tranſeunt Sanctificata Elementa in Subſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti, ut tamen non deſinat eſſe Subſtantia vel Natura Panis & Vini. Secundò, ità permanent Panis & Vinum in ſuæ Naturæ proprietate, ſicut permanent duæ naturæ in Chriſto, ex quibus conſtat. Poſtremò, ideo tranſire dicuntur in Divinam Subſtantiam, quòd dum ea percipimus, Communicato nobis & Corpore & Sanguine Chriſti, Divinæ Naturæ Conſortes efficiamur. Quæ cùm ità ſint, deploranda quidem eſt illorum Cæcitas, qui non vident, eundem ab eis in Eccleſiam *Romanam* revocatum eſſe Tranſubſtantiationis Errorem, quem in *Eutychianis* damnavit pia & erudita Vetuſtas. Quòd autem ſuam hîc crambem reponunt, & † *per Subſtantiam Panis, non ipſam veram Subſtantiam, ſed naturam & eſſentiam Accidentium tantùm*

† Bellarm. *l.cit.* Baron. *ad An.*496. *Notæ marginal. ad verba* Gelaſii *in BB.Patrum.*

tùm intelligi volunt, mirum effugium eſt & miſerum. Laudanda magìs Cardinalis *Contareni* ingenuitas, qui veritate victus, ad tam perſpicuum *Gelaſii* Patris teſtimonium obmutuit [a].

a *In Colloq.* Ratisb. *A.* 1541.

XXIII. Adjicio etiam *Cyrillum Alexandrinum*, qui *Corpus & Sanguinem Chriſti in Sacramento ſolâ, & purâ fide accipi* dixit, in illâ contra *Neſtorianos* Epiſtolâ [b], quam Sexcenti Patres in Concilio *Chalcedonenſi* ſuo conſenſu & approbatione confirmârunt [c]. Reliquos verò hujus ævi Patres prætermitto, quorum tamen ſcripta quamplurima non minùs cum Tranſubſtantiatione, & Accidentibus ſine Subjecto in aëre pendentibus pugnant, quàm quæ hactenus è Superioribus recitavi.

S Cyrillus Alexandrinus, & Concilium Chalcedonenſe, *circa An.* 450.

b *Inter Epiſtolas* Cyrilli *in Conc.* Eph.

c *Art.* 5. *in Concil.* Chalced.

XXIV. Accedo ad Sæculum Sextum. Scripſit ante illius medium *Ephremus* Patriarcha *Antiochenus*, Librum à *Photio* lectum & laudatum, de Legibus & Ceremoniis Sacris adversùs *Eutychianos*: [d] in quo, quum probare velit per hypoſtaticam unionem, nullam in Chriſto Naturarum Confuſionem fuiſſe factam, ſed utramque ſuam ſubſtantiam & proprietatem retinuiſſe, ſimilitudine utitur Unionis Sacramentalis, & negat in Sacramento, Mutationem unius Subſtantiæ

Ephremus Patriarcha Antiochenus, *A. D.* 540.

d Photius *in Bibliothecæ* n. 229.

ſtantiæ in aliam fieri. *Nemo* (inquit) [e] *qui mentem habet, poterit dicere, eandem eſſe naturam tractabilis & intractabilis, ſub aſpectu cadentis & inviſibilis. Nam ſic etiam Corpus Chriſti, quod à fidelibus accipitur, & à ſenſibili ſuâ ſubſtantiâ non recedit & manet inſeparatum à gratiâ intelligibili; & Baptiſmus, etiamſi factus ſit totus Spiritualis, tamen proprietatem ſenſibilis ſuæ Subſtantiæ (hoc eſt, Aquæ) conſervat, & id quod factum eſt non amittit.*

[e] *Ibidem.*

XXV. Edita ſunt non ità pridem *Pariſiis*, Opera *Facundi* Epiſcopi *Africani*, cujus ætas in hoc etiam Sæculum incidit. Quæ verò illius atque Veteris Eccleſiæ contra Tranſubſtantiatores Sententia & Doctrina fuerit, evidentiſſimè verbis, quæ ſubjicio, apparet. *Poteſt* (inquit) [f] *Sacramentum Adoptionis Adoptio nuncupari, ſicut Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti, quod eſt in Pane & Poculo conſecrato, Corpus ejus & Sanguinem dicimus; non quòd propriè Corpus ejus ſit Panis, & Poculum Sanguis; ſed quòd in ſe Myſterium Corporis ejus Sanguiniſque contineant. Hinc & ipſe Dominus benedictum Panem & Calicem quem Diſcipulis tradidit, Corpus & Sanguinem ſuum vocavit.* Scripſit

Facundus *Epiſcopus, A.D.* 550.

[f] *Lib.* 9. *cap.* 5.

Jeſuita *Sirmondus* in *Facundum* Notas; ſed quum ad hunc locum pervenit, nihil aliud habuit quod diceret, niſi Panem non eſſe Panem, ſed Speciem tantùm & apparentiam Panis: quam ſanè *Facundo* adfingere Sententiam, nec ingenui, nec eruditi hominis erat, qualem tamen *Sirmondus* ſe haberi voluit. Neque enim vel unicum ex omni Vetuſtate Patrem monſtrare potuit, qui ullam mentionem fecerit de Accidentibus per ſe (quæ *Sirmondo Jeſuitæ* ſpecies Panis ſunt) ſine omni ſubjecto ſubſiſtentibus. Quòd autem *duriùs hîc aliquid vel obſcuriùs elocutum eſſe* Facundum *fortè cuiquam videri poſſe* exiſtimabat; id quàm immeritò, & non ſine magnâ tanti Patris injuriâ, dixerit, facilè quivis intelligat.

Iſidorus Hiſp. *A.D.* 630.

XXVI. Sub initium Sæculi Septimi floruit *Iſidorus* Epiſcopus *Hiſpalenſis*, cujus hæc erat de Sacramento Euchariſtiæ loquendi formula. g *Panis, quia confirmat Corpus noſtrum, ideo Corpus Chriſti nuncupatur; Vinum autem, quia Sanguinem operatur in Carne, ideo ad Sanguinem Chriſti refertur. Hæc autem duo ſunt viſibilia; ſanctificata tamen per Spiritum S. in Sacramentum Divini Corporis tranſeunt. Panis enim quem frangimus*

g *Lib.* 1. *de Off. Eccl. c.* 18.

gimus Corpus Chriſti eſt, qui dicit, Ego ſum Panis vivus. Vinum autem Sanguis ejus eſt; & hoc eſt quod ſcriptum eſt, Ego ſum Vitis vera. Ecce tranſeunt, inquit, in Sacramentum, non tranſeunt in Subſtantiam Divini Corporis. Panis enim & Vinum quæ nutriunt Carnem noſtram, nec ſubſtantialiter eſſe, nec dici poſſunt Corpus & Sanguis Chriſti; Sacramentaliter verò non minùs verè ſunt quàm ſic dicuntur. Iſtud verò clariùs adhuc explicatur, Lib. 6. Etymolog. Cap. 19. *Sicut enim Subſtantia Panis & Vini viſibilis nutrit hominem exteriorem; ità Verbum Chriſti, qui eſt Panis vivus, per participationem fidei, recreat animas fidelium.* Quæ verba è Libris *Iſidori* hodie impreſſis expuncta, conſervavit nobis *Bertramus* Presbyter.

XXVII. Atque hæc eadem loquendi formula, quam ex *Iſidoro* recitavimus, ab ipſo Venerabili *Bedâ* uſurpatur (qui Noſtras erat, & Sæculum Octavum attigit) in Sermone [h] ab illo habito ſuper Epiphaniam Domini, Cujus & alia duo, quæ hûc faciunt, ſubjungimus Teſtimonia. *Loco Carnis* (ait [i]) *& Sanguinis Agni, ſubſtituit Chriſtus Sacramentum Carnis ſuæ & Sanguinis in Figurâ Panis & Vini.* Item, [k] *Dedit in Cœnâ Diſcipulis* Venerabilis Beda, *A.D.* 720.

h *Serm. de Epiph.*

i *Comm. in* 22. *L.*

k *Comm. in* 3. *Pſal.*

figuram Sacro-ſancti Corporis & Sanguinis ſui. Quæ Tranſubſtantiationem penitus evertunt.

Carolus Magnus, *A.D.* 778. XXVIII. Eodem Sæculo Octavo ſcripſit *Carolus Magnus* Epiſtolam ad *Alcvinum* noſtrum, in quâ hæc verba legimus. [l] *Chriſtus cœnando cum Diſcipulis Panem fregit, & Calicem pariter dedit eis in figuram Corporis & Sanguinis ſui, nobiſque profuturum magnum exhibuit Sacramentum.* Quòd ſi Figura ſit Corporis, ipſum Corpus eſſe non poteſt: Datur quidem Corpus Chriſti in Euchariſtiâ, ſed mediante Sacramento Panis Conſecrati datur, cuicunque tandem datur fidelium.

l *Epiſt. ad* Alcvinum *de ratione Septuag.*

Paſchaſius, *A.D.* 818. XXIX. Ineunte demum Sæculo Nono, prodiit *Paſchaſius*, Monachus *Corbeienſis*, qui primus (uti nonnulli perhibent, quorum ſententiæ ipſe tamen non accedo) *Latinorum* omnium Conſubſtantiatum in Cœnâ Chriſtum, ſeu potiùs Impanatum, & Corporaliter Pani Unitum docuit [m], Nondum enim ad Tranſubſtantiatum Panem perventum erat. At novum iſtud Loquendi genus, quum à Doctrinâ Catholicâ & mente Veterum Patrum eſſet alienum, nullos fere fautores habuit ante Sæculum Undecimum. Nec defuerunt hâc ipsâ etiam ætate, ad quam

m *Lib. de Corpore & Sang. Chriſti.*

nunc pervenimus, Viri doctiſſimi (quales erant *Amalarius* Archidiaconus *Trevirenſis*; *Rabanus* primùm Abbas *Fuldenſis*, deinde Archiepiſcopus *Moguntinus*; *Johannes Erigena* Theologus *Britannus*; *Walafridus Strabo* Abbas *Germanus*; *Ratramus* ſive *Bertramus*, Preſbyter primùm *Corbeienſis*, pòſt Abbas factus *Orbaſienſis* Monaſterii apud *Gallos*; aliique quamplurimi,) qui Scriptis ſuis huic ſive *Paſchaſii*, ſive aliorum potiùs novæ Opinioni contradixerunt, & Veteris Eccleſiæ Doctrinam nobis conſervârunt. Sed, interim de *Paſchaſio* aliquid amplius adjiciendum eſt, quem tanti fecerunt Cardinalis *Bellarminus* [n], & Jeſuita *Sirmondus* [o], ut dicere non vererentur, Eum primum omnium fuiſſe, qui ſeriò ſcripſit de hoc Euchariſtiæ argumento, & ità ſenſum Eccleſiæ explicuiſſe, ut aliis omnibus poſt eum ſecutis viam aperuerit qui hanc materiam tractârunt. In hoc tamen toto Opere nihil invenire eſt, quod vel annihilato, vel ſubtracto, vel Tranſubſtantiato Pani faveat. Veritatem quidem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiâ aſſerit, quod Proteſtantes non negant; Negat verò Panem conſecratum Nudam eſſe Figuram, aut vacuam ſine Veritate re-

n Bellarm. *de Script. Eccleſ. verbo* Paſchaſius.

o Sirmondus *in vitâ* Paſchaſii, *Operibus ejus* Lutetiæ *excuſis præfixâ.*

præſentationem, quod Proteſtantes non aſſerunt. Quin & multa habet quæ cum Tranſubſtantiatione pugnant, ad quam tunc temporis ab ipsâ *Romanâ* Eccleſiâ nondum (uti dicebamus) perventum erat. Recitabo nonnulla illius Teſtimonia. *Chriſtus* (ait) *reliquit nobis hoc Sacramentum, viſibilem Figuram & Characterem Carnis & Sanguinis, ut per hæc mens noſtra ad inviſibilia & Spiritualia capeſſenda per fidem uberiùs nutriatur.* Rurſus, *Oportet Spiritualia Sacramenta palato mentis & guſtu fidei percipere.* Item, *Dum nihil Carnale in eo ſapimus, ſed Spirituales totum Spiritualiter intelligentes, in Chriſto manemus.* Et paulò pòſt, *Caro Chriſti & Sanguis ſumitur Spiritualiter.* Deinde, *Sapere ſecundum Carnem, mors eſt, & tamen Veram Chriſti Carnem Spiritualiter percipere, Vita æterna eſt.* Iterum, *Non Carnaliter* (inquit) *Caro & Sanguis Chriſti percipiuntur, ſed Spiritualiter.* In quibus Verbis docet, Cœnæ Myſterium non Carnaliter ſed Spiritualiter accipi, ac ſic etiam intelligi debere; ignotum verò fuiſſe Veteri Eccleſiæ illud Corporale & Orale Tranſubſtantiationis Somnium. Quæ verò huic Libro aſtu & operâ cujuſdam (haud dubiè)

dubiè) ſuperſtitioſi & falſarii hominis (ſicut hoc communiter in Veterum Scriptis fieri conſueviſſe *Eraſmus* paſsìm conqueritur) inſerta & ſuppoſita ſunt, fabuloſa quædam de Viſibili ſpecie Corporis Chriſti in formâ Infantis, & digiti Carnis crudæ, *Paſchaſii* nomine indigna ſunt, qui non aliam Doctrinam de Euchariſtiâ tradere profitebatur, quàm qualem ex antiquis Patribus didicerat, & non ex Apocryphis aut fabuloſis Miraculorum Narrationibus.

XXX. Illorum autem quos in hoc Sæculo ſcripſiſſe memoravimus, Teſtimonia in medium producere erit operæ pretium. *Amalarius* ità præfatur. p *In omnibus, quæ ſcribo, ſuſpendor Virorum Sanctorum, atque piorum Patrum, judicio; interim dico quæ ſentio. Quæ aguntur in celebratione Miſſæ, in Sacramento Dominicæ Paſſionis aguntur, ut ipſe præcepit. Idcirco Presbyter immolans Panem, & Vinum & Aquam, in Sacramento, ſeu vice, eſt Chriſti; Panis, Vinum & Aqua, in Sacramento Carnis Chriſti & Sanguinis ejus. Sacramenta enim debent habere ſimilitudinem aliquam earum rerum quarum Sacramenta ſunt. Quapropter ſimilis ſit Sacerdos Chriſto, ſicut Panis & Liquor*

Amalarius, *A.D.* 820.

p *Præf. in Lib. de Eccleſ. Offic.*

Liquor ſimilia ſunt Corpori & Sanguini Chriſti. Sic eſt Immolatio Sacerdotis in altari, quodammodo ut Chriſti Immolatio in cruce. Iterum, q *Secundum quendam modum, Sacramentum Corporis Chriſti, Corpus Chriſti eſt. Si enim Sacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum Sacramenta ſunt, non haberent, omnino Sacramenta non eſſent: ex hâc autem ſimilitudine plerunque jam ipſarum rerum nomina accipiunt.* Rurſùs, *Sacramenta ad hoc valent, ut nos perducant ad ipſas res, quarum ſunt Sacramenta.* Quæ ex verbis S. *Auguſtini*, & planè ad mentem purioris Eccleſiæ, ſcripſit *Amalarius*.

q *Lib.* 1. *de Eccleſ. Off. c.*24.

Rabanus, *A.D.*825.

XXXI. *Rabanus Maurus* Nobiliſſimus ejuſdem temporis Doctor (cui nec *Italia* ſimilem, nec *Germania* pepererat æqualem r) luculentam hanc ſuam Confeſſionem edidit; s *Maluit Dominus Corporis & Sanguinis ſui Sacramenta fidelium ore percipi, & in paſtum eorum redigi, ut per viſibile Corpus inviſibilis oſtenderetur effectus. Sicut enim Cibus materialis forinſecùs nutrit Corpus & vegetat, ità etiam verbum Dei intus animam nutrit & roborat.* Item, *ex terræ fructibus voluit hæc Sacramenta confici, ut ſicut ipſe Deus inviſibilis in Carne viſibili ad ſalvandos*

r Trithemius *de Scriptor. Eccl.*

s Rabanus Maurus *de Inſtit. Cler. l.*1.*c.*31.

ſalvandos mortales mortalis apparuit; ità etiam ex materiâ viſibili rem inviſibilem congruè ipſis demonſtraret. Hujus rei Sacramentum de Menſâ Dominicâ aſſumitur quibuſdam ad vitam, quibuſdam ad exitium; res verò ipſa, omni homini ad vitam, nulli ad exitium, quicunque ejus particeps fuerit, id eſt, Chriſto Capiti membrum aſſociatus fuerit in Regno Cæleſti; quia aliud eſt Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Sacramentum enim ore percipitur, virtute Sacramenti interior homo ſatiatur. Et ſicut in nos id convertitur, quum illud manducamus & bibimus, ſic & nos in Corpus Chriſti convertimur, dum obedienter & piè vivimus. ——Sumunt ergo fideles bene & veraciter Corpus Chriſti, ſi Corpus Chriſti non negligant eſſe; ſiunt Corpus Chriſti, ſi volunt vivere de Spiritu Chriſti. Quæ omnia cum novo Pontificiorum Dogmate nequaquam congruunt, & ab eâ, quam dicunt *Paſchaſii*, Sententiâ maximè diſcrepant. Propter hæc autem & ſimilia ab Autoribus Pontificiis [t], qui quarto & ſexto pòſt Sæculo ſcripſerunt, *Rabanus* tanquam erroneus rejicitur. Sed cogitare debuiſſent ſe non modò *Rabanum*, verùm etiam omnes Priſcæ Eccleſiæ Doctores ſimul cum *Rabano* condemnâſſe.

[t] Guli. Malm. *A.* 1200. & Tho. Wald; *A.* 1400.

XXXII. Jo-

Joh. Erigena, *A.D.* 860.

XXXII. *Johannes Erigena* Popularis noſter (quem *Alfredus* Rex ſibi ac ſuis Liberis Præceptorem conſtituit, & ad inchoatam *Oxonii* Academiam adornandam miſit) dum in *Galliis* ageret, ubi *Carolo Calvo* Regi acceptiſſimus fuit, Libro de Corpore & Sanguine Domini conſcripto [u], non diſſimilem doctrinam expoſuit, eamque clariſſimis Scripturæ S. ac Veterum Patrum Teſtimoniis comprobavit. Sed poſtea in *Malmesburienſe* Cœnobium ſe conferens, quum *Dyoniſii* Librum de Hierarchia, quem *Latinum fecit*, interpretaretur, & doctrinam tum primò pullulantem de Carnali Chriſti in Euchariſtiâ præſentiâ taxaret, à male feriatis Diſcipulis, quorundam Monachorum impulſu [x] graphiis confoſſus eſt; quamvis illum non multò pòſt inter Sanctos Martyres alii [y] collocârint.

u *Qui ducentis pòſt annis, ſub* Leone IX. Papâ, *damnatus eſt ab iis qui pro* Metuſiaſtis *pugnabant.* Lanf. *in* Ber.

x Anton. *tit.* 16. *cap.* 2. §. 3. Vincent. *l.* 24. *cap.* 42. *& alii.*

y Malmesb. *de geſtis Reg. Angl. lib.* 2.

Walafridus Strabo, *A. D.* 860.

XXXIII. *Walafridus Strabo* eodem fere tempore ad hunc modum ſcripſit. [z] *Itaque Chriſtus in Cœnâ, quam ante traditionem ſuam, ultimam cum Diſcipulis habuit, poſt Paſchæ Veteris Solennia, Corporis & Sanguinis ſui Sacramenta in Panis & Vini Subſtantiâ eiſdem Diſcipulis tradidit, —— & à Carnalibus ad Spiritualia, à Terrenis ad Cœleſtia, ab Imaginibus*

z *De Reb. Eccl. c.* 16.

ginibus ad Veritatem docuit tranſeundum.

XXXIV. De Sententiâ *Bertrami* (qui & *Ratramnus*, ſive *Ratramus*, à quibuſdam fortaſſis non rectè appellatur) ſatis conſtat, ex Libro quem juſſu *Caroli Calvi* Imperatoris (cui equidem & bonis omnibus propter ſummam eruditionem & vitæ ſanctitatem, Charus erat & Venerabilis) de Corpore & Sanguine Domini eruditè conſcripſit. Quum enim ex *Paſchaſii* Libello homines aliquot turbari cœpiſſent, aliis alia (ut fit) ſubinde affirmantibus; tandem eorum altercationibus permotus Imperator, duas ipſe *Bertramo* propoſuit Quæſtiones. 1. An quod in Eccleſiâ fidelium ore ſumitur Corpus & Sanguis Chriſti in Myſterio ſeu figurâ fiat? 2. An ipſum naturale Corpus quod de *Mariâ* Virgine natum eſt, paſſum, mortuum, & ſepultum, quodque ad dexteram Dei Patris conſedit, ſit illud quod ore fidelium per Sacramenti Myſterium quotidie ſumitur? Quarum primæ *Bertramus* affirmativè reſpondet, ſecundæ verò negativè, atque tantum ait inter utrumque Corpus eſſe diſcrimen, quantum eſt inter pignus & eam rem pro quâ pignus traditur. *Claret* (inquit)

Bertramus, *Presbyt. & Abb. A.* 860.

a *Lib. de Corp. & Sang. Dom. parte prima.*

Ibid. part.2.

quit a) *quia Panis ille Vinumque figuratè Chriſti Corpus & Sanguis exiſtit.* —— *Secundum Creaturarum ſubſtantiam, quod fuerunt ante Conſecrationem, hoc & poſtea conſiſtunt.* —— *Nam ſubſtantialiter Panis Chriſtus non eſt.* —— *Etſi nullâ ſub figurâ Myſterium illud peragitur, jam Myſterium non ritè vocitatur.* —— *Vinum quoque quod Sacerdotali Conſecratione Chriſti Sanguinis efficitur Sacramentum, aliud ſuperficie tenus oſtendit, aliud interiùs continet. Quid enim aliud in ſuperficie quàm Subſtantia Vini conſpicitur? Mutata ſunt iſta ſecundum aliud quàm ſecundum Corpus, ac per hoc non id ſunt quod in veritate videntur, ſed aliud quod non ſunt ſecundum propriam exiſtentiam: facta enim ſunt ſpiritualiter Corpus & Sanguis Chriſti; non quòd duarum ſint exiſtentiæ rerum inter ſe diverſarum, verùm una eademque res; ſecundum aliud ſpecies Panis & Vini conſiſtit, ſecundum aliud autem Corpus & Sanguis Domini.* —— *Unde ſecundum Viſibilem Creaturam Corpus paſcunt, juxta verò potentioris virtutem ſubſtantiæ mentes fidelium & paſcunt, & ſanctificant.* Et quum alia quàmplurima in hunc ſenſum, tum ex S. Scripturâ, tum ex antiquis Patribus produxiſſet; in fine

Calum-

Calumniæ occurrit, quam eo tempore *Paſchaſium* ſecuti rectè ſentientibus intentârunt; quaſi videlicet docerent, in Sacramento non Corpus & Sanguinem Chriſti, ſed nuda tantùm Signa, Imaginem, Speciem, & Figuram exhiberi. *Nec ideo* (ait) *quoniam iſta dicimus, putetur in Sacramenti Myſterio, Corpus Domini & Sanguinem ejus non ſumi, quando fides, non quod oculis videt, ſed quod credit, accipit; quoniam eſt Spiritualis Eſca, & Spiritualis Potus, Spiritualiter animam paſcens, & æternæ ſatietatis vitam tribuens.* Non enim ſimpliciter & abſolutè, de reali veritate, ſine quâ Myſterium eſſe non poteſt, ſed de pſeudo-reali exiſtentiâ rerum ſub Speciebus in aëre pendentibus, & de Carnali Præſentiâ tota quæſtio inſtituta eſt.

XXXV. Quæ omnia quum *Romani* Inquiſitores & Patres *Tridentini* concoquere nullo modo poſſent, in Indicem Librorum Prohibitorum [b], tanquam damnatum penitus Autorem, *Bertramum* amandarunt. Profeſſores verò *Duacenſes*, quum remedium iſtud paulò violentius eſſe animadverterent, quodque Cauſæ Pontificiæ magìs obfuturum quàm opitulaturum eſſe vererentur, ad alias artes (quæ à Cenſoribus Librorum, atque

b *Index Librorum Prohibit. in fine Concilii Trid. Autoritate* Papæ *editus, in Lit. B.*

atque Indicis expurgatorii Concinnatoribus *Belgicis* probatæ ſunt) hûc confugiendum cenſuerunt. [c] *Liber ille* Bertrami (inquiunt) *quum jam ſæpe recuſus ſit, & lectus à plurimis, ac per interdictum nomen omnibus innotuerit, emendatus tolerari queat; Fuit enim* Bertramus *Catholicus Presbyter, ac Monachus* Corbeienſis *Cænobii*, Carolo Calvo *Carus ac Venerabilis. Et quum in Catholicis Veteribus aliis plurimos feramus errores, extenuemus, excuſemus, EXCOGITATO COMMENTO* (En fidem hominum!) *perſæpe negemus, & commodum ſenſum eis affingamus, dum opponuntur in diſputationibus, aut in conflictationibus cum Adverſariis; non videmus cur non eandem æquitatem & diligentem recognitionem non mereatur* Bertramus, *ne Hæretici oggenniant, nos Antiquitatem pro ipſis facientem exurere & prohibere: quia & illud metuimus, ne Liber iſte, non ſolùm ab Hæreticis, verùm immorigeris quoque Catholicis, ob interdictum avidiùs legatur, odioſiùs allegetur, & plùs vetitus quàm permiſſus noceat.* Quodnam igitur hîc excogitatum eſt ab illis Commentum? Ubi in *Bertramo* legitur; [*Quæ à ſe differunt, idem non ſunt; Corpus Chriſti quod mortuum eſt, & reſurrexit,*

c *Index Expurgat.* Belg. *juſſu & auto.* Phil. 2. Hiſp. *Regis, atque* Albani *Ducis conſilio concinnatus*, p. 54. *v.* Bert.

reſurrexit, & immortale factum jam non moritur, æternum eſt, nec ulteriùs paſſibile; hoc autem quod in Eccleſiâ celebratur, temporale eſt, non æternum; corruptibile eſt, non incorruptum. Poſtremæ huic Sententiæ ſuum hunc commodum ſenſum affingunt, ut intelligatur, *De Speciebus Sacramenti corruptibilibus, aut de re ipsâ & uſu Sacramenti, qui non contingit, niſi in præſenti Sæculo.* Aut ſi hoc Commentum non ſufficiat, haud malè & inconſultè omittantur omnia hæc, delendum verò eſt *Viſibiliter*, & legendum *Inviſibiliter*; *Secundum Creaturarum Subſtantiam quod priùs fuerunt ante Conſecrationem, hoc & poſt ea conſiſtunt*, explicandum eſt, *Secundum externas Species*, id eſt, *Accidentia Panis & Vini.* Quamvis apertè fateantur, *Bertramum tunc temporis neſciviſſe, Accidentia iſta abſque omni Subſtantiâ ſubſiſtere, & cætera quæ ſubtiliſſimè & veriſſimè poſterior ætas per S.S. addiderit.* Quantò verò faciliùs unâ liturâ Libellum integrum deleviſſent? quemadmodum in Indice ſuo expurgatorio Cenſores *Hiſpani* rem totam breviter & per compendium confecerunt. *Deleatur* (inquiunt [d]) *tota Epiſtola* Udalrici, *Epiſcopi* Auguſtani, *de Cælibatu Cleri; & totus*

[d] *Index expurg. Hiſp.* D. Gaſp. Quirogæ, *Card. & Inquiſit. gen. in fine Lit.* O.

Liber Bertrami *Presbyteri de Corpore & Sanguine Domini penitus auferatur.* Quod quid aliud eſt quàm, ut olim adverſus Gentes dixit *Arnobius*, [e] *Scripta publica intercipere, & veritatis teſtificationem timere?* Nam quod *Sixtus Senenſis* [f], & *Antonius Poſſevinus* [g], Librum hunc de Corpore & Sanguine Domini ab *OEcolampadio*, ſub Titulo *Bertrami* Presbyteri, ſcriptum eſſe aſſerunt, id ſanè omnem falſitatem ſuperat.

e Arnob. *lib.* 3.

f Sixt. Sen. *præf. in Bibl. Sanct.*

g Poſſev. *Prol. in Appar. Sacr.*

XXXVI. Pervenimus ad Sæculum Decimum; in quo, præter multa illa Catholicorum Patrum dicta, quæ contra Novatores aliquos de Corpore & Sanguine Chriſti congeſſit *Herigerus* Abbas *Lobienſis*, habemus etiam *Paſchalem Anglo-Saxonum* Homiliam [h], publicè olim in Eccleſiis noſtris legi ſolitam. Quænam verò illis temporibus de hoc Religionis Capite apud nos recepta fuerit doctrina, tum ex totâ illâ Concione non obſcurè colligitur, tum ex illâ præſertim ejuſdem parte, in quâ inter naturale Chriſti Corpus, & Hoſtiam conſecratam, varia oſtenduntur diſcrimina, apertè cognoſcitur. Nam ad hunc modum populum univerſum inſtituit; *Multùm intereſt inter Corpus, in quo paſſus eſt Chriſtus, & Corpus quod*

Herigerus *Abbas, A.* 980.

h *Homilia* Paſchalis *Anglo-Sax. A.D.* 990. *Impreſſ.* Lond. *& MS. in publ.* Cantabr. *Acad. Bibliothecâ.*

in

in Hoſtiâ conſecratur. Corpus quidem in quo Chriſtus paſſus eſt, ex Mariæ *Virginis carne natum eſt; ac ſanguine, oſſibus, cute, nervis, & membris humanis, atque animâ rationali conſtat. At ſpirituale ejus Corpus, quod Hoſtiam appellamus, ex multis granis collectum eſt, ſine ſanguine, ſine oſſibus, membris, & animâ.* Deinde, *Chriſti Corpus, quod ſemel mortuum eſt, & à morte reſurrexit, deinceps nunquam morietur, ſed æternum eſt & impaſſibile; Hoſtia verò iſta temporaria eſt, corruptibilis, in varias partes diſtributa, dentibus confecta, & in ventrem tranſmiſſa. Denique Myſterium hoc pignus eſt & figura: Chriſti Corpus eſt veritas ipſa. Quod videtur, Panis eſt; quod ſpiritualiter intelligitur, vita eſt.* Extat & alia *Wulfini* Epiſcopi Concio ad *Clerum*, Sacerdotalis Synodi inſcriptionem præferens, in quâ eadem ſententia & doctrina ità explicatur i. *Hoſtia illa eſt Chriſti Corpus, non Corporaliter, ſed Spiritualiter; non Corpus in quo paſſus eſt, ſed Corpus de quo locutus eſt, quando Panem & Vinum in Hoſtiam conſecravit.* Quam & nos hodieque in Eccleſiâ Noſtrâ *Anglicanâ* Catholicam veritatem profitemur.

i *Homil. Sacerdot. Synodi, impr.* Lond. *cum Homil.* Paſchali.

XXXVII. Hucuſque igitur per Annos Mille à nato in Carne Chriſto, conſentientia Veterum Patrum Teſtimonia adſcripſimus, atque ea omnia paulò copioſiùs recitavimus, ut inde cuivis non cæcutienti pateat, Veram & Apoſtolicam de hoc Myſterio doctrinam ad hæc uſque tempora fuiſſe ab omnibus conſervatam, paucis tantùm quibuſdam exceptis, qui poſt Annos Chriſti Octingentos, etiam de modo præſentiæ & perceptionis Corporis Domini diſputare & quærere, nondum tamen aliquid certi definire contra Orthodoxam Vetuſtatis doctrinam auſi ſunt. Ne autem in immenſum creſcat hoc Caput, cætera quæ hûc faciunt in ſequenti Capite adnotabimus.

CAP. VI.

I, II, III, & ſeq. *In quibus Veteris Eccleſiæ Doctrinam & Praxin cum Doctrinâ de* Tranſubſtantiatione *pugnare fuſiùs oſtenditur; Atque ad Objectiones Pontificiorum ex Antiquitate fruſtrà quæſitas reſpondetur.*

I. ILLIS quæ hactenus uſque ad Annum Chriſti Milleſimum Teſtimonia attulimus, potuiſſent & alia multa interſeri ex Antiquorum Monumentis; ſed ea per unumquodque Sæculum brevitatis ſtudio omiſimus: veluti ſunt in Sæculo I. poſt Sacras Scripturas, Scripta [a] *Clementis Romani*, quæ à Pontificiis laudantur, ſed *Tranſubſtantiationi* quamplurimum adverſantur, unà cum [b] S. *Ignatio* Epiſcopo *Antiocheno*, & Martyre. In II. [c] S. *Theophilus* ejuſdem *Antiochiæ* quartus poſt *Ignatium* Epiſcopus; [d] *Athenagoras* etiam, & [e] *Tatianus* S. *Juſtini* Martyris Auditores. In III. [f] *Clemens Alexandrinus Origenis* Præceptor, & [g] *Minutius*

Scriptores ſuperiori Capite omiſſi.

a *Conſt. Ap. lib.* 6. *c.* 23. & 29.
b *Epiſt. ad* Philad.
c *Ad* Autol. *lib.* 2.
d *Legat. pro Chriſt.*
e *In Diatteſ.*
f *De Strom. lib.* 1. & *de pædag. lib.* 2.
g *In* Octavio.

tius Felix Orator Chriſtianus. In IV. [h] *Euſebius Cæſarienſis* Epiſcopus, [i] *Juvencus* Presbyter *Hiſpanus*, [k] *Macarius Ægyptius*, [l] Sanctus *Hilarius Pictavienſis* Epiſcopus, [m] *Optatus* Epiſcopus *Milevitanus*, [n] *Euſebius Emiſſenus*, [o] *Gregorius Nazianzenus*, [p] *Cyrillus Alexandrinus*, [q] *Epiphanius Salaminienſis*, [r] S. *Hieronymus*, [s] *Theophilus Alexandrinus*, & [t] *Gaudentius Brixienſis* Epiſcopus. In V. [u] *Sedulius* Presbyter *Scoticanus*, [x] *Gennadius Maſſilienſis*, & [y] *Fauſtus Regienſis* Epiſcopus. In VI. [z] *Fulgentius Africanus*, [a] *Victor Antiochenus*, [b] *Primaſius* Epiſcopus, & [c] *Procopius Gazeus*. In VII. [d] *Heſychius* Preſbyter *Hieroſolymitanus*, & [e] *Maximus* Abbas *Conſtantinopolitanus*. In VIII. [f] *Johannes Damaſcenus*. In IX. [g] *Nicephorus* Patriarcha, & [h] *Hincmarus* Archiepiſcopus *Rhemenſis*. Denique in X. [i] *Fulbertus* Epiſcopus *Carnotenſis*. Quibus ad cumulum addenda ſunt etiam ipſa Concilia Patrum, [k] *Ancyranum*, [l] *Neocæſarienſe*, & præter [m] *Nicenum* I. Superius adductum, [n] *Laodicenum*,

h *De Demonſtr. Evang. l.* 1. *c.* 10. *& lib.* 8. *cap.* 2.
i *De Hiſt. Evang. l.* 4.
k *Hom.* 37.
l *In* Matt. *& de Synod.*
m *Contra* Parm. *l.* 3.
n *Homil. de Corp. Chr.*
o *Orat. de fun. Gorg.*
p *In* Joh. *l.* 4. *c.* 14.
q *In* Ancorato.
r *Contra* Jovinian. *& in* 31. Jer. *& in* 26. Matt.
s *Epiſt.* Paſch. 2.
t *In* Exod. 2.
u *In Epiſt. S.* Paul.
x *De Dogm. Eccl. c.* 25.
y *Homil.* 3. *in* Epiph.
z *De fide Cap.* 16. *& Ep. ad* Ferrand.
a *Com. in* 14. Marc.
b *In Epiſt. ad* Cor. c *In* Gen. 49. d *In* Levit. 1. 6. e *In Hierarch.* Dion. f *De fide Orthod.* g *De Cherub. c.* 6. h *In Vita S.* Remig. i *Epiſt. ad* Adeodat. k *Anno* 314. *Can.* 2. l *A. eodem Can.* 13. m *In Act. lib.* 2. *c.* 30. n *A.* 364. *Can.* 25.

[o] *Carthaginenſe*, [p] *Aurelianenſe*, [q] *Toletanum* 4, [r] *Bracarenſe*, [s] *Toletanum* 16, & [t] *Conſtantinopolitanum* in *Trullo*. Ex his enim omnibus conſtat *Tranſubſtantiationis* gangrænam nondum Orbis Chriſtiani Eccleſias depaviſſe; ſed ſanam ubique doctrinam de Corpore & Sanguine Domini, ejuſque verâ (Spirituali & Myſticâ tamen, non Carnali) præſentiâ, unà cum Symbolis Panis & Vini in Subſtantiâ ſuâ poſt Conſecrationem Euchariſtiæ remanentibus, retentam eſſe. Et, quamvis utrumque loquendi genus à Priſcis Patribus uſurpatum fuerit (videlicet, Panem & Vinum Verum eſſe Corpus & Sanguinem Chriſti, in quæ Myſticè permutantur, eademque itidem eſſe Veri Corporis & Sanguinis Chriſti Signa, Symbola, Antitypa, Pignora, Imagines, Figuras, Similitudines, Repræſentationes, & Exemplaria, quorum propria Subſtantia non eſt ablata) nullam tamen in ſenſu contrarietatem, aut diverſitatem fuiſſe. Neque enim tam nullius fidei erant, ut vacua hæc & nuda tantùm eſſe Signa, aut Elementa crederent, neque tam craſſi & rudis ingenii, ut Sacramentalem & Myſticam à Carnali & Naturali (prout nunc à Tranſubſtantiatoribus docetur) Chriſti Præ-

o *A*.397. *Can.* 24.
p *A*.541. *C*.4.
q *A*.633. *Can.* 17.
r *A*.675 *C*.2.
s *A*.693. *C*.6.
t *A*.691. *Can.* 32.

quis credat ullum Chriſtianum, Chriſtum Dominum & Redemptorem ſuum, ejuſque Corpus & Sanguinem, ſi coràm poſitum in poteſtate ſuâ habeat, in ignem conjicere, vel velle vel audere? Equidem facinus id fuiſſet non minùs horrendum, quàm quod olim perfidiſſimi *Judæi* patrârunt. Cremâſſent enim illi quod hi Cruci affixerunt, ipſum verum ac naturale Corpus Chriſti, quod ex Mariâ Virgine aſſumpſit, ſi modò *Tranſubſtantiationem* credidiſſent. Veteres itaque qui fragmenta Panis conſecrati, reliquiaſque Vini in celebratione Euchariſtiæ inconſumpti combuſsêre, à fide & doctrinâ *Romanæ*, quæ nunc eſt, Eccleſiæ remotiſſimi fuerunt. Quod & itidem comprobatur ex pœnâ illâ Canonicâ unicuique Clericorum decretâ, [x] cujus negligentiâ vel mus, vel aliud animal Sacrificium (ſeu Panem Conſecratum) comederit. Ipſum verò naturale Chriſti Corpus à muribus, aliiſve brutis animalibus corrodi poſſe, aut comedi, quis unquam niſi mentis inops admitteret? Id quod primos *Tranſubſtantiationis* Patronos in maximas anguſtias conjecit, & quidvis potiùs aliud comminiſci maluerunt, quàm ut illud admittere viderentur;

Can. Eccl. Angl. *apud* Spelmanum, *tredecimus inter eos qui* Bedæ *titulum præferunt, A. D.* 700.

Can. ejuſd. Eccl. ſub Edgaro *Rege* 38*us.* ib. *A. D.* 970.

x *Conc.* Arelat. 3. *Citat à* Gratiano, *de Conſecr. diſt.* 2. *A. D.* 640.

cùm

cùm ſatis intelligerent, quàm id abominandum ſit, & Chriſto, fideque, & Religione Chriſtianâ indignum; & tamen à fide Romanâ hodiernâ non abhorret; imò ex hypotheſi *Tranſubſtantiationis* neceſſariò quidem deducitur, [y] Corpus Chriſti poſſe eſſe in ventre muris, ſub Specie Panis. Contraria verò opinio non modò hodie à Pontificiis non tenetur, ſed ne deinceps teneatur, ipſe etiam [z] Pontifex Romanus, additâ Excommunicationis pœnâ, prohibuit; adeò ut [a] dubitàre illis non liceat, quin res ſit de Fide, quæ à Fide maximè abhorret.

III. Sed videamus interim, quibus tandem fulcimentis (ab Antiquitate fruſtrà quæſitis) hoc ſuum Tranſubſtantiationis dogma ſtatuminatum eunt novi iſti rerum incredibilium Architecti. Solent illi plurima quidem ex primæ & mediæ ætatis Patribus corradere Teſtimonia, quibus probare conantur, Eos de Tranſubſtantiatione Panis & Vini in Carnem & Sanguinem Chriſti naturalem, idem omnino & ſenſiſſe & docuiſſe, quod hodie *Romana* Eccleſia ſentit, credit, ac docet. Ea igitur breviter excutiemus, ut inde adhuc pleniùs cognoſcatur, venerandam Antiquitatem &

y Alex. Alenſ. *lib.* 4. *q.* 45. *m.* 1. *art.* 2. & *q.* 53. *m.* 3. Thom. *in* 3. *q.* 80. *art.* 3. & *in* 4. *d.* 9. *q.* 2.

z Greg. XI. *in Director. Inquiſit. p.* 1. *n.* 15. & *p.* 2. *q.* 10.

a Vaſq. *Diſp.* 195. *in* 3. *c.* 5.

& Patrum Scripta, ne verbo quidem unico novitati Tranſubſtantiationis patrocinari; ſed veram illam doctrinam, quam ab initio tradidimus, magnâ conſtantiâ in Eccleſiâ Chriſti retentam, & cuſtoditam fuiſſe.

IV. Quæ verò ex Veteribus hûc trahunt teſtimonia ad certa ſua Capita poſſunt omnia fere redigi, ne ad ſingula ſeparatim prolixè nimìs reſpondendum ſit.

V. Ad Primam Claſſem referenda ſunt ea [b], quibus Euchariſtia dicitur Corpus & Sanguis Domini. *Reſp.* Sed ipſimet Patres paſſim ſeſe explicant, & hanc ſuam loquendi rationem ità interpretantur, ut ea myſticè & ſpiritualiter intelligatur, quatenus Sacramenta ex illâ ſimilitudine, quam cum rebus habent quarum Sacramenta ſunt, plerumque ipſarum rerum nomina accipiunt; *Non rei veritate, ſed ſignificante myſterio*, uti ſuperiùs ex *Auguſtino*, [c] aliiſque latè oſtenſum eſt. Nemo enim negare poteſt, quin ea quæ videntur figuræ ſint & Symbola; quæ autem non videntur, Corpus & Sanguis Chriſti: atque adeò myſterium hoc ità eſſe comparatum, ut quando in Euchariſtiâ nobis dantur Panis & Vinum, ſimul & eodem

I.

b *Reſponſio ad Teſtimonia* Irenæi, Origenis, Cyrilli Hieroſ. Gr. Nazianz. *S.* Hieron. *S.* Auguſtini, *& aliorum.*

c *De Conſecr. Diſt.* 2. *c. ſicut.*

eodem tempore dantur etiam Corpus & Sanguis Domini, quæ in benedictæ Euchariſtiæ Celebratione non minùs exhibentur quàm adumbrantur. Hinc igitur enata eſt locutio illa Eccleſiaſtica, Panis benedictus eſt Corpus Chriſti.

II.
Reſponſio ad Teſt. S. Hieronymi *Ep. ad* Heliod. 2. *item Ep. ad* Evagrium 85. *& S.* Ambroſ. *de iis qui init. cap.* 9, &c.

VI. Ad Secundam Claſſem ea pertinent Teſtimonia quibus Πρεσβῦτης, & Presbyteri Chriſti Corpus Ore Sacro conficere dicuntur, quemadmodum loquitur *Hieronymus* Epiſtolâ ad *Heliodorum*; & præter alios S. *Ambroſius* de iis qui Myſteriis initiantur. *Reſp.* Nempe ad Presbyterorum Preces & Benedictiones Panis Communis factus eſt Panis Sacramentalis; qui quando frangitur & manducatur, κοινωνία Corporis Chriſti eſt, adeoque Sacramentaliter Corpus Chriſti rectè dicitur: nam non ſolùm Corpus Domini repræſentat, ſed (ut ſæpius jam dictum eſt) eo perceptô, verè quoque Corporis ejus participes efficimur. Ita enim *Hieronymus* ad *Evagrium*[b]; *Ad Presbyterorum Preces Chriſti Corpus Sanguiſque conficitur*, id eſt, materia talis facta eſt, ut ſumpta ſit Communio Corporis & Sanguinis Domini, qualis non eſſet, niſi Preces iſtæ præceſſiſſent. Græci dicunt κατασκευάζειν, & ἱερουργεῖν τὸ σῶμα Κυρίου. Bene verò

b *S.* Hieron. *Ep.* 85. *ad* Evagr.

verò hîc ait *Chryſoſtomus*; c *Non ſunt opera humanæ facultatis, quæ proponuntur. Qui olim hæc in illâ Cœnâ fecit, idem, & nunc ea operatur; Nos autem* (ὑπηρετῶν) *Miniſtrorum tantùm ordinem tenemus. Ipſe verò eſt qui ea ſanctificat* (ϰαὶ μεταϭϰευάζων) *& tranſmutat.* c *S.* Chryſoſt. *Hom.* 83. *in S.* Matt.

VII. Pertinent ad Tertiam Claſſem ea quæ adducuntur ex Patribus, de Converſione, Mutatione, Tranſmutatione, Transfiguratione, & Transelementatione Panis & Vini in Euchariſtiâ. Hîc verò mirè gloriantur Tranſubſtantiatores habere ſe Conſenſum totius Antiquitatis. *Reſp.* At reſpondendum eſt, à non diſtributo ad diſtributum non valere conſequentiam. Neque enim ſequitur, Fit Mutatio, Fit Tranſmutatio, Fit Tranſelementatio, Ergo fit etiam *Tranſubſtantiatio*; quæ in Antiquorum Scriptis nuſquam reperitur. Nam quia hoc Sacramentum eſt, Sacramentalis quoque Mutatio intelligi debet, quâ ex Pane & Vino communi fit Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti; quod tamen niſi interim maneret Panis & Vini Subſtantia, ex Re terrenâ & cœleſti non conſtaret, ac proinde non ampliùs eſſet Sacramentum. Quoniam igitur vulgaris Panis per benedictionem

III. *Reſponſio ad Teſt.* *S.* Cypriani, Ambroſii, *utriuſque* Cyrilli, Chryſoſt. Greg. Nyſſ. *& aliorum.*

convertitur

convertitur in Panem, qui à communi uſu exemptus, in hunc uſum ſacrum, ex inſtituto divino adhibetur, ut ſit Symbolum Sacramentale, per quod repræſentetur Corpus Chriſti, in quo plenitudo Deitatis habitat Corporaliter; atque adeò in alium ac nobiliorem ſtatum tranſlatus, fiat quiddam amplius quàm quod erat antea; inde Veterum nonnulli Panem mutatum & tranſmutatum eſſe dixerunt. Et eſt ſanè illa mutatio verè magna, eaque non naturalis, ſed ſupernaturalis; non tamen ſubſtantialis, ſive mutatio unius ſubſtantiæ quæ ſubſtantialiter eſſe deſinat, in aliam quæ ſubſtantialiter eſſe incipiat; ſed mutatio ſtatûs ac conditionis, quæ ipſam ſubſtantiam & propriam eſſentiam Elementi non mutat. Id quod ex Sacrâ etiam Scripturâ confirmatur, quæ ſupernaturalem rerum mutationem, aut converſionem Hominum, quamvis Subſtantialis non ſit, ità tamen quaſi Subſtantialis eſſet, deſcribere atque exponere ſolet. Sic qui verbo, Spiritu, & fide Chriſti renovantur, regenerari, converti, & transformari dicuntur [d]; exuere veterem hominem, & induere novum; eſſe nova Creatura; ſed in aliam ſubſtantiam converti aut tranſubſtantiari

d S. Joh. 3.3. 1 S. Pet. 1.3. 1 Cor. 4.15. Rom. 12.3. Eph. 4.22. Gal. 6.15.

tiari non dicuntur. Retinent enim homines, ad hunc modum converſi, idem Corpus humanum, atque eandem animam rationalem quam priùs habuerunt; utriuſque tamen ſtatus & conditio, quin in melius mutentur, nemo Chriſtianus negaverit. Quid quod ipſi etiam Patres has eaſdem μεταβολῆς, μεταποιήσεως, & μεταστοιχειώσεως voces uſurpant, quum de Rebus aliis loquuntur, quæ ſubſtantiam ſuam minimè vel amittunt vel mutant? Sunt enim voces iſtæ tam amplæ ſignificationis, ut quamvis aliquoties denotent mutationem ſubſtantialem, plerumque tamen nonniſi moralem, aut mutationem qualitatum, conditionis, muneris, ſtatûs, & id genus alias indicent. Atque ad hunc modum uſurpantur à Patribus Græcis (1 *Irenæo*, 2 *Clemente Alexandrîno*, 3 *Origene*, 4 *Cyrillo Hieroſolymitano*, 5 *Baſilio*, 6 *Greg. Nazianzeno*, 7 *Nyſſeno*, 8 *Cyrillo Alexandrino*, 9 *Chryſoſtomo*, 10 *Theodoreto*, *Theophylacto*, & *OEcumenio*) ad denotandam 1 Reſurrectionem Corporum, 2 Efficaciam Doctrinæ Cœleſtis, 3 Sanctificationem

1 Iren. *l.* 5. *c.* 10.
2 Clem. Alex. *l.* 4. *Strom.*
3 Orig. *Serm.* 2. *in diverſos.*
4 Cyril. Hieroſ. *Catech.* 18.
5 Baſil. *Exhort. ad Bapt.* & *S.* Chryſ. *hõ.* 5. *de Pœnit.*
6 Greg. Naz. *Orat.* 40. 7 Greg. Nyſſ. *lib.* 2. *contra* Eunom. *Homil.* 1. *de Reſur. Epiſt. ad* Euſtath. *Latin.* & Ambroſ. 8. Cyril. Alexand. *Epiſt. Paſch.* 6, 7. & 14. 9 *S.* Chryſ. *Hom.* 28. *in* Acta Apoſt. *Idem Hom.* 33. *in* 1 Cor. 10 Theod. *dial.* 2. Theoph. *in* 6 *S.* Joh. & OEcum. *in* 1 *Ep. S.* Petri *c.* 1. *unà cum multis aliis.*

ctificationem hominis renati, 4 Immortalitatem Carnis reſuſcitatæ, 5 Pœnitentiam animæ peccatricis, 6 Aſſumptionem Naturæ humanæ in perſonam Chriſti, 7 Regenerationem Sanctorum, 8 Virtutem Gratiæ Divinæ, 9 Vim Baptiſmi & præſtantiam charitatis, 10 Rerum denique multarum tum utilitatem, tum amplitudinem, potentiam, dignitatem, atque adeò mutationem in melius. Nec diſſimiles reperiuntur loquendi rationes in Patribus Latinis[e], quibus Converſio Panis & Vini in Euchariſtiâ non magìs eſſentialis eſt aut ſubſtantialis, quàm Converſio hominis in Baptiſmo ad Vitæ novitatem renati, ſive (ut loquuntur illi) naturæ humanæ in ſtatum nobiliorem & cœleſtem mutatæ, quæ moralis eſt & myſtica, nequaquam verò naturalis ſubſtantiæ converſio. Dixit eorum antiquiſſimus [f] *Tertullianus*, *Deum homini promiſiſſe Subſtantiam & Corpus Angelorum, hominesque ità transformandos eſſe in Angelos, ſicut Angeli transformati ſunt in homines.* Quis verò inde collegerit, aut Angelos ſubſtantialiter ſive eſſentialiter converſos eſſe in homines, aut Corpus humanum ità transformatum iri in Subſtantiam Angelicam, ut interim Corpus humanum eſſe deſinat; neque ampliùs

e S.Aug. *l.*4. *contra* Creſcon. *cap.* 54. *S.*Ambr. *de Myſter. c.*9. *& de Sacr. l.* 4. *c.*4. Fauſtus Regienſis, *ſive* Euſeb. Emiſſen. *de Paſch.* 55. Facundus, *lib.*9.*cap.ult.*

f Tert. *contra* Marc. *l.* 3. *c.*9. 24, *&* 26.

ampliùs homines ſint, ſed propriè & eſſentialiter fiant Angeli? Enimvero *Tertullianus* totus eſt in contrarium, aitque [g] *Angelos ità in homines converſos fuiſſe, ut interim Angeli permanerent, nec propriam ſuam ſubſtantiam amitterent*; quemadmodum de Pane Euchariſtico locuti ſunt alii, *Eum Converſum eſſe in Corpus Chriſti, etiamſi interim ſit quod erat*, ut [h] *Ambroſius*; *nec recedat à naturâ ſuâ*, ut *Theodoretus*; *nec deſinat eſſe Subſtantia Panis*, ut *Gelaſius* adſerit. Et hoc ipſum Veteres illi omnes, qui ſuis dicendi modis de Panis & Vini permutatione locuti ſunt, abſque dubio deſignatum iverunt. Teſtes enim omnes à Tranſubſtantiatoribus adducti, de Mutatione tantùm accidentali, morali, & myſticâ loquuntur; de ſubſtantiali mentionem nullam faciunt. Tranſubſtantiatio rei eſt Pontificiis Subſtantialis Tranſmutatio. Et nos quidem Tranſmutationem Elementorum damus; ſubſtantialem verò Tranſmutationem quærimus, nec reperimus uſquam.

VIII. Ad Quartam Claſſem ea referri poſſunt Teſtimonia, quæ de Tactu, & Viſu Corporis Chriſti loquuntur, & Sanguinem ejus in myſteriis nos haurire dicunt. *Reſp.* Sed non abnuimus, non- IV. *Reſp. ad Teſt. S. Chryſoſtomi, Cyrilli Alex. & aliorum.*

[g] *De Carne Chriſti cap.* 3.

[h] *Superiùs citati.*

nulla apud *Chryſostomum*, aliosque Patres, inveniri, quæ Emphaticè, imò verò Hyperbolicè, de Euchariſtia prolata ſunt. Ea autem, niſi dextrè capiantur, incautos homines facilè in Errores abducent. Fuit hoc Priſcorum Patrum, & noſtrûm eſt etiam ſtudium ac ſumma cura, Populum Dei inſtruere, ne in Externis Symbolis oculos defigant, ſed ut in illis Corpus & Sanguinem Chriſti mentibus contemplentur, & *Surſum habentes Corda* Cœleſti illo Pabulo toti veſcantur. Perit enim omnis Sacramenti fructus, ſi in Symbolis hæreamus. Hinc igitur factum eſt, ut Sanctiſſimi Patres, quò hæc Auditorum animis vehementiùs & efficaciùs imprimerent, de Typis, tanquam ſi eſſent ipſa Antitypa, Oratorum more multa enuncient, quæ ſi ſtrictiùs ad limam revocentur, examen non ſuſtineant. Tale illud Authoris, qui *Cypriani* nomen gerit; [i] *Cruci hæremus, Sanguinem ſugimus, & intra ipſa Redemptoris noſtri vulnera linguam figimus, quibus interiùs & exteriùs rubricamur.* Tale illud *Chryſoſtomi*, [k] *In Myſteriis Sanguis ex Chriſti latere hauritur*; [l] *hoc admirabili Sanguine Lingua cruentatur*; Iterum, [m] *Conſpicis Dominum immolatum, & turba circumfuſa pretioſo illo Sanguine intingitur*;

i *Sermo de Cœnâ Domini.*

k *Homil. in Encæn.*

l *Hom.* 82. *in Matt.*

m *Lib. de Sacerd.* 3.

intingitur; Qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur. [n] *Ipſum vides, ipſum tangis, ipſum comedis.* [o] *Neque enim Angelos, neque Archangelos, ſed ipſum horum omnium Dominum tibi oſtendo.* Rursùs, [p] *Nos in unam ſecum maſſam reducit, & reipsâ nos Corpus ſuum efficit, nec ſe tantùm videri permittit, ſed & tangi, & manducari, & dentes Carni ſuæ infigi; adeò ut per Cibum, quem nobis largitus eſt, in Carnem ſuam convertamur.* Tale illud *Auguſtini*, [q] *Gratias agamus, non ſolùm nos Chriſtianos factos eſſe, ſed etiam Chriſtum.* Denique Tale illud *Leonis*, [r] *In illâ myſticâ diſtributione hoc impartitur, ut in Carnem illius tranſeamus.* Equidem ſi cavillari quis vellet, tam verè nos in Chriſtum, ejuſque Carnem in Panem *Tranſubſtantiari*, ex his poſſet defendere, quàm Panem in Corpus & Vinum in Sanguinem illius ſubſtantialiter converti. Sed Proteſtantes, quibus non licet eſſe Sophiſtis, hæc & ſimilia Patrum dicta, candidè (ut æquum eſt) interpretantur. Non enim Concionatorum verba, quæ per Hyperbolen ſæpiſſime enuntiantur, eo rigore accipienda ſunt, quo primùm ad aures Auditorum perveniunt. Neque enim de Pane

[n] *Hom.* 51. & 83 *in S.* Matth.
[o] *Hom.* 24. *in* 1 *ad* Corinth.
[p] *Hom.* 45. *in* Joh. & 83. *in* Matt.
[q] *Tract.* 21. *in* Joh.
[r] *Ep.* 23.

Tranſubſtantiato, ſed de Pane *Sacrato* & *Myſtico* hujuſmodi locutionibus uſi ſunt Patres: Idque fecerunt, 1. Ut Myſterii dignitatem, quam ſummam & incomparabilem eſſe omnes fideles agnoſcunt, amplificarent atque extollerent: 2. Ne Communicantes externis Symbolis inhærerent, ſed ad res ſignificatas intenti eſſent, quarum in uſu Sacramenti legitimo veriſſimè participes redduntur: 3. Denique, ut majore cum pietate, reverentiâ, & ardore ad tantum Myſterium celebrandum accenderentur. Atque in eundem modum phraſes illas hyperbolicas accipiendas eſſe, etiam Patres ipſi, cùm ad interpretationem deſcendunt, ſatis apertè declarant.

IX. Poſtremò, quum iidem ipſi Sancti Patres qui de Pane & Vino S. Euchariſtiæ, quaſi de ipſo Corpore ipſoque Sanguine Domini, quandoque loquuntur, uſitatâ ſcilicet, ubi de Sacramentis Sermo fit, phraſeologiâ; eundem Panem & Vinum Euchariſticum, Typos, Symbola, Signa, Figuram Corporis & Sanguinis Chriſti ſæpiſſimè vocent; vel hinc manifeſto liquet, eos cum Proteſtantibus, non cum Tranſubſtantiatoribus, ſentire. Poſſumus enim, incolumi noſtrâ de Sacramento Euchariſtiæ Sententiâ,

tentiâ, prioribus illis uti locutionibus quas ſibi favere Pontificii arbitrantur, modò eas (uti par eſt) Sacramentaliter intelligamus. Poſterioribus verò uti nemo poteſt, quin eo ipſo quòd iis utatur, figmentum Tranſubſtantiationis evertat; quum iſta duo, Panem in Corpus Tranſubſtantiari, & eſſe ſimul Typum, Symbolum, Signum, Figuram Corporis Chriſti, ſint prorſus ἀσύςατα. Nam res quæ deſiit eſſe, alterius rei Symbolum ac Figura eſſe nequit; nec res ulla ſui ipſius Typus aut Signum eſſe poteſt.

X. At ſi verba nimis rigidè urgeantur abſque intellectu Sacramentali, nihil aliud ex iis colligi poteſt, quàm Panem & Vinum propriè & realiter ipſum Chriſti Corpus & Sanguinem eſſe, quod ne ipſi quidem Tranſubſtantiatores admittunt. Introducitur igitur in hâc mutatione, non ſubſtantiæ, ſed usûs tantùm novitas; quam ſanè meritò mirificam, ſupernaturalem, & Omnipotentiæ Divinæ propriam nobiſcum agnovit & admirata eſt pia Antiquitas: nam ſine potentiâ & virtute Dei ſingulari fieri non poteſt, ut terreſtris & corruptibilis ille Cibus, Eſca ſpiritualis ac cœleſtis per κοινωνίαν Corporis

 Chriſti

Chriſti nobis eſſe incipiat. Cúmque à Philoſophiâ & ratione humanâ prorſus remotum ſit, Chriſtum Carnis ſuæ de Cœlo (ubi, & non alibi, localiter eſt) virtutem in nos diffundere, ità ut cum illo in unum Corpus tranſeamus; rectè & meritò monent Patres quòd ſimpliciter nos filio Dei dicenti, Hoc eſt Corpus meum, credere debeamus; quódque Naturæ hic ordo minimè quærendus ſit, neque humanis cogitationibus Sacroſanctum illud Myſterium æſtimandum. Fides enim cum ſimplicitate conjuncta, per quam fit, ut verba Domini ſollicitare vereamur, magìs Deo accepta eſt, quàm vel ea in peregrinum & improprium ſenſum violenter detorquere, vel ad determinandum ea quæ tam Angelorum quam Hominum captum ſuperant, ſine neceſſitate & fundamento, per temeritatem, & ambitioſam hominum curioſitatem prolabi. Atque hæc generatim ad Loca Patrum, quæ à *Tranſubſtantiatoribus* adduci ſolent, reſpondiſſe nunc ſufficiat. Qui ampliorem iſtarum è Patribus Objectionum Refutationem in hâc re videre deſiderat, legat (ſi lubet) *Hoſpin.* in Hiſt. Sacram.[s] & *Marcum Antonium de Dominis* ſuperiùs laudatum[t] in VI. Cap. Lib. V. de Rep. Eccleſ.

[s] *Lib.* II, & IV.

[t] *à* Sect. 1. *uſque ad* 13.

atque

atque in Oſtenſione Errorum *Suarezii*, Cap. II.

XI. Locus S. *Ignatii*, qui à *Theodoreto* citatur, & à Pontificiis quibuſdam objicitur, ex Epiſtolâ ad *Smyrnenſes* (ubi tamen hodie non legitur) u *Quòd Simoniani & Menandriani hæretici Euchariſtias & Oblationes non admiſerint, eò quòd negârint Euchariſtiam eſſe Carnem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*, nihil quidem pro Tranſubſtantiatione facit, ſicut fatetur ipſe Cardinalis *Bellarminus*. *Non enim* (inquit x) *tam Sacramentum Euchariſtiæ, quàm Myſterium Incarnationis oppugnabant Hæretici illi* Menandriani; *qui idcirco* (*ut* Ignatius *ibidem indicat*) *negabant Euchariſtiam eſſe Carnem Domini*, *hoc eſt* (*interpretante* Theodoreto y) *Divina Panis & Vini Myſteria eſſe Corporis Chriſti reverà exiſtentis Symbola*, *quia negabant Dominum habere Carnem.* Ne igitur veritatem Carnis Chriſti propter Symbola Euchariſtica fateri cogerentur, ipſam quoque Euchariſtiam, & Symbola veri Corporis omnino repudiârunt. Dato enim Symbolo Corporis, datur quoque Corpus Verum, quum Veritas & Symbolum ſint Correlata: Phantaſma verò Symbolum aut Signum non recipit.

Reſponſio ad Patrum Teſtimonia in Specie.

u Theodoret. *Dial.* 3. *ex Ep.* S. Ignatii.

x Bellarm. *de Euch. l.* 1. *c.* 1. §. 3.

y *Dial.* 2.

XII. Verba *Juſtini* Martyris, pro Tranſubſtantiatione allata, eandem prorſus evertunt. Nam, *Quemadmodum* (inquit [z]) *per Verbum Dei Salvator noſter incarnatus eſt, ità per preces Verbi Dei facta eſt Euchariſtia, quâ Carnes noſtræ aluntur, Caro & Sanguis Chriſti.* Sed quando Chriſtus incarnatus eſt, nemo eum abſque hæreſi Tranſubſtantiatum eſſe dixerit.

z *Apol. 2. ad* Ant. *Imp.*

XIII. Quæ ex [a] *Cypriano* afferuntur, *de Pane non effigie ſed Naturâ immutato, Cypriani* non ſunt, nec contra Proteſtantes militant. Nam vocem, *Natura*, non ſtrictè accepit ille, quiſquis fuit, aut contrarius eſt *Theodoreto*, *Gelaſio*, &c. ſupra citatis, qui mutari Naturam Panis hoc ſenſu diſertè negant: ſed latè, quomodo Natura uſui ſeu conditioni attribuitur. Nam Verbi omnipotentiâ, natura Panis ità mutatur, ut quod antè nudum erat Elementum, Divinum jam fiat Sacramentum, ſed abſque omni Tranſubſtantiatione. Quod docetur vel verbis ſequentibus, quæ pars ſunt hujus periodi, *de Humanâ & Divinâ Naturâ Chriſti*, Ubi, niſi *Eutyches* ſequendus ſit, Humanitas in Divinitatem non tranſubſtantiatur.

a *Serm. de* Cœnâ Dom.

XIV. *Cyrilli*

XIV. *Cyrilli* Verba aiunt Pontificii eſſe tam perſpicua [b], ut nullam Solutionem admittant. Nam, *Qui Aquam* (inquit [c]) *aliquando mutavit in Vinum, nunquid non erit dignus cui credamus, quod Vinum tranſmutavit in Sanguinem? Quare omni cum certitudine Corpus & Sanguinem Chriſti ſumamus; nam ſub Specie Panis datur tibi Corpus, & ſub Specie Vini datur Sanguis.* Sanè mutari Vinum in Chriſti Sanguinem [d] libenter concedunt Proteſtantes, & firmiter (ut ſæpe dictum) credunt; ſed omnis Mutatio non eſt *Tranſubſtantiatio*, neque hanc Mutationem talem dixit *Cyrillus* qualis illa Aquæ fuit. Tunc enim non minùs quàm illa in ſenſus incurreret. At qui Aquam potuit Senſibiliter mutare, quin Vinum quoque poſſit Sacramentaliter convertere, nulli eſt dubitandum. Per Speciem verò Panis & Vini Subſtantiam non excludit, ſed ipſum Panem & Vinum intelligit: Verba enim ſequentia [*Ne conſideres tanquam Nudum Panem & Nudum Vinum*] perinde valent ac ſi dixiſſet, Panis quidem eſt, non tamen Nudus Panis, ſed præterea etiam aliquid aliud. Sed quòd nihil pro Pontificiorum *Tranſubſtantiatione* faciat Converſio illa Aquæ in Vinum à Chriſto Domino facta,

b *Card.* Bellarm. l. 2. *de Euch.* c. 13.

c Cyril. Hieroſol. *Catech. myſtag.* 4.

d *Senſu jam ſæpius dicto.*

facta, ſic manifeſtum fieri poterit. Quin Omnipotentiâ Dei Subſtantia una in aliam poſſit commutari, nemo negaverit; idque factum videmus à Chriſto in Oppido Cana Galileæ, cùm Aquam in Vinum verterit. Atqui ea vera & propriè dicta Tranſubſtantiatio fuit. Sed in Sacramento Euchariſtiæ alia planè Converſio fieri à Pontificiis affirmatur, quæ nec capi quidem poteſt, ſi quis rem attentè conſideret. Non enim Subſtantia Panis in Subſtantiam aliam quæ non exiſtat, ſed in Subſtantiam Corporis Chriſti, quæ exiſtit & ab Incarnationis tempore per plura Sæcula extitit, converti dicitur. Vinum verò illud numericum, quod ex Aquæ Subſtantiâ fecit Chriſtus, ante eam Tranſubſtantiationem non exiſtebat. Jam facilè quivis intelligit, eum qui omnia creavit ex nihilo, potuiſſe ex Aquâ aut aliâ quâcunque Subſtantiâ Vinum Novum facere. Sed Chriſti Corpus, aut aliam quamcunque Subſtantiam, quæ jam exiſtat & habeat eſſe completum, ex aliâ Subſtantiâ denuo fieri, cùm jam ſit Subſtantia completa, abſurditatem omnem ſuperat. Quod quidem viderunt illi qui Adductionem Corporis Chriſti in locum Panis excogitârunt. Id autem tantumdem eſt

ac

ac ſi Tranſubſtantiationem negârent; niſi quoties aliquis in locum abſentis ſuccedit, in eum Tranſubſtantietur: quod nemo ſanus dixerit.

XV. S. *Ambroſius* etiam *Naturam mutari* dicit [d]; & quidem mutatur. Eſt enim alia Elementi, alia Sacramenti Natura; neque Proteſtantes *Elementum benedictione mutari* contradicunt, adeò ut Panis jam conſecratus non ſit Panis *quem Natura formavit, ſed quem Benedictio conſecravit, & conſecrando etiam immutavit.* Interim *Ambroſio* non aliter ibi Chriſti vel Benedictio vel Sermo operatur, quàm ut ſit quod erat, & in aliud commutetur; non igitur per Tranſubſtantiationem, ſed per mutationem Sacramentalem Panis fit Caro Chriſti. Addit, *Sacramentum iſtud quod accipis Chriſti Sermone conficitur; Quòd ſi tantùm valuit Sermo* Eliæ, *ut Ignem de Cœlo depromeret, non valebit Chriſti Sermo ut Species mutet Elementorum? De totius Mundi operibus legiſti; Quia ipſe dixit, & facta ſunt. Sermo ergo Chriſti, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non poteſt ea quæ ſunt in id mutare quod non erant? Tu ipſe eras, ſed eras Vetus Creatura, poſtquam conſecratus es, Nova Creatura eſſe cæpiſti; nec minus eſt novas*

d S. Ambroſ. *l. 4. de San. Cap. 4. & de Init. myſt. c. 9.*

rebus

rebus dare quàm mutare naturas. Quibus verbis Sententiam ſuam apertiſſimè explicat; ut hâc mutationis ratione Elementa Panis & Vini non deſinant eſſe per eſſentiam quod ſunt, & tamen per conſecrationem fiant quod antè non fuerunt. Sed ubi ex *Ambroſio*, aut aliis Patribus, didicerunt Tranſubſtantiatores, Sacramentum conficere, idem eſſe quod ſublatâ Panis Subſtantiâ in locum vel ſub Accidentibus ipſius, Naturale Chriſti Corpus ſubſtituere? Aiunt, [e] *ineptam fore comparationem inter mutatas rerum Species à Chriſto & Prophetâ; ſi nihil aliud in Euchariſtiâ conſequatur quàm mutatio Sacramentalis*; quaſi Sacramentalis mutatio res eſſet nihili: *Nam quæ* (inquit Card. *Bellarm.*[f]) *requiritur potentia ad faciendum nihil?* At Proteſtantes reſpondent, Tantam Sacramentorum amplitudinem, majeſtatem, præſtantiam, atque dignitatem eſſe, ut quam Omnipotentiam Dei in rebus ex nihilo producendis, vel naturis rerum miniſterio Prophetarum immutandis admiramur, eandem & non minorem in rebus creatis ad tantum munus ſanctificandis reputemus. Neque enim ab humano arbitrio dependet, ſed divina virtus requiritur, ut res terrenæ & exiles fiant

e Bellarm. *loco citato.*

f *Lib. 2. de Euch. c. 9.*

fiant nobis certiſſima Corporis & Sanguinis Chriſti Pignora. Quòd ſi precisè *Ambroſii* verba urgeamus, *Sermone Chriſti Species Elementorum mutari*, ſicut Cardinalis & alii Tranſubſtantiatores hìc faciunt, ſanè non ſolùm Subſtantiam Panis & Vini, ſed & ipſas Species (quæ illis dicuntur Accidentia) Elementorum in Corpus & Sanguinem Chriſti permutari fatendum erit. Cùm igitur ab *Ambroſio*, atque adeò ab omni Antiquitate, ſine ullo diſcrimine, tam Species Panis & Vini quàm ipſe Panis & Vinum tranſmutari dicantur, quis tandem non intelligat, eo ipſo Tranſubſtantiationis figmentum (quo rerum Subſtantia ità aboleri dicitur, ut ſolis earum Speciebus vel Accidentibus ſine omni Subjecto in Euchariſtiâ locus relinquatur) validiſſimè expugnari atque everti?

XVI. Reliqua Patrum Teſtimonia, ſi *de Pane fieri Corpus Chriſti* dicant, lubenter Proteſtantes admittunt. Fieri enim de Elemento Sacramentum, nec conſiſtere Sacramentum ſine Re Sacramenti firmiter tenent. Nam productivè fieri Chriſtum de Pane, ne Cardinalis quidem affirmabit g. Hoc igitur illud eſt, quod cum *Auguſtino* dicimus, *Patres reliqui.*

g *De Conſecr. diſt. 2. c. Hoc eſt.*

quodque

quodque modis omnibus approbare contendimus; *Sacrificium Euchariſtiæ duobus confici, Viſibili Elementorum Specie, & Inviſibili Chriſti Carne ac Sanguine, ſicut Chriſti perſona conſtat ex Deo & Homine, cùm ipſe verus ſit Deus & verus Homo; Quia omnis Res illarum rerum naturam & veritatem in ſe continet ex quibus conficitur. Conficitur autem Sacramentum ex duobus, Sacramento & Re Sacramenti, id eſt, Corpore Chriſti.*

XVII. Eant nunc Tranſubſtantiatores cum Triginta duobus ſuis probatiſſimis (uti immeritò gloriantur [h]) Teſtibus, qui ante *Innocentii* Tertii Papæ tempus floruerunt. Tantùm enim abeſt, veriſſimum eſſe, vel quod [i] *Innocentius* decrevit; vel quod [k] Concilium *Tridentinum* ſub Anathemate definivit; *Eccleſiæ Catholicæ ſemper fuiſſe perſuaſum, ità tranſmutari Panem in Corpus Domini, ut Subſtantiâ Panis recedente, ſola maneret Chriſti Caro ſub Accidentibus Panis*; ut iſtud Tranſubſtantiationis Dogma, non modò quoad Nomen, ſed quoad Rem ipſam quoque, Vetuſtatis patrocinio prorſus deſtituatur. Dixit [l] *Alphonſus* à *Caſtro*, in Antiquis Scriptoribus Raram eſſe de Tranſubſtantiatione mentionem; rectiùs dixiſſet,

h *Card.* Bellarm. *de Euch. lib.* 3. *cap.* 20. 3. *v.*

i *Extrà, de Trin. & fide Cathol. c.* 1.

k *Seſſ.* 13. *c.* 4.

l *Lib.* 8. *Contra Hæreſes Indulg.*

dixiſſet, Nullam. Sic enim ipſi *Jeſuitæ* noſtri in Anglia fatebantur ; [m] *Rem* (inquiunt) *Tranſubſtantiationis Antiqui Patres ne attigerunt quidem* : quod ſanè veriſſimum eſt. Id quod latiùs declarandum eſt Capite Sequenti.

m *Diſcurſ. modeſt. de Jeſuit.* p. 13. & Watſ. Quodl. *lib.* 2. *art.* 4.

CAP. VII.

De Scriptoribus Seculi Undecimi & Sequentis, è quibus clariſſimè deducitur HISTORIA TRANSUBSTANTIATIONIS PAPALIS. I. *Papæ iſtorum temporum quales fuerunt.* II. *Infelix Seculum, quo ſcindebantur Theologi circa Rem Euchariſticam.* III. Fulberti *Sententia.* IV. *Quam ſequitur ejus Diſcipulus* Berengarius, *cui alii contradicunt.* V, VI. Berengarii *Doctrina defenſa.* VII. Leonis *Noni rugitus contra* Berengarium. VIII. Victoris II. *Synodus* Turonenſis *quæ* Berengarium *tanquam rectè ſentientem dimiſit.* IX. Nicolaus II. *Papa novam indicit Synodum contra* Berengarium, *Cui iniqua atque ſtupenda Recantatio injuncta eſt.* X. *Gloſſæ Ordinariæ Cenſura*

Cenſura de iſtâ Berengario *præſcriptâ Recantatione.* XI. *Quam per vim & metu mortis ſibi extortam fuiſſe dixit.* Lanfrancus *&* Guitmundus *contra eum ſcribunt.* XII. Hildebrandus *Papa, & ejus Concilium* Romanum: *ad quod* Berengarius *iterum vocatus eſt & fruſtrà condemnatus.* XIII. *S.* Bernardi *Doctrina approbata.* XIV. Ruperti *Sententia.* XV. *P.* Lombardus *de Tranſubſtantiato Pane nihil definire potuit, & de Accidentibus Panis ſine Subjecto miſerabiliter philoſophatur.* XVI. Otho Friſingenſis *& ejus Coætanei Panem & Vinum in Euchariſtiâ vera manere fatentur.* XVII. *P.* Bleſenſis *& St.* Eduenſis *notantur, qui primi omnium* Tranſubſtantiationis *Vocabulum uſurpârunt.* XVIII. *Seculum XIII. in quo* Innocentius III. *Papa, Decretum ſuum de Tranſubſtantiatis Pane & Vino in Corpus & Sanguinem Domini publicavit.* XIX, *&* XX. Innocentii III. *mira arrogantia. Synodus* Lateranenſis *de hoc Articulo nihil decrevit.* XXI. *Ejuſdem* Innocentii *Crudelitas, qui per Carnificinas & Vivicomburia novam fidei ſuæ doctrinam ſtabilire voluit.* XXII. Gerſonis *Dictum de* Romanâ *illius temporis*

poris Eccleſiâ. Multa figmenta è Tranſubſtantiatione orta. Quæſtiones portentoſæ & inextricabiles. XXIII. *Monachorum Novi Ordines & Scholaſtici.* XXIV. *Eorum Altercationes & diſputationes abominandæ.* XXV. *Sacramentum indigniſſimè tractatum ab eis, qui illud in proprium Corpus Chriſti Tranſubſtantiatum crediderunt.* XXVI, & XXVII. Holkot, Aquinas, Albertus *magnus, & alii Scholaſtici, quamvis pro Tranſubſtantiatoribus aliquando non faciant, omnia tamen ad Papæ* Romani *judicium referunt.* XXVIII. *Synodus* Conſtantienſis, *quæ Poculum Laïcis abſtulit.* XXIX. *Card.* Cameracenſis *Tranſubſtantiationem ex S. Literis probari poſſe negat.* XXX. *Synodus* Florentina & Eugenii IV. *Inſtructio Armenorum notantur.* XXXI. *Anathema Papale in Synodo* Tridentinâ *nulli formidandum. Concluſio Operis.*

I. SUperiùs demonſtravimus, uſque ad Annum Milleſimum, gangrænam *Tranſubſtantiationis* Eccleſias Chriſti nondum depaviſſe. Evolutis demum mille Annis, cùm de carcere ſuo ſolutus eſſet qui Gentes ſeduceret, &

Caſtra Sanctorum circumiret, magno Eccleſiæ, & tum Religionis tum Pacis Chriſtianæ malo, contra clarum, perpetuum, & univerſalem hunc Patrûm Conſenſum, palam hinc inde diſputare cœperunt, & novam ſententiam defendere. Notum eſt Hiſtoriarum non ignaris, qualia fuerint illa tempora, qualeſque tum *Romanam* Eccleſiam rexerint Epiſcopi, *Silveſter II*, *Johannes XIX*, & *XX*, *Sergius IV*, *Benedictus VIII*, *Johannes XXI*, *Benedictus IX*, *Silveſter III*, *Gregorius VI*, *Damaſus II*, *Leo IX*, *Nicolaus II*, *Gregorius VII*, ſive *Hildebrandus*; qui gravi Schiſmate, feralibus bellis, & immenſis Cædibus Eccleſiam Romanam dilaniârunt. Eò enim tum [a] Pontificatus devenerat, ut qui plus ambitione & largitione, non ſanctitate vitæ & doctrinâ, valeret, is tantummodo illius dignitatis gradum, bonis omnibus oppreſſis & rejectis obtineret.

[a] *Card.*Baron. *Annal. Tom.X. an* 897.§.4. Gilb.Genebr. *Chron. ſub initium Seculi X.*

II. Iſto infœlici Sæculo ſcindebantur inter ſe Viri Docti, circa Præſentiam Corporis Chriſti in Euchariſtiâ; aliis Veteris Eccleſiæ Doctrinam, aliis Sententiam nuper admodum exortam defendentibus.

III. *Fulbertus Carnotenſis* Epiſcopus fuit Præceptor *Berengarii* proximè nominandi. Quàm conſona fuerit Doctrinæ Veteris Eccleſiæ Sanctiſſimi hujus Epiſcopi Sententia, liquidò conſtat ex illius Epiſtolâ ad *Adeodatum*; in quâ inter alia doçet, [b] *Myſterium fidei non viſu corporeo, ſed ſpiritu mentis in Euchariſtiâ intuendum. Quod enim Subſtantia Panis & Vini apparet exteriùs jam Corpus & Sanguis Chriſti ſit interiùs; non quòd ore diſcernitur, ſed quòd affectu interiore deguſtatur. Exere igitur* (inquit) *palatum fidei, dilata fauces Spei, Viſcera Charitatis extende, & ſume Panem Vitæ, interioris hominis alimentum.* Iterum, *de Fide interioris hominis procedit divini guſtus ſaporis; dum certè per ſalutaris Euchariſtiæ infuſionem influit Chriſtus in viſcera animæ ſumentis.* Quæ omnia clariſſimè dicta ſunt contra eos, qui Chriſtum in hoc Myſterio corporaliter in os & ventrem hominum intrare nimìs craſsè docuerunt.

Fulbertus *Epiſc.* Carnotenſis, *A.*1010.

b *Epiſt. ad* Adeodatum *inter alia ejus Opera impreſſa* Pariſiis, *A.*1608.

IV. Præceptorem ſequutus eſt Diſcipulus *Berengarius*, Eccleſiæ *Andegavenſis* in *Galliâ* Archidiaconus, quem Virum Sanctimoniâ vitæ & Doctrinâ præſtantem fuiſſe, teſtantur *Platina*, *Vincentius Bergomenſis*, & alii quamplurimi.

Berengarius *Archid.* Andegav. 1030.

Illuſtre verò ejus Encomium ab *Hildeberto Cenomanenſi* Epiſcopo (Viro itidem doctiſſimo) illâ ætate conſcriptum, in Literas ſic retulit *Gulielmus* noſter *Malmesburienſis* c;

c Gul. Malmesb. *de Geſtis Regum* Anglorum, *lib.*3.

Quem modò miratur ſemper mirabitur Orbis
Ille Berengarius *non obiturus obit.*
Quem Sacræ Fidei faſtigia ſumma tenentem,
Hunc jam quinta dies abſtulit auſa nefas.
Illa dies damnoſa dies & perfida mundo,
Quâ dolor & rerum ſumma ruina fuit;
Quâ Status Eccleſiæ, quâ Spes, quâ Gloria Cleri,
Quâ Cultor Juris, Jure ruente ruit.
Vir Sacer & Sapiens, cui nomen creſcit in horas,
Quo minor eſt quiſquis Maximus eſt Hominum;
Vir Sacer à Puero, qui quantò præeminet Orbi
Fama, tantò famæ præeminet ipſe ſuæ.
Fama minor meritis, quum totum pervolet Orbem,
Cùm ſemper creſcat, non erit æqua tamen;
Vir verè Sapiens, & parte Beatus ab omni,
Qui Cælos Animâ, Corpore ditat Humum;
Poſt Obitum ſecum vivam precor, ac requieſcam,
Nec fiat melior Sors mea Sorte ſuâ.

Fuit autem *Berengarius* non ſolùm *Andegavenſis* Archidiaconus, ſed ejuſdem Eccleſiæ Scholaſticus [d *Quem honorem quiſquis habet, Academiæ Cancellarius eſt; Scholaſtici enim munus erat in maximis*

A Thevetan. *Vit. Illuſtr. Vir. l.*3.*c.*62.
d *Pap.* Maſſon. *Annal.* Franc. *lib.*3.

maximis Eccleſiis Clerum docere, & ſanâ doctrinâ inſtruere] Quæ omnia eò copioſiùs adſcribere volui, ut inde manifeſtum cuivis eſſet, quantis eum injuriis, putidiſque calumniis, onerârunt Scriptores nuperi, quales erant [e] *Johannes Garetius Lovanienſis*, & [f] *Gulielmus Alanus Anglus*, & alii, qui Virum Celeberrimum non tantùm Erroris & Hæreſeos inſimulant, ſed etiam velut *hominem indoctum & nullius eruditionis* traducunt.

[e] Garet. *de Verâ præſent. in Ep. nuncup. & Claſ.* 5. *A.* 1040.
[f] Alan. *de Euch. lib.* 1. *c.* 21.

V. *Berengarius* verò eam quam ante annos CLXX. ex Scripturis Sanctiſque Patribus, in eodem *Galliæ* Regno, *Bertramus, Johannes Erigena*, aliique aliis in locis tradiderant, ſententiam acriter propugnavit contra illos qui nec Panem nec Vinum poſt Conſecrationem ampliùs in Euchariſtiâ ſupereſſe docebant: Nequaquam autem vel ſenſit vel docuit (quod multi tamen contra manifeſtam veritatem ei affingere non verentur) nihil aliud in Cœnâ Domini à fidelibus percipi, quàm Nuda Symbola, ſive Panem duntaxat & Vinum; Sed credidit & apertè docuit, quemadmodum S. *Auguſtinus* aliique fideliſſimi Eccleſiarum Doctores ex infallibili Dei Verbo tradiderant, Credentium animas

Vero Corpore & Sanguine Domini in hoc Myſterio refici ad vitam æternam. Interim aut Subſtantiam Panis & Vini aboleri, aut in Verum & Naturale Corpus Chriſti ſubſtantialiter tranſmutari, aut ipſum è Cœlo Chriſtum Carnaliter deſcendere (id quod alii eo tempore docere, & Eccleſiis obtrudere primò incipiebant) nec ſentire nec docere voluit. Libri integri, quos in hâc causâ ſcripſit ab hoſtibus ejus ſuppreſſi & exterminati, hodie non habentur. Quæ tamen apud infenſiſſimum illius Adverſarium *Lanfrancum* ejus verba ſuperſunt hîc ſubjicio; g *Per Conſecrationem Altaris, Panis & Vinum fiunt Sacramentum Religionis; non ut deſinant eſſe quæ erant, ſed ut in aliud mutentur & fiant quæ non erant*; Planè ad mentem S. *Ambroſii.* Iterum; *Sacrificium Eccleſiæ duobus conſtat* (ad mentem hoc S. *Irenæi*) *Viſibili Sacramento, & Inviſibili Re Sacramenti, id eſt, Corpore Chriſti.* Item; *Panis & Vinum quæ conſecrata ſunt, in ſubſtantiis ſuis permanent, ſimilitudinem habentia earum rerum quarum Sacramenta ſunt; nam aliter omnino Sacramenta non eſſent.* Rurſus; *Sacramenta ſunt Viſibilia rerum Divinarum Signacula, ſed res ipſæ inviſibiles in eis honorantur.* Planiſ-

g *Extant apud* Lanfr. *de Veritate Corp. Domini in Euchar.*

Planiſſimè itidem ad mentem S. *Auguſtini*, aliorumque Veterum Patrum, quos ſupra citavimus.

VI. Nequaquam igitur hâc ſuâ doctrinâ Chriſti Corpus è Sacramento excluſit, ſed Sacramentum in legitimo ejus uſu cum Re Sacramenti conjunxit; & Corpus Chriſti non Ore & modo Carnali, ſed Spiritu, mente, & animâ manducari docuit. Nec ſolus tum *Berengarius*, hanc Orthodoxæ Vetuſtatis ſententiam defenſitavit. Conſtat enim ex *Sigiberto* [h], *Gul. Malmesburienſi* [i], *Matth. Pariſio* [k], & *Matth. Weſtmonaſterienſi* [l], *Omnes fere hujus temporis* Gallos, Italos, *&* Anglos *eidem ſententiæ adhæſiſſe*, *multumque à multis & verbis & ſcriptis pro eâ diſputatum eſſe*; inter quos numeratur *Bruno* [m], ipſe tum Epiſcopus ejuſdem *Andegavenſis* Eccleſiæ. Id verò ægrè audiunt Pontificii, qui ne horum Scripta ad Poſteritatis notitiam pervenirent, ſedulò dederunt operam; & *Berengarii* doctrinam, à Veteribus acceptam, multiſque nobiliſſimis Gentibus defenſam, in uno aut altero Orbis angulo latitâſſe ſcriptitant.

h Sigiberti *Chron. à Miræo editum.*

i Malmesb. *in Continuat.* Bedæ.

k Matth. Pariſ. *in hiſt. majori ad an.* 1087.

l Matth. Weſt. *ad eundem annum.*

m Baron. *ad Ann.* 1035. §. 1. 6.

VII. *Romanorum* autem Pontificum primus qui *Berengario* ſe oppoſuit, fuit *Leo IX* [n], Vir quidem ſimplex, ſed *Humberti* & *Hildebrandi* conſiliis aurem nimis facilem præbens. Is ſimul ac rogatus fuit, ſtatim cum ſuis in *Berengarium* abſentem & inauditum [o] Sententiam Excommunicationis promulgavit, & non multò pòſt Synodum quandam *Vercellis* coegit, in quâ *Johannes Erigena* unà cum *Berengario* damnati ſunt [p]; atque eo nomine damnati, quaſi Panem & Vinum in Euchariſtiâ Nuda tantùm Signa eſſe aſſeverârent [q]; quod tamen ab eorum ſenſu & fide maximè erat alienum. Iſte igitur *Leonis* rugitus *Berengarium* non terruit. Quin & [r] *Gallicanæ* etiam Eccleſiæ, Pontifici *Romano*, ac *Vercellenſi* Synodo paſſim contradicebant, & Veritatem unà cum *Berengario* oppreſſam palam propugnabant.

VIII. *Leoni* ſucceſſit *Victor* Papa II. qui cùm Prædeceſſoris ſui fulmine *Berengarium* opprimi non poſſe videret, miſſo in *Gallias* Legato ſuo *Hildebrando*, apud *Turones* Synodum alteram collegit, quò vocatus *Berengarius*, libenter illico comparuit; & poſtquam nullam ſe præter communem Eccleſiæ ſententiam de Euchariſtiâ fovere dixit, Panemque & Vinum

n *Anno* 1050. *Concil.* Vercel. *ſub* Leone *Papâ IX.*

o Lanfrancus *in lib. citato.*

p *Scilicet poſt mortem hominis innocentiſſimi Annos fere ducentos.*

q Adelmanus *in Ep. ad* Bereng.

r *Quales erant* Redonenſis, Andegavenſis, Leonenſis, Dolenſis, Maclovienſis, *&c.*

Anno 1055. *Concilium* Turonenſe *ſub* Victore *Papâ* II.

Vinum in Sacrificio Eccleſiæ meras tantùm umbras ac figuras vacuas eſſe negavit, idque propriæ manûs ſubſcriptione confirmavit, dimiſſus eſt. Non enim Sententiam ſuam abjecit (ut recentiores perhibent Pontificii) ſed eam perinde ac priùs defendit & docuit, quemadmodum *Lanfrancus* de ipſo narrat.

IX. Non ſic tamen conquiêvere ejus Adverſarii, quin *Nicolaum Papam II.* qui in locum *Victoris* (interveniente paucis menſibus *Stephano X.*) abſque *Cæſaris* Conſenſu ſuffectus erat, eo adegerunt ut novam Synodum contra *Berengarium Romæ* indiceret. Cùm enim Modum Præſentiæ (quem ille planè craſſum, & Chriſto indignum, in Euchariſtiam invehere cœperunt) recipere *Berengarius* repudiaverit, & ut priùs docuerit Chriſti Corpus non adeſſe eo modo, ut pro hominum libitu condi, promi, & in Ventrem ſumi, in terram abjici, pedibus conculcari, à beſtiis arrodi & devorari poſſet; illi prorſus eum negaviſſe *ullo modo* adeſſe calumniati ſunt. Ad imperata *Romani* Pontificis exequenda adfuerunt Synodo CXIII. Epiſcopi. Adfuit & ipſe *Berengarius*, *eique in dicendo copioſiſſimo* (verba ſunt *Sigonii* [s], & *Leonis Oſtienſis* [t]) *cùm nullus valeret*

Anno 1058. *Concilium* Romanum *ſub* Nicolao Papâ II.

Anno 1059.

[s] *De Regn. It. lib.* 9 *A.* 1059.

[t] *In Chron.* Caſſin. *l.* 3. *c.* 33.

valeret obſiſtere, tandem Albericus *quidam Monachus* Caſſinenſis, *Cardinalis à* Stephano *Papâ conſtitutus, ad Synodum evocatus eſt; & poſtquam ſeptem dierum ſpatium ad Reſponſum Scripto edendum popoſcerat, Chartam ſuam attulit adverſus* Berengarium. (Sed rationes & Argumenta, quibus ad convincendam ejus Sententiam uſus eſt, non extant) qui protinus abſque ulteriori proceſſu [u], recantare juſſus eſt ad modum ab *Humberto* Cardinali conſcriptum, qui ſic ſe habuit. *Ego Berengarius*, &c.. [x] *Conſentio Sanctæ Romanæ & Apoſtolicæ Sedi, & ore ac corde profiteor, de Sacramentis Dominicæ Menſæ, eam fidem me tenere, quam Dominus & Venerabilis Papa* Nicolaus, *& hæc S. Synodus, authoritate Evangelicâ & Apoſtolicâ tenendam tradidit mihique firmavit; ſcilicet Panem & Vinum quæ in Altari ponuntur, poſt Conſecrationem non ſolummodo Sacramentum, Symbolum, ſive Figuram, ſed etiam Verum Corpus & Sanguinem Domini Noſtri Jeſu Chriſti eſſe* (hactenus non malè, quæ verò ſequuntur horrida nimis ſunt & ab ipſis Pontificiis improbata) *& Senſualiter non ſolùm Sacramento, ſed Veritate, manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri.*

u Baron. *ad Ann.* 1059. §. 18.

x *Habetur apud* Gratian *de Conſecr. dist.* 2. *c.* 42.

atteri. Sunt enim hæc præſcriptæ Recantationis verba quæ *Berengario* tradita, & ab eo primùm rejecta, tandem per Carcerem, minas, mortiſque metum ab illo extorta ſunt [y].

X. Integra verò iſtius Profeſſionis præſcriptæ & extortæ formula habetur, tum apud *Lanfrancum* [a] & *Algerum* [b], tum apud *Gratianum* [c]; ad quam tamen *Gratiani* Gloſſator *Johannes Semeca* hæc annotavit; [d] *Niſi ſanè intelligas Verba* Berengarii (rectiùs dixiſſet Verba *Nicolai* Papæ & Cardinalis *Humberti*) *in majorem incides hæreſin quàm ipſe habuit* [e]; Berengarius *enim ibi Hyperbolicè locutus eſt & veritatem exceſſit.* Similiter *Richardus* de *Mediavilla*; [f] Berengarius *infamatus purgavit ſe per verba exceſſiva.* Sed is Exceſſus non tam *Berengario* imputandus quàm illis qui præſcripſerunt. De Tranſubſtantiatione tamen nihil hìc audimus.

XI. Præſenti tandem periculo liberatus *Berengarius*, ſibi verò malè conſcius ob negatam veritatem, reſumit animum, & ſuam ipſius Revocationem non minùs abſurdam quàm impiam Scripto edito refutavit, *eamque per vim ſibi extortam eſſe* dixit *ab Eccleſiâ Ma'ignantium & Vanitatis Concilio.* Huic contrarium

y *Pap.* Maſſon: *Annal.* Franc. *lib.* 3.

a *Sub Libri quem contra* Bereng. *ſcripſit initium.*

b *Lib.* 2. *c.* 15.

c *Ubi ſuprà.*

d *In c.* Ego *Bereng.* de Conſ. *diſt.* 2.

e *In. c.* Utrum ſub figura 72.

f *In* 4. *diſt.* 9. *princ.* 1. *q.* 1.

rium Scriptum oppoſuit *Lanfrancus Cadomenſis*, tum Præfectus Monaſterii in *Galliâ*, poſtea in *Angliâ* Archiepiſcopus factus *Cantuariæ*, & eodem tempore *Guitmundus Averſanus* rem inculcavit. Etſi verò dubium non ſit, quin *Berengarius*, aliique permulti, qui à partibus ejus ſteterunt, his & ſimilibus Libellis reſponderint, quæcunque tamen ſcripſerunt ab illorum Adverſariis ſuppreſſa ſunt, paucis duntaxat exceptis, quæ apud *Lanfrancum* legimus. Sed optandum eſſet, ut *Berengarii* hominis doctiſſimi, & antiquæ Veritatis tenaciſſimi, Libros integros haberemus, ex quibus certiora cognoſci poſſent, quàm ex eis quæ ab infenſiſſimis ejus hoſtibus narrantur.

Concilium Romanum *ſub* Hildebrando *habitâ*, *A.* 1079.

XII. Conquievit paululum Certamen hoc Sacramentarium propter Bellorum tumultus, quos *Nicolaus II.* Papa in *Apuliâ*, & alibi excitârat. Quamprimùm autem ac *Hildebrandus* Pontificatum occupâſſet, qui *Gregorius VII.* appellatus eſt, inſtauratum denuo recruduit. Nam ad Concilium *Romæ* habitum ſub iſto Papâ iterum evocatus eſt *Berengarius*; ubi, *Multis hæc, nonnullis illa ſentientibus*, (ut eſt in Actis hujus Concilii g ab Adverſariis ejus conſignatis) cauſa ejus non potuit

g *Excuſ. cum* Lanfranci *libro, & apud* Binium.

potuit ità opprimi, quin aliquot Epiſcopos aſſertores invenerit. Imò ipſe quoque Dux *Gregis Hildebrandus* dubitâſſe perhibetur, [h] *Si illud quod ſumitur in Dominicâ Menſâ eſſet reverâ* (*per Subſtantialem Converſionem*) *Corpus & Sanguis Chriſti.* Sed poſt inducias trium menſium [i] *Berengario* conceſſas & Jejunium Cardinalibus indictum, [k] *ut Deus per Signum aliquod de Cælo oſtenderet* (quod tamen minimè contigit) *quis rectiùs ſentiret de Corpore Domini,* Romanus *Pontifex*, *an* Berengarius, ad extremum res ipſa ſine Oraculo tranſigitur, & Nova Palinodiæ ſive Profeſſionis formula *Berengario* obtruſa eſt; quâ [l] *Panem illum Myſticum* (priùs in magicum [m] & divinatorium ab *Hildebrando* transformatum) *Subſtantialiter converti in veram* [n] *& propriam Carnem Chriſti* ſub graviſſimo Papæ præcepto deinceps confiteretur. Quod tamen an unquam fecerit, non adeò liquet. Quamvis enim à *Malmesburienſi* [o] traditum ſit, *eum in hâc fide Romanâ deceſſiſſe*, non deſunt [p] tamen (etiam *Malmesburienſi* Antiquiores [q]) qui dicant, *Nunquam illum à priſtinâ ſuâ Sententiâ fuiſſe converſum.* Sunt etiam qui referant, *Eum poſt ultimam hanc Condemnationem, abjecto Lite-* *rarum*

h Engilb. *Archiep.* Trevirenſis *apud* Goldaſt. *Imper. Tom.* 1.

i Bertold. Conſtant. *Chron. A.* 1079.

k Benno *Cardinal. in vitâ* Hildebr.

l *Habetur iſta formula apud* Tho. Waldenſ. *Tom.* 2. *c.* 42. *& in Reb. geſt.* Greg. VII.

m Brixin. *Synod. Epiſc. apud Abb.* Uſperg. *in Chron. ad an.* 1080.

n *Addit formula præſcripta,* In proprietate naturæ.

o *De Geſt.* Angliæ *l.* 3. *c.* 58.

o *Et poſt eum ab aliis. Vide* Bell. *Chronol. ad an.* 1079.

p Pegm. *Comment.* 31. *ad* 2. *part. direct. inquiſit.*

q Bertold. Conſt. *qui tempore* Berengarii *vixit ad an.* 1083.

rarum ſtudio, omnia pauperibus erogâſſe, & Victum manibus propriis ſibi quæſiviſſe r. Alia, quæ de eo retulerunt *Romanæ* Sedis Mancipia, fidem non merentur. Hæc facta ſunt, uti adnotavimus, Anno Chriſti ſupra Milleſimum Septuageſimo Nono. Interea verò *Berengarius* non multò pòſt moritur.

r Vincent. *in Spec. lib.* 26. *cap.* 40. Baron. *ad ann.* 1088. §. 15, *&c.*

XIII. Mortuo autem *Berengario*, non tamen unà cum eo (ut eſt in Chronico *Caſſinenſi* s) extincta eſt vera ejus de Sacrâ Cœnâ Sententia, & Doctrina à S. Scripturâ & antiquis Patribus recepta. Nam *Bernardus* Abbas *Clarevallenſis* qui poſt initium Sæculi XII. floruit, Veteris Eccleſiæ de Myſteriis Doctrinam conſtanter adhuc retinuit. In Sermone de Cœnâ Domini, *externam Sacramenti formam* ex verbis Inſtitutionis, & *Spiritualem ejus efficaciam* ex Concione Chriſti, t tanquam Corticem & Nucleum, ſive Sacramentum & Rem Sacramenti conjungit. Rurſus, volens ibidem explicare, Sacramenta non eſſe conſideranda, *ut Res abſolutas*, ſed ut Myſteria, in quibus Viſibili Signo dato, Inviſibilis Divinæ Gratiæ Corporiſque & Sanguinis Chriſti peragitur diſpenſatio, dicit; *Viſibile Signum eſſe velut Annulum, qui datur, non propter ſe &*

s *Chron.* Caſſin. *lib.* 3. *cap.* 33.

S. Bernardus, *A.* 1120.

Sermo de Cœnâ Domini.

t *S.* Joh. 6. 56. *&* 63.

& abſolutè, ſed ob delatæ alicujus hæreditatis poſſeſſionem & inveſtituram. Multa (inquit) *fiunt propter ſe tantùm, alia verò propter alia deſignanda, & ipſa dicuntur & ſunt Signa. Datur Annulus propter Annulum, abſolutè, & nulla eſt ſignificatio; datur etiam ad inveſtiendum aliquem in hæreditatem, & Signum eſt: ità ut jam dicere poſſit qui accipit Annulum: Annulus per ſe non valet quidquam, ſed hæreditas eſt quam quærebam. In hunc itaque modum appropinquans Paſſioni Dominus de Gratiâ ſuâ inveſtiri curavit ſuos, ut Inviſibilis Gratia Signo aliquo Viſibili præſtaretur. Ad hoc inſtituta ſunt omnia Sacramenta, ad hoc Euchariſtiæ participatio.* Sicut autem nemo fingit Annulum in Res ipſas hæreditate poſſidendas, putà Terras aut Domos, Subſtantialiter converſum eſſe; ſic etiam non niſi abſurdè & falsò quis dixerit, Panis & Vini Sacramentum in Corpus & Sanguinem Chriſti Subſtantialiter tranſmutari. At in Sermone de Purificatione, qui pro indubitato habetur, apertiùs loquitur; *Quòd Chriſti Corpus in Myſterio Cibus Mentis ſit, & non Ventris; proinde Corporaliter non manducatur: ſicut enim Cibus eſt, ità & Comedi intelligitur.* Item de S. *Martino*, qui

Sermo de Pur. B. Mariæ.

Sermo de S. Martino. qui itidem Sermo ejus indubitatus eſt; *Uſque hodie* (inquit) *eadem Caro nobis, ſed Spiritualiter utique non Corporaliter exbibetur.* Eſt enim certa quoque Veritas rerum Spiritualiter præſentium. Quod autem alibi dicit, *Sacerdotem tenere Deum in manibus ſuis,* Rhetorica amplificatio eſt; quemadmodum locutus eſt *Chryſoſtomus,* [u] *Adeſt Sacerdos geſtans Spiritum Sanctum.*

[u] *Lib.3. de Sacerdotio.*

Rupertus *Abbas, A.*1125. XIV. Eodem Sæculo Duodecimo floruit *Rupertus* Abbas *Tuitienſis*, & Scriptor ſuæ ætatis clariſſimus; qui Panis Subſtantiam in Euchariſtiâ, non converti, ſed manere docuit. Verba ejus ſubjicio; *Totum* (inquit [x]) *attribuetis Operationi Spiritûs S. cujus effectus non eſt deſtruere vel corrumpere Subſtantiam quamcunque in uſus ſuos aſſumit, ſed Subſtantiæ bono permanenti quod erat inviſibiliter adjicere quod non erat.* Addit equidem incommodam Opinionem de [y] Unione Panis & Corporis Chriſti hypoſtaticâ; ſed illa enata eſt: ſicut etiam ejuſdem ætatis aliæ, ex importunâ quâdam curioſitate modum Præſentiæ & Conjunctionis cum Pane determinandi, circa quem nimis multò ſe torquet Vir ſuo ævo eximius. Interim Tranſubſtantiationem nec docuit nec decrepit.

[x] *In* Exod. *lib.2.cap.*10.

[y] *Ex quâ conſequebatur, Panem eſſe Corpus Chriſti, ſed Corpus non humanum neque carneum, ſed Panaceum.*

XV. Non

XV. Non admodum diu pòſt hâc de re Concertationes aliquot ab *Algero* Monacho & aliis excitatas, Libros Sententiarum congeſſit *Petrus Lombardus*, in quorum Quarto agit de Sacramento Euchariſtiæ, dictiſque nonnullis Veterum doceri exiſtimat; [z] *Subſtantiam Panis in Corpus, Vinique Subſtantiam in Sanguinem Chriſti converti.* At mox ſubjungit; [a] *Si autem quæritur qualis ſit illa Converſio, an formalis, an Subſtantialis, vel alterius generis, definire non ſufficio.* Nondum itaque tanquam Sententiam ex fide certam Tranſubſtantiationem habuit: imò in illâ ipsâ, tanquam opinione probabili, aſtruendâ non ſatìs ſibi conſtare, ſed fluctuare & prævaricatorem agere, dictiſque Veterum magìs cauſam ſuam oppugnare, quàm ſtabilire videtur. De Accidentibus verò remanentibus ſine Subjecto, & de Fractione Corporis Chriſti in partes (quemadmodum ex præſcripto *Nicolai* Papæ profiteri juſſus eſt *Berengarius*) mirabiliter atque equidem miſerabiliter philoſophatur.

P. Lombardus, *A.* 1140. *Sent. lib.* 4.

z *Diſt.* 10.

a *Diſt.* 11.

XVI. *Otho Friſingenſis* Epiſcopus, Vir non minùs pietate & doctrinâ quàm Nobilitate inſignis; (fuit enim *Henrici IV.* Imperatoris Nepos, *Henrici V.* Soro-

Otho Friſingenſis, *A.* 1145.

Sororius, *Frederici* Patruus, & *Conradi* Regis Frater *Uterinus*) eodem tempore floruit. Credidit autem & Scripſit, [b] *Panem & Vinum manere in Euchariſtiâ*; ſicut & alii non pauci ejuſdem Coætanei.

b Chriſt. Agricola *in* Antipiſtor. p. 15.

An. Dom. 1180. XVII. Novum verò *Tranſubſtantiationis* Vocabulum haud facilè quis inven at ante hujus XII. Sæculi medium. Primùm enim occurrit apud *Petrum Bleſenſem* [c], qui ſub *Alexandro Papâ III.* vixit, & *Stephanum Eduenſem* Epiſcopum [d], cujus & Ætas & Scripta valdè incerta ſunt. Quòd enim à recentioribus quibuſdam [e] refertur ad Sæculum X. id ſine Teſtimonio idonei alicujus Authoris ab eis factum eſt; uti [f] antea dicebamus.

c *Epiſt.* 140.

d *De Sacram. Altaris in BB. Patrum.*

e *Card.* Bellarm. & Poſſevin. *de Scriptoribus.*

f *Cap.* V. *Num.* L.

An. Dom. 1215. Innocentius III. Papa. XVIII. Subſecutum eſt Sæculum XIII. quum Mundo jam ſeneſcente, Religionis Status perturbatiſſimus eſſet, & Pontifex *Romanus* non ſolùm ſuper Univerſam Eccleſiam, ſed ſuper ipſa etiam Imperia, ac Orbis totius Regna, tanquam in Solio Gloriæ, ſeſe efferret. Enati tum ſunt novi ſubinde Monachorum Ordines, à quibus contra Veteris ac purioris Eccleſiæ Sententiam, de multis quidem Religionis Capitibus, inter alia verò de Sacramento Corporis & Sanguinis

Chriſti

Chriſti vehementiſſimè declamatum eſt. Neque aliud jam reſtabat, quàm ut nova Tranſubſtantiationis Doctrina à Pontifice *Romano* confirmata, toti Chriſtiano Orbi ſic obtruderetur, ut nemini contrà mutire liceret. Id præſtitit *Innocentius III. Papa*, qui 30 Annorum *Juvenis*, *Cæleſtino III.* ſubſtitutus eſt, veſtigiis *Hildebrandi* Pontificis ſtrenuè inſiſtens, & Synodum *Romæ* ſatis numeroſam in *Laterano* convocans, primus omnium hoc nuperrimè excogitatum Tranſubſtantiationis Dogma, tanquam Fidei Articulum neceſſariò credendum, ſuâ tantùm autoritate ſtatuere auſus eſt. *Synodus* Laterana.

XIX. Quantum ſibi tribuerit, qualeque fuerit hominis ingenium, & quæ ſtudia, ex his, quæ ſubjicio, cuilibet æſtimare in promptu erit; *Mihi* (inquit g) *dicitur in Prophetâ, Conſtitui te ſuper Gentes & Regna, ut evellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. Mihi quoque dicitur in Apoſtolo, Tibi dabo Claves Regni Cælorum. Sum enim inter Deum & Hominem medius conſtitutus, citra Deum, ſed ultra hominem; imò major homine, qui de omnibus judicem, à nemine verò judicari poſſim. Annon Ego* h *Sponſus ſum* i, *& quilibet Veſtrûm Amicus Sponſi?*

g Innoc. 3. *Serm.* 2.

h *Idem Serm.* 3.

i S. Joh. 3. 29. *verba illa Baptiſtæ ſibi aſſumens.*

Utique Sponſus, quia habeo Sponſam nobilem, divitem & ſublimem, Sacroſanctam Romanam *Eccleſiam, quæ cunctorum fidelium mater eſt ac magiſtra, & dotem mihi tribuit abſque pretio pretioſam*[k], *Spiritualium videlicet plenitudinem, & latitudinem Temporalium, magnitudinem & multitudinem utrorumque* ——. *Fecit Deus*[l] *Duo magna Luminaria in firmamento Cæli; Fecit etiam Duo magna Luminaria in firmamento Univerſalis Eccleſiæ, id eſt, Duas inſtituit Dignitates, quæ ſunt Pontificalis Autoritas, & Regalis Poteſtas. Sed illa quæ præeſt Diebus, id eſt, Spiritualibus, major eſt; quæ verò Carnalibus, minor; ut quanta eſt inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices* (Romanos) *& Reges differentia cognoſcatur.* Hæc ille, Chriſti jam factus non Vicarius modò, ſed etiam Rivalis: Quæ nunc commemoro, ut videamus qualis fuerit rerum conditio, & *Latinæ* Eccleſiæ facies, quando Tranſubſtantiatio pro fidei Articulo ab *Innocentio Papâ* propoſita eſt & obtruſa; quemadmodum vir doctiſſimus D. *Georg. Calixtus*, Scriptor omni laude ac imitatione dignus, hæc omnia de *Innoc.* 3. [m] pleniſſimè declaravit & proſequutus eſt.

k *Addit*, Multæ filiæ congregaverunt divitias, hæc autẽ ſola ſupergreſſa eſt univerſas.

l *Epiſt. ad Imp.* Conſtantinop. *Extrà, de Majorit. & Obed. c.* 6.

m *Exerc. de* Tranſubſt.

XX. Is igitur *Innocentius* qui, ut Auctoritatem ſuam extolleret, *Philippum* Imperatorem vexavit, *Othonem IV.* Imperio ſpoliavit, & *Johannem Angliæ* Regem impulit, ut & *Angliam* & *Hiberniam* in manus ejus traderet, ac *Romano* Pontifici Vectigales faceret; Quique ſub Umbone Spiritualium arbitrium rerum Terrenarum, imò ipſarum Terrarum, ſibi vindicavit; Qui denique, *ſuper omnes mortales, Ambitioſus & Superbus, pecuniæque Sititor inſatiabilis* (Verba recito *Matthæi Pariſienſis* n) *& ad omnia Scelera prò præmiis datis vel promiſſis cereus & proclivis fuit*; Is (inquam) in *Lateranenſi* ſuo Concilio Tranſubſtantiationem pro fidei Articulo habendam propoſuit, & poſtquam o à Concilio ut decerneretur obtinere non potuit, proprio imperio contra quod nemo vel hiſcere audebat, ſtabilitum ivit. Qui enim ſub illius Concilii nomine hodie extant & jactitantur Canones, Concilii non ſunt; ſed Decreta tantùm *Innocentii* Papæ, ab ipſo primùm conſcripta, & p in eodem Concilio recitata, ubi cùm multis diſplicerent, poſtea ab ejus Nepote *Gregorio* Nono, in Libros Decretalium ſub certis Titulis redacta.

n *In Hiſtoriâ* Joh. *Regis Angliæ.*

o Matth. Pariſ. *in Hiſt. minori.* Platina *in vitâ* Innocentii 3.

p *Verb.* Matth. Pariſ. *in Hiſt. majori, ad an.* 1215.

Extr. de fide & Sum. Trin. c. firmiter credimus.

XXI. Idem verò Pontifex, poſtquam Hæreticos eſſe pronunciavit quicunque deinceps, *Chriſti Corpus & Sanguinem in Sacramento Altaris, ſub Speciebus Panis & Vini, Tranſubſtantiatis Pane in Corpus & Vino in Sanguinem, veraciter contineri* negaverint; eoſdem omnes, cujuſcunque tandem dignitatis aut officii ſint, q *Secularibus Poteſtatibus animadverſione debitâ puniendos;* id eſt, Cremandos tradit, in Suſpectos inquiri jubet, receptores & fautores eorum infames, inteſtabiles, atque hæreditatum & officiorum omnium incapaces eſſe judicat; & reliquos Chriſtianos adverſus eos extimulat. Porrò jubet, r *per Cenſuram Eccleſiaſticam compelli Sæculares Poteſtates, ut pro defenſione* (*hujus*) *fidei, publicè Juramentum præſtent, quòd de Terris ſuis Univerſos Hæreticos ab Eccleſiâ* (Romanâ) *denotatos exterminare ſtudebunt. Si verò* (inquit) *Dominus temporalis hoc neglexerit, excommunicetur; & ſi ſatisfacere contempſerit infra annum, ſignificetur id Summo Pontifici, ut Ipſe Vaſallos ab ejus fidelitate denuntiet abſolutos, & Terram ſuam exponat Catholicis* (Romanis) *occupandam, qui eam Exterminatis Hæreticis* (h.e. Tranſubſtantiationem non credentibus) *ſine*

q *Ibidem.*

r *Ibidem.*

ullâ

ullâ contradictione poſſideant, &c. Atque in hunc modum *Innocentius* Tertius per Excommunicationes, Exercitus, Rebelliones, Carnificinas, & Vivicomburia Novum fidei ſuæ Dogma ſtabilire voluit.

Tranſubſtantiatio *quibus modis ſtabilita.*

XXII. Niſi autem iis artibus & machinis uſus fuiſſet, ne illi quidem qui *Romanæ* Eccleſiæ adhæſerunt, eam Doctrinam admiſiſſent. Nec ſic enim ità obtinuit, quin multos ſubinde & magnos habuerit Contradictores. Imò non ſolùm Tranſubſtantiationem, ſed ipſam etiam Eccleſiam (rectiùs dixero Curiam) *Romanam*, quæ, ſi *Gerſonem* Cancellarium *Pariſienſem* audimus [s], hoc tempore, *tota brutalis, & carnalis, & nihil fere ſapiens fuit de his quæ Dei ſunt*, à quamplurimis repudiatam eſſe nemo non novit. Et profectò, poſitâ ſemel Tranſubſtantiatione, compluribus Superſtitionibus & Erroribus fundamentum ſubſtratum eſt, quos homines Deum timentes nequaquam probare aut ferre potuerunt. Quin & inter ipſos Tranſubſtantiatores excrevit Sylva multarum inextricabilium & portentoſarum quæſtionum, quibus ità ſe fatigabant illi, quos Scholaſticos appellamus, ut rectè affirmari poſſit, enatam

A multis unà cum Curiâ Romanâ *rejecta.*

[s] Gerſon. *de Conc. Gener.*

Tranſubſtantiatio *multorum Errorum fundamentum.*

tunc eſſe de Sanctiſſimâ Euchariſtiâ & adoratione Hoſtiæ Theologiam prorſus novam (imò monſtroſam) & Veteribus omnibus inauditam. Neque etiam minùs creverunt illuſiones malæ, falſa miracula, viſiones confictæ, ſomnia fraudulenta, atque alia Chriſtianâ fide indigna, de Corporali Præſentiâ Chriſti Figmenta. Nempe, ætate iſtâ, alius in Hoſtiâ vidit Puerum, alius Carnem, alius Sanguinem, & quicquid tandem vaniſſimis Superſtitioſorum hominum mentibus occurrebat. *Unus*[t], *inſtante morte, quia nil retinere poterat, Corpus Chriſti recipere non audebat; ſed quum nudato pectore, & brachiis expanſis, adoratum illud approximâret, Hoſtia proſiliens de manu Sacerdotis, factâ aperturâ, ſponte intravit in locum ubi Cor hominis moribundi latuit, & abſque omni cicatricis veſtigio recluſus eſt locus, ſicque recumbens ſpiritum reddidit. Alius*[u], *quùm mori deberet, petiit ſibi latus ſuum lavari, & panno mundiſſimo Corpus Chriſti ſuprà poni. Quo facto, pannus paulatim Corpori Chriſti ceſſit, & mox ut idem Corpus nudam hominis cutem tetigit, uſque ad Cor ejus, cunctis videntibus, penetravit.* Narrant etiam, ſeu potiùs fabulantur, *Quomodo poſito Corpore Chriſti* (hoc eſt, Pane Conſecrato,

Superſtitiones & figmenta è Tranſubſt. enata.

t Tho. Walſing. *in hypod. neuſtr. ad An.* 1218.

u *Diſcip. de temp. Serm.* 80.

ſecrato, hunc enim Corpus Chriſti vocant) *in dolio ſuper avenâ, Equus, Bos, & Aſinus genua flectentes, Dominum in hoſtiâ adoraverunt.* Hæc & ſimilia innumera tum fingi cœperunt; talis etiam fingendi temeritas & audacia ad Poſteros derivata eſt. Id quod ex ipſius Cardinalis *Bellarmini* Scriptis x, Sereniſſimus *Angliæ* Rex *Jacobus* notavit, *de Equâ quâdam devota, & Hoſtiam (quam ſcivißet ritè Conſecratam, ac certò Tranſubſtantiatam) de geniculis adorante.* *Cæſarius* Monachus, qui hoc ipſo tempore, & paulò poſt *Innocentium III.* vixit, pleraque hujuſmodi Miracula commemorat. A quo tamen recitatur Hiſtoria, quæ Tranſubſtantiationem uſque ad hos dies, etiam literato Sacerdoti & illuſtris Eccleſiæ Canonico penitus ignotam fuiſſe oſtendit. *Coloniæ* (inquit) *Canonicus quidam extitit, ordine Sacerdos, nomine Petrus. Cùm die quâdam unus ex ejus Concanonicis infirmus, eo præſente, eſſet communicaturus, & ei Sacerdos (celebrans) diceret, Credis hoc eſſe Verum Corpus Domini quod natum eſt de Virgine? illeque reſponderet, Credo, præfatus* Petrus *utrorumque verba notans expavit. Poſtea ſolus conveniens* Everhardum *Scholaſticum Eccleſiæ, qui & ipſe Commu-*

x *Card.* Bell. *Apolog.p.*132.

Communioni intererat, ait ei, Nunquid interrogavit Sacerdos infirmum illum bene? Et reſpondit ille, Etiam bene, inquit; qui enim aliter credit, Hæreticus eſt y. *Tunc Petrus ejulans, pectuſque tundens, exclamavit dicens; Væ mihi miſero Sacerdoti! quomodo hactenus Miſſas celebravi? Nam uſque ad hanc horam putabam Speciem Panis & Vini poſt Conſecrationem tantùm eſſe Sacramentum, id eſt, Signum & Repræſentationem Dominici Corporis & Sanguinis.*

y *Sic enim decrevit* Innocentius III.

Novi Monachorum *Ordines.*

XXIII. Paulò antè dicere cœperamus, in *Romanâ* Eccleſiâ enatas eſſe unà cum novâ iſtâ Tranſubſtantiationis Doctrinâ, novas Monachorum Sectas; quæ ſanè brevi admodum tempore in immenſum creverunt. Jam enim Ordini Dominicanorum (quos Inquiſitores ſuos ad occidendos & cremandos Hæreticos z *Innocentius III.* inſtituerat) Franciſcanorum mendicantium Ordo acceſſit: *Auguſtiniani* etiam *Eremitæ* reſtaurati ſunt, & Ordo *Carmelitarum.* Ex his enati ſunt qui hodie vulgò *Scholaſtici* ſolent appellari, Studiis, qualia quidem eo tempore erant, & Commentariis in Magiſtrum *Petrum Lombardum*, incumbentes.

z *Sic enim* Tranſubſt. *negantes vocavit.*

Scholaſtici.

XXIV. Fati-

XXIV. Fatigabant ſe illi, uti diximus, portentoſis circa Tranſubſtantiationem Quæſtionibus. Et quidem tales ſunt, quales piæ aures audire prorſus abhorrent. Quærunt enim 1. An ſit Corpus Chriſti illud, quod quandoque apparet in Specie Carnis vel Pueri in Altari, quodque in eâdem Specie Carnis adoratur; & reſpondent ſe nihil ſcire; *Quia hujuſmodi apparitiones ſæpe accidunt, & fiunt vel humanâ procuratione, vel fortè operatione Diabolicâ.* 2. An Mures (qui non bene obſeratas Hoſtias ſæpiſſime epulantur) comedant ipſum Chriſti Corpus? Vel, ſi Canis aut Porcus deglutiret Hoſtiam Conſecratam integram, An Corpus Domini ſimul cum Specie non trajiceretur in Ventrem ejuſdem Canis vel Porci? Et reſpondent quidem aliqui (aliis tamen aliter ſentientibus) quòd, *licèt Corpus Chriſti non intret in os bruti, ut Cibus Corporalis, intrat tamen ſimul cum Specie, ratione inſeparabilitatis unius ab alio* (neſcientes quid dicant) *Quamdiu enim Species Panis perſiſtit in eſſe ſuo vero, tamdiu ſimul & inſeparabiliter perſiſtit Corpus Chriſti; Unde,* [a] *ſi Species talis trajiciatur in Ventrem, vel ejiciatur per Vomitum, neceſſarium eſt, quòd & ipſum Corpus*

Quæſtiones & Opiniones portentoſæ.

Alex. Alenſ. *l. 4. q. 53. m. 4. a. 1.*

Idem q. 45. m. 1. a. 2.

[a] *Ibid. 4. 53. m. 3.*

Corpus Domini ſimiliter trajiciatur atque ejiciatur: & ob hoc ſolent Animæ piæ (verba Scholaſticorum repeto) *frequenter partes Hoſtiæ ejectas per Vomitum cum magnâ reverentiâ iteratò ſumere.* Alii etiam reſpondent; b *Quòd animal brutum non Sacramentaliter, ſed per Accidens tamen Corpus Chriſti manducat; ſicut manducaret ille qui ſumeret Hoſtiam Conſecratam, neſciens eam Conſecratam eſſe.* 3. Quærunt de Hoſtiis mucidis & putridis, & quia Corpus Chriſti incorruptibile, & incomputribile eſt, ideo reſpondent; c *Verè hoc non fieri, ſed videri tantùm ità eſſe, quamvis ità non ſit; ſicut Chriſtus ſub Specie Hortulani apparuit, etiamſi Hortulanus non fuit.* 4. De Hoſtiis indigeſtis quærunt, & per Stomachum tranſeuntibus in Seceſſum, de aliis projectis in Cloacam aut Lutum, An tales Hoſtiæ deſinant eſſe Corpus Chriſti? Reſpondent verò, d *quòd remanentibus Speciebus, inſeparabiliter etiam remanet Corpus Chriſti, licèt in Cloacam vel in Latrinam projiciatur.* Contrariam autem Opinionem dicunt non teneri, neque ſecurum eſſe, ut ab ullo teneatur. Pontifex enim e eam teneri ſub Excommunicationis pœnâ prohibuit. Addunt ergo recentiores

b Tho. Aq. *Sum.p.*3. *q.*80. *a.*3.

c Alger. *l.*2. *c.*1.

d Thom. *in* 4. *diſt.*9.*q.*2.*a.*1.

Brulif. *in* 4. *diſt.*13.*q.*5.

e Greg. *Papa XI.*

Scho-

Scholaſtici, [f] *Si quis modò contrarium diceret, poſt determinationem Papæ, ab Eccleſiâ* (Romanâ ſcilicet) *condemnaretur:* Imò agnòſcunt hanc Doctrinam, *ad Fidem pertinere*, de quâ nemini dubitare licet, *quia contraria per* Gregorium XI. *damnata eſt.* 5. De Accidentibus quærunt, An ſit ibi Corpus Chriſti ſub Accidentibus, remotâ inhærentiâ? Contra Logicam. An ex Accidentibus Mures nutriantur, ac ex iis Vermes generentur? Contra Phyſicam. 6. An ſimul & eodem momento Corpus Chriſti ſurſum & deorſum moveatur? elevante ſcilicet Hoſtiam Sacerdote uno, demittente verò altero. Et neſcio quot aliæ eos ſpinoſæ quæſtiones exercuerunt; circa quas ità tota Schola languet, & in tantas anguſtias conjecta eſt, ut ex iis nullo modo ſe expedire poſſit. Et quidem Rei Chriſtianæ plurimùm profuiſſet, ſi ut Antiqui Patres Rem Tranſubſtantiationis non attigerunt, ità Poſteri nequidem de Nomine ejus unquam inaudiiſſent. Deus enim fecit Sacramentum ſuum *Rectum & Simplex* (ſicut & *Hominem* [g];) *ipſi verò* (Scholaſtici & Tranſubſtantiatores) *illud infinitis miſcuerunt Inventionibus.*

[f] Soto *in* 4. *diſt.* 12. *q.* 1. *a.* 3. Vaſq. *in* 3. *diſp.* 195. *cap.* 5. *Direct. Inquiſ. p.* 1. *n.* 15. *&* *p.* 2. *q.* 10.

[g] *Eccl.* 7. *x. ult.*

XXV. Porrò,

Hoſtiæ Judæis, Magis, & Turcis *traditæ.*

XXV. Porrò, ipſa hæc Tranſubſtantiatio hominibus impiis & flagitioſis occaſionem præbuit, Corpus quod vocabant & credebant eſſe Corpus Chriſti, diris & indignis modis tractandi. Neque enim deſunt Exempla malorum quorundam Sacerdotum, qui Hoſtias ſuas Conſecratas Judæis & Sortilegis (à quibus vel confoſſæ, vel crematæ, vel ad magicas incantationes peragendas adhibitæ ſunt) turpi lucro dediti vendidêre. Quin & Turcis aliquando, atque Saracenis h eandem Hoſtiam Eccleſiaſtico ritu ſacratam, in pignus fidei & pacis civilis obſervandæ, profano quidem conſilio, ab ipſo etiam Sancto *Ludovico* traditam eſſe legimus. Quis verò, qui talia abominanda eſſe intelligit, ſibi perſuadere aut credere poſſit, Chriſtum Dominum in ſuâ Eccleſiâ Sanctiſſimi ſui Corporis ejuſmodi Præſentiam voluiſſe inſtituere, per quam Ipſe, vel ſuum Corpus, poſſet in manus infidelium *Judæorum* & *Turcarum* tradi, in Ventres brutorum Canum & Murium ingeri, per Vomitum & Seceſſum ejici, in Ignem, Lutum, Sterquilinia, & Latrinas conjici, denique Sortilegiis & Incantationibus adhiberi? Taceo cætera, nam & hæc horreſco referens.

h Leuncl. *de reb.* Turc. *n.* 116.

XXVI. Mi-

XXVI. Mirum igitur non eſt, ſi per iſtam novam *Innocentii III.* Doctrinæ formulam, adeò fœdis abſurditatibus, tetriſque facinoribus obnoxiam, *Paucis hujus Sæculi hominibus perſuaſum fuerit* (quod de ſuâ ætate ſcribit *Robertus Holkot* [i], qui inter Noſtrates ſub medium Sæculi XIV. vixit) *Corpus Chriſti eſſe realiter* (*aut Tranſubſtantialiter*) *in Sacramento Altaris.* Attamen teſtatur ipſe *Thomas Aquinas,* Quoſdam ſui etiam temporis credidiſſe, [k] *Quòd factâ Conſecratione non ſolùm remaneant Accidentia Panis, ſed Forma ejus Subſtantialis. Albertus* magnus *Thomæ* Præceptor, qui non admodum diu poſt *Innocentium III.* ſcripſit, de Tranſubſtantiatione tamen, tanquam de Re tantùm Problematicâ, loquitur. Quin à pluribus diſertè illam impugnatam & rejectam eſſe, nulli eſt dubium. Nondum enim *Tridentinum* Anathema Decreto *Laterano* ſuccenturiatum erat.

i *In* 4. *q.* 3. *A.* 1350.

k 3. *q.* 75. *a.* 6.

XXVII. Reliqui verò Scholaſtici (præſertim Recentiores) qui in verba *Innocentii* Papæ juraverunt, ſatìs equidem magnificè, ſed parùm ſolidè, &, Chriſtum Dominum ſummâ afficientes injuriâ, in hunc modum ſolent procedere; [l] *Communis Opinio tenenda eſt, non*

l Th. Argent. *in* 4. *d.* 11. *q.* 1. *art.* 2.

non propter aliquam rationem, ſed propter determinationem Pontificis Romani. Item; [m] *Principaliter, videtur movere, quod de Sacramentis tenendum eſt, ſicut tenet Sancta* Romana *Eccleſia. Nunc autem ipſa tenet, Panem tranſubſtantiari in Corpus, & Vinum in Sanguinem, ſicut manifeſtè habetur*, Extra. De fide & ſummâ Trinitate c. firmiter. Rurſus, [n] *Probo neceſſariò Panem converti in Corpus Chriſti. Nam oportet declarationem fidei tenere, quam* Romanus *Pontifex tenendam declarat.* Ità apud Pontificios, modò lubeat arroganti Papæ, qualis erat *Innocentius III.* Dogmata Fidei, S.Scripturis quantumvis contraria & priſcæ Eccleſiæ inaudita, & ex quibus talia deducuntur, & quidem neceſſariò deducuntur, quæ Chriſto ac Chriſtianâ Religione & Fide indigna ſunt, ſubinde creſcunt & augentur. Nam poſt *Innocentium III.* accrevit Fidei Romanæ per [o] determinationem Pontificis *Gregorii XI* [p], quòd Corpus Chriſti in Ventrem Muris deſcendit, & in Cloacâ, aliiſque fœdis locis hoſpitatur, ſi Conſecratam Hoſtiam eò deferri contingat.

m Scot. *in* 4. *diſt.* 11. *q.* 3.

n Bacon. *in* 4. *diſt.* 8. *q.* 1. *a.* 2.

o *Ut ſuprà,* Num. XXIV.

p *Anno* 1371.

XXVIII. Sæ-

XXVIII. Sæculo XV. *Conſtantienſis* Synodus (quæ auſu ſacrilego Calicem Sacramentalem Plebi, & Sacerdotibus non conficientibus abſtulit) *Wicleſium* jam mortuum immeritò condemnavit, eò quòd inter alia cum Antiquis docuerit; *Subſtantiam Panis & Vini in Sacramento Altaris materialiter remanere; Accidentia verò Panis & Vini abſque ſubjecto in eodem Sacramento non manere.* Quæ duæ Aſſertiones ſunt veriſſimæ. *Synodus* Conſtantienſis, *Anno* 1415.

XXIX. Cardinalis *Cameracenſis*, qui tempore Concilii *Conſtantienſis* floruit, ne quidem Decretum Pontificis *Innocentii*, tanquam Eccleſiæ Determinationem admittere videtur. Fatetur enim de Perſiſtentiâ Panis, [a] *Quòd eſt poſſibilis, nec repugnat rationi, nec auctoritati Bibliæ.* De Converſione verò Panis ſcribit, *Quòd evidenter ex Scripturâ non ſequitur, nec etiam videri meo* [b] *ex determinatione Eccleſiæ.* Quia tamen Communis Opinio ei favebat, ideo tempori cedens illam quaſi renitente animo ſequebatur. *Card.* Cameracenſis, *Anno* 1420.

a *In* 4. *q.* 6. *a.* 2.

b *Hæc ſunt Cardinalis verba.*

Synodus Florentina, *Anno* 1439.

XXX. Quæ ex intervallo ſucceſſit Synodus *Florentina* de Tranſubſtantiatione & Conſecratione Euchariſtiæ cum *Græcis* nihil egit, ſed inter alias bene multas diſſenſiones eam in medio reliquit.

Inſtructio ad Armenios.

Inſtructio verò, quæ dicitur *Armeniorum* (& ut Concilii Generalis *Florentini* Decretum, citatur à [c] *Soto,* [d] Catechiſmo *Romano*, & [e] *Bellarmino* Cardinale, tum in hâc causâ, tum in omnibus fere controverſiis) Decretum Concilii non eſt ſicut aliàs demonſtravimus [f]; ſed ementitum potiùs, & commentitium Decretum ſolius *Eugenii IV.* Pontificis *Romani.* Qui quidem in eâdem Inſtructione *Armeniis* præſcribit formam hujus Sacramenti, & *Virtute Verborum Chriſti* ait, *ſubſtantiam Panis converti in Corpus, & ſubſtantiam Vini in Sanguinem ejus*: Sed quòd hoc fecit approbante Concilio *Florentino* (quemadmodum in hoc ſuo Decreto ab ipſo *Eugenio* dictum eſt, & ſæpius dictum) falſi omnino convincitur, tum ex *Actis* Concilii, tum ex invictis Argumentis C. de Capite *Fontium* Archiepiſcopi *Cæſarienſis* in Libro illo [g] quem de Neceſſaria Theologiæ Scholaſticæ Correctione conſcriptum *Sixto* V. Papæ dicavit. Nam quo-

c *In* 4. *diſt.* 11. *q.* 1. *art.* 2.
d *Part.* 2. *c.* 4. *num.* 18.
e *De Euch. lib.* 4. *cap.* 13. *Sect. eſt igitur & alibi ſæpe.*
f *In Hiſt. Eccleſ. de Can. Script. p.* 158.
g C. *de Capite Fontium, de neceſſ. correct. Schol. Theol. p.* 51. 53. 56.

quomodo poterat Concilium *Florentinum* Decretum id approbare, quod tribus integris & plùs eo menſibus poſt finitum Concilium factum eſt? Conſtat ſiquidem, h Concilio jam finito, *Armenos* unà cum *Græcis* ſubſcriptis ab utrâque parte Literis Unionis (quæ tamen nec ab omnibus admiſſa eſt, nec rata deinceps diu perſeveravit) *Florentiâ* diſceſſiſſe die Menſis *Julii XXII.* Inſtructio autem data eſt decimo Calendarum *Decembris*, hoc eſt, Menſis *Novembris* die *XXII.* Igitur ex conſenſu partium nihil hîc de Tranſubſtantiatione actum, aut de cæteris Novæ Fidei *Romanæ* Articulis, in eâdem Inſtructione contentis, decretum eſt. Sed fucum fecit Lectori ſuo *Eugenius*, aut quicunque tandem ſub illius nomine Decretum illud fabricavit. Fortè factum hoc viderat ille ab *Innocentio III.* ſive *Gregorio IX.* in larvatis illis Concilii *Lateranenſis* Decretis, quæ ejuſdem Concilii non erant, ſed ſolùm Pontificis *Romani* Decreto. Certè *Eugenio* talia præſcribenti animo ſuo tantummodo morem gerere propoſitum fuiſſe veriſimilius eſt, quàm eum ſperare potuiſſe, ut ſe jubente, pro imperio iſta ab *Armenis* potiùs quàm à *Græcis*,

h *Ex Actis Conc. Flor.*

quibus Inſtructio data non eſt, admitterentur. Uſque enim hodie *Armeni in Sacramento Euchariſtiæ Elementa Panis & Vini Naturas ſuas amittere negant* [i].

i Joh. Laſic. *de Relig.* Armeniorum.

XXXI. Ex his, à quovis qui animum adverterit, facilè obſervari poteſt, Tranſubſtantiationis Dogma novum eſſe; Cunctis Scripturæ Sacræ, & Venerandæ Antiquitatis præſidiis deſtitutum; ex nonnullis obiter Veterum dictis perperam intellectis, circa Sæculi *XII.* medium primò confictum; ante annum à Chriſto *MCCXV.* nullo Decreto Eccleſiaſtico, ne Pontificio quidem confirmatum; poſt, hîc illîc in Eccleſiâ tantùm *Romanâ* receptum; Variis Diſputationibus in Scholâ ventilatum; Tetris conſequentiis obnoxium; à multis præſtantiſſimis Viris (nunquam enim defuerunt qui contradicerent) repudiatum; Donec in Sacrilego illo *Conſtantienſi* Concilio ſuſceptum; Anno demum *MDLI.* in Conciliabulo *Tridentino* [k], ab Epiſcopis non adeò multis, iiſque tantùm Latinis, & Sedis *Romanæ* Mancipiis, aliis omnibus ſub Anathemate (nulli formidando) definitum; & Præcepto Papali [l] (Diro quidem, ſed Iniquiſsimo) latè

k *Synodus* Tridentina, *Seſſ.* 13.

l *Bulla* Pii *IV.* *de Profeſſ.* *Fidei.*

latè nimis diſſeminatum. Cui non eſt cur fidem aut aſſenſum præbeamus, priuſquam demonſtratum fuerit, vel Corpus Chriſti, niſi conversâ in ipſum Subſtantiâ Panis, præſens exhiberi non poſſe; vel Verbis Chriſti Veritatem aliter non conſtare. Quod nunquam fiet in æternum.

INDEX

Locorum S. Scripturæ,

QUI

In hoc LIBRO citantur.

EXod XII. 11. 21.	Cap.I.	N. 4
Eccl. VII.ult.	Cap. VII.	24
S. *Mat.* XXVI.26.	Cap.I.	1
S. *Luc.* XXII.19.	*Ibid.*	
S. *Joh.* III.3.	Cap VI.	7
S. *Joh.* III.29.	Cap.VII.	19
S. *Joh.* VI.55.	Cap.I.	5
Rom. XII.3.	Cap.VI.	7
1 *Cor.* IV. 15.	*Ibid.*	
1 *Cor.* X.16.	Cap.I.	1
1 *Cor.* X 3, & 4.	*Ibid.*	
Gal. VI.15.	Cap.VI.	7
Eph. IV.22.	*Ibid.*	
1 *Pet.* I.3.	*Ibid.*	
Judæ Ep.v.3.	In Præfat.	

INDEX
Antiquorum Patrum.

Seculo I.

Clemens Romanus,	Cap. VI.	N. 1
S. *Ignatius,*	*Ibid.*	10

Sec. II.

Theoph. Antioch.	Cap. VI.	1
Juſtinus Martyr,	Cap. V.	7
	—VI.	11
Athenagoras, / *Tatianus,*	Cap. VI.	1
Irenæus,	Cap. V.	8
	—VI.	5, & 7

Sec. III.

Tertullianus,	Cap. V.	9
	—VI.	7
Origenes,	Cap. V.	10
	—VI.	5, & 7
Cyprianus,	Cap. V.	11
	—VI.	7, 8, & 12
Clem. Alex.	Cap. VI.	1, & 7
Minut Felix.	*Ibid.*	
Arnobius,	Cap. V.	35

Sec. IV.

Euſeb Cæſar.	Cap. VI.	1
Athanaſius,	Cap. V.	13
Cyril. Hier.	*Ibid.*	14
	—VI.	5, & 7

Juven-

I N D E X.

Juvencus, *Macarius,* *Hilarius,* *Optatus,* *Euſeb. Emiſſ.* *Greg. Naz.* *Cyril. Alex.* *Epiphanius,* *Hieronymus,* *Theoph. Alex.* *Gaudentius,*	Cap. VI. & —— & ——	N. 1 5,7 6
S. *Baſil.*	Cap. V.	15
	—— VI.	7
Greg. Nyſſ.	Cap. V.	16
	—— VI.	7
Ambroſius,	Cap. V.	17
	—— VI.	6,7,13
Chryſoſtomus,	Cap. V.	18
	—— VI.	6,7,8
	Sec. V.	
S. *Auguſtinus,*	Cap. V.	19
Proſper III.	Cap. V.	20
Leo IV.		
Theodoretus,	Cap. V.	21
	—— VI.	10
Gelaſius,	Cap. V.	22
Sedulius, *C*[illegible]	} Cap. VI.	1

Victor Antioch.	Cap.VI.	N. 1
Primaſius,		
Procop. Gaz.		
	Sec. VII.	
Iſidorus Hiſp.	Cap. V.	26
Heſychius,	Cap. VI.	1,& 2
Maximus,	——	1
	Sec. VIII.	
Ven. Beda,	Cap. V.	27
Car. Magnus,	——	28
Damaſcenus,	Cap. VI.	1
	Sec. IX.	
Paſchaſius,	Cap. V.	29
Amalarius,	——	30
Rabanus Maurus,	——	31
Joh. Erigena,	——	32
Wal. Strabo,	——	33
Bertramus,	——	34
Niceph. Patr.	Cap. VI.	1
Hincmarus,		
	Sec. X.	
Herigerus,	Cap. V.	36
Fulbertus,	Cap. VI.	1
	Sec. XI.	
Idem *Fulbertus,*	Cap. VII.	3
Berengarius,	*Ibid.*	4,5,6,7,8,&c.
Hildebertus,	Cap. VII.	4
Theophylactus,	Cap. VI.	7
Oecumenius,		
	Sec. XII.	
Bernardus,	Cap. VII.	13
	—— III.	2
Rupertus,	Cap. VII.	14

INDEX

Scholaſticorum.

Seculo XIII.

Lombardus,	Cap.VII.	N.15
Alex. Alenſ.	*Ibid.*	24
	& VI.	2
Albertus Magnus,	*Ibid.*	26
Tho. Aquinas,	*Ibid.* & VI.	2
Rich. de Mediavilla,	*Ibid.*	10

Sec. XIV.

Scotus, *Durandus,* *Occamus,*	Cap.V.	2
Baconus,	Cap.VII.	27
Holcotus,	*Ibid.*	26
Th. Argent.	*Ibid.*	27
Brulifer,	*Ibid.*	24

Sec. XV.

Card. Camerac.	Cap.V.	3
	—VII.	29
Gabriel Biel,	*Ibid.*	

INDEX

Conciliorum.

Nicenum I.	Cap.V.	12
Calced.	*Ibid.*	23
Ancyranum,		
Neocæſarien.		
Laodicenum,		
Carthaginenſe,		
Aurelianenſe,	Cap.VI.	1
Toletanum IV.		
Braccarenſe,		
Toletanum VI.		
Conſtantinop. VI.		
Brixienſe,	Cap. VII.	12
Anglicanum,	Cap.V.	36
	—VI.	2
Arelatenſe III.	Cap.VI.	2
Vercellenſe,	Cap. VII.	7
Turonenſe,	*Ibid.*	8
Rom. ſub *Nic. II.*	*ibid.*	9
Rom. ſub *Greg. VII.*	*ib.*	12
Later. ſub *Inn. III.*	*ib.*	18
Conſtantienſe,	*ib.*	28
Florentinum,	*ib.*	30
Tridentinum,	*ib.*	31

INDEX

Pontificum Romanorum.

LEO IX.	Cap.VII.	N. 7
Victor II.	*Ib.*	8
Nicol. II.	*ib.*	9
Greg. VII.	*ib.*	12
Innoc. III.	*ib.*	18,19,20,21
Greg. IX.	Cap.IV.	7
Greg. XI.	Cap.VII.	24,27
	—VI.	2
Eugenius IV.	*ib.*	30
Pius IV.	*ib.*	31
	—IV.	7

INDEX

Hiſtoricorum.

PHotius,	Cap.V.	N. 24
Trithemius,	——	31

P. Maſſon,	Cap. VII.	N. 9
M. Paris,	*Ibid.*	6, 20
M. Weſtm.	*ib.*	
Baronius,	*ib.*	9, 12
Sigonius,	*ib.*	9
Chron. Caſſin.	*ib.*	13
Engilb. Trevir.	*ib.*	12
Bertold. Conſt. / *Benno Cardinal.* / *Abbas Urſperg.*	*ibid.*	
Otho Friſingen.	*ib.*	16
Platina,	*ib.*	20
Th. Walſingh. / *Diſcip. de temp.* / *Caſarius Monach.*	*ib.*	22
Leunclavius,	*ib.*	25
Laſicius,	*ib.*	30

INDEX

Confeſſionum Eccleſ. Reformatarum.

Anglic.	Cap. II.	3
Auguſtana.	*Ibid.*	8
Saxon.	*ib.*	9
Wittemberg.	*ib.*	10
Bohem.	*ib.*	11
Polon.	*ib.*	12, & 19
Argentin. & *Baſil.*	*ib.*	13
Gallic.	*ib.*	14, & 15
Belgica.	*ib.*	16
Helvetica prior, & poſterior.	*ib.*	17, & 18

INDEX.

INDEX
Scriptorum Eccleſ. Reformatarum.

Lutherus,	Cap.II.	13
Bucerus,	*Ibid.*	
Zuinglius,	*Ibid.*	
Oecolamp.	*Ibid.*	
Poinetus,	*ibid.*	4
Juellus,	*ib.*	3
Bilſonus,	*ib.*	5
Andreas,	*ib.*	
Jacob. Rex,	*ib.*	6
Hookerus,	*Ibid.*	
Joh. Epiſcopus Roffen.	*Ibid.*	
Montacutius,	*Ibid.*	
Armachanus,	*Ibid.*	
Franc. Epiſc. Elien.	*Ibid.*	
Laudus,	*Ibid.*	
Overalius,	*Ibid.*	
Antonius de Dominis,	*ibid.*	7
Calvinus,	*ib.*	20
Collcq. Ratisb.	Cap.V.	22

INDEX
Scriptorum Pontificiorum.

Toletus,	Cap. IV.	N. 7
Roffenſis,	Cap.V.	3
Perron,	*Ibid.*	13
Poſſevin.	*ib.*	18.35
	—VII.	17
Steph.Gard.	*ibid.*	18
Greg. de Valen.	*ib.*	21
Præfat. in Theodor.	*ib.*	
Sirmondus,	*ib.*	25
Tho.Walden.	*ib.*	31
	—VII.	12
Index Libr. prohib.	*ib.*	35
Indices Expurg.	*ib.*	
Sixt.Sen.	*ib.*	
Vaſquez,	Cap.VI.	2
	—VII.	24
Direct. Inquiſit.	Cap.VI.	12
	—VII.	24
Alph. à Caſtro,	Cap.VI.	16
Diſcurſ. de Jeſuitis,	*Ibid.*	
Watſoni Quodlibeta,	*ib.*	
Garetius,	Cap. VII.	4
Alanus,	*ib.*	
Lanfrancus,	*ib.*	5 7 10
Guitmundus,	*ib.*	11
P.Bleſenſis,	*ib.*	17
St. Eduenſis,	*ib.*	
Gerſon,	*ib.*	22
Catechiſm. Trid.	*ib.*	30
De Capite fontium,	*ib.*	
Algerus,	*ib.*	24
Gratiani Gloſſater,	*ib.*	10

FINIS.